

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Vera Concilii Tridentini Historia

Contra falsam Petri Suauis Polani narrationem

Pallavicino, Sforza

Antverpiae, 1670

Historiae Concilii Tridentini Liber Decimvsoctavvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11718

HISTORIÆ CONCILII TRIDENTINI LIBER DECIMVSOCTAVVS.

ARGVMENTVM.

CONSILIA minorum Theologorum, ac postea Patrum, de Sacrificij articulis; & quaestio ibi excitata, An Christus seipsum in Coena immolauerit. Non modica sententiarum rationumque varietas de Calicis concessione, proposita cœtui Casare postulante. Controuersia, Num Apostoli Sacerdotij Ordinem in Coena susceperint. Parata ad mores reformandos Decreta; sed cum querimonia complurium, ob illorum lenitatem. Abusus in Missa sacrificio correcti. Suspiciones ob Gallorum Præsulum aduentum proximum. Cunctatio postulata ab Oratoribus Gallia ac Casareis, Tridenti ac Romæ, sed non impetrata. Noua Decreti forma de vsu Calicis, in cœtu minimè probata, ac tandem res in Pontificem reiecta. Oratorum conuentus à Casarianis coactus. Diuersæ inter eos sententia: quedam à variis Oratoribus simul Legatis significata. Sessio sexta, seu vigesima secunda. Sententiarum varietas. Exhibita à Syro Patriarcha obedientia, & in ea actione Lusitani Oratoris contestatio. Quæ Suauis opponit tum interdicto Missæ celebrandæ sermone vulgari, tum auctoritati Episcopis concessæ ad commutandas in operibus piis extremas voluntates, tum potestati Pontificis in legibus relaxandis, expensa. Legatorum epistola ad Pontificem de
necessi-

necessitate grauis emendationis, eiusque mandata. Articuli de Ordinis Sacramento minoribus Theologis propositi, & forma ipsis prescripta. Questio excitata, Num, & quo pacto Episcopi sint instituti Presbyteris superiores, iure Diuino. Studia Legatorum ad eam sopiendam, ne questio de Mansione rursus excitaretur; sed frustra. Tria ab ipsis Pontifici proposita ad rem componendam; & quodnam illi probatum. Noua contentio de loco inter Oratorem Helueticum & Bauaricum ad tempus sedata. Polonus Orator exceptus. Altempstij Legati profectio. Consilium Pontificis de Legatis addendis, sed omissum. Graue certamen super noua questione, quam diximus. Mandata à Rege Catholico Hispanis Presulibus tradita, Sedi Apostolicæ propitia: & à Casare scripta suis Oratoribus ad morum correctionem, & coniunctionem cum Gallis. Sessio his postulantis dies quindecim prorogata; idque prius probatum, dein improbatum Pontifici, & qua de causa: sed serò. Lotharingi Cardinalis aduentus.

CAPVT PRIMVM.

Theologorum conuentus de Missæ sacrificio. Variæ Patrum sententia de præmittenda explicatione doctrine. Questio suscitata, An Christus in Cæna seipsum pro nobis immolauerit.

VIGESIMOPRIMO Iulij minorum Theologorum cœtus inchoati, in quibus nec iudices nec corona locutoribus defuere. Etenim ^a inter alios cœtus, in eo primo, in quo solus Salmeron verba fecit, auditores adfuerunt omnes Legati, Madruccius Cardinalis, Oratores Casarei, Gallici, ac Veneti, centum quinquaginta septem ex Patribus, centum circiter minores Theologi, & præter hos duo ferè capitum millia. Reliqui deinceps habiti sunt; omnesque conuenere in agnoscenda Missa tamquam vero noui Testamenti sacrificio. Sed dum in hanc narrationem Suauis ingreditur, in ipso limine labitur, affirmans, in conuentu vigesimâ quartâ Iulij habito Georgium Ataidam Lusitani Regis Theologum dixisse, Vnicum illius dogmatis fundamentum in concordia Patrum traditione inniti, & ab eodem fuisse negatam vim probationibus, quæ deducebantur

1562.

^a Diarium,
27. Iulij
1562.

1562. bantur ex facto Melchisedech, ex celebri Malachiæ testimonio, & ex verbis Christi ad Apostolos in Cœna: Protestantium argumenta efficaciter ab eo producta; sed eneruiter reiecta, adeoque in sinistram suspensionem illum incidisse: eâ tamen purgatum fuisse ab iis, quæ illius collegæ ac ciues attulerant; sed paulò post inde recessisse, ac proinde non extare eius nomen in catalogis post Concilium impressis.

In primis Georgius Ataida, Comitis Castaneræ filius, nec eo die, nec unquam de argumentis illius Sessionis sermonem habuit, ut liquet ex Diariis & Actis. Deinde non modò è Concilio tunc non recessit, quòd in ea disputatione minùs aptè se gesserit; sed comprobatur, ibi commoratum fuisse quinque postea menses, cum Borromæus per epistolam suam, petente Oratore Lusitano Romæ scriptam Legatos^b rogat, ut illi & honorem exhibeant & fauorem; simulque optimam de ipso existimationem præ se fert. Is etiam post Synodum promotus in Lusitania fuit ad nobilem^c Ecclesiam Visei; habitusque planè fuit in multo maiori pretio, quàm ille haberetur, qui ab Oecumenica Synodo recessisset, quòd ibi ob modicam doctrinæ sanitatem haud placuisset.

Iam verò res longè aliter quàm narrat Suauis contigit in altero^d Theologo Lusitano Francisco Forero, ex Ordine Prædicatorum, cuius sermo habetur in Actis illius diei^d: & ea, quæ illi euenerè, narrantur ab Archiepiscopo Iadrensi, & Mutinensi Episcopo, qui interfuerè^e: nec ille discessit è Synodo, sed vsque ad exitum ibi perstitit, eiusque nomen recensetur in Concilio postea typis edito Antuerpiæ ac Louanij. Quin absolutâ Synodo, à Pontifice adhibitus idem fuit unâ cum Archiepiscopo Lancianensi, & Mutinensi Episcopo, graui & honorifico molimini, Tridenti non omnino perfectò, reformandi Missalis ac Breuiarij, formandique Catechismi: fuit etiam à secretis Conuentui, destinato ad indicem ab soluendum: quapropter in præmio in Operis fronte, illius nomen inscriptum legitur^f.

Præterea inficiatus ille non est, Scripturæ testimoniis, quod intendebatur, probari, sed ratione aliâ à communi explicauit tum id quod Christo tribuitur ex similitudine Melchisedech, tum verba à Deo dicta apud Malachiam ad Hebræos^g: *Munus non suscipiam de manu vestra, ab ortu enim solis vsque ad occasum magnum est nomen meum in Gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.* Insuper id quod à Christo dictum est Apostolis in Cœna, voluit Forerus ut vim haberet ad eam consecutionem trahendam non

^b Litteræ Borromæi ad Legatos, 23. Decembris 1562.
^c Vide Aloysium Granatam in secunda parte Symboli, cap. 7. in particula, cui titulus est, *De aliis miraculis nobilibus atatis nostræ.*
^d Acta arcis Eliæ.
^e In litteris ad Corneliolum & Moronum Cardinales, 27. Iulij 1562.
^f De ipsius virtute & eruditissimis Operibus consule Xistum Senensem in Bibliotheca sancta, ad ipsius nomen.
^g Cap. 1. versu 10. & 11.

non ex meris litteræ conditionibus, sed ex vnâni Patrum interpretatione; à quibus tamen, aiebat ille, ita intelligitur, sed non affirmatur, hanc ipsorum intelligentiam esse Fidei dogma. Idcirco colligere studuit, Sacerdotum institutionem, potestatemque sacrificandi ipsis traditam, traditione quidem, non autem Scripturæ verbis comprobari; quod longè abest ab eo, quod fusè refert Suauis tantâ confidentiâ, perinde ac si suis ipse oculis ab auctographo exemplar exscripsisset: sed proprium est mendacij, quamuis à timore plerumque progeniti, socium esse temeritatis.

5 Reliqui Lusitani animaduersâ molestiâ, quam eo die Foreri sermo in cunctos diffuderat, studuerunt honorem plausumque nationi suæ recuperare, confirmantes communem locorum Scripturæ, quæ fuerant adducta, interpretationem, & responsa à Forero prolata reiicientes; non tamen per modum damnantium, sed explicantium ipsius dicta: præcipuè verò triduo post egregiam dissertationem habuit Melchior Cornelius^h, Theologus à Sebastiano Rege missus, vbi notauit, testimonium Malachiæ ita intelligi à secundo Concilio Nicæno, Actione quartâ: obseruauit, à Christo, cum esset Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, panem & vinum immolari debuisse; cumque idem Apostolis dixisset, *Hoc facite*, ipsis proinde illum imposuisse, vt panem ac vinum immolarent: suaque dicta non modicâ eruditione ac doctrinâ confirmauit.

^h Præter Acta, fusè est in Diario, 27. Iulij, 1562.

6 Conuenerant de cunctis articulis Theologi: quare à selectis Patribus Canones ac Decreta digesta sunt, quæ sexto Augustiⁱ cum reliquis Patribus priuatim communicata, quò per aliquot dies illa perpenderent; & vndecimo die generali confessui sunt proposita. Duæ hîc præcipuæ controuersiæ subortæ sunt.

ⁱ Diarium, & Acta, 6, & 17.

Altera, de qua leuius disceptatum est, An esset ante Canones apponenda aliqua doctrinæ declaratio. Partem negantem Castanea sustinuit: Id aduersari consuetudini superiorum omnium Synodorum; imitandam esse præcipuè Synodum Apostolorum, quibus factis fuit dicere: *Visum est Spiritui Sancto, & nobis*. Ita sapientes iudices agere, qui rationes latis sententiis non apponunt: id aptius esse ad conseruandam Concilij auctoritatem, omnemque ansam oppugnatoribus amputandam. Huiusmodi doctrinam videri inutilem ad permouendos hæreticos, quippe nixam traditionibus, quas illi aspernantur; superuacaneam Catholicis, qui excipiunt vsurpantque sine dubitatione cunctos Missæ ritus, ac satis nouere, ea omnia antiquitati & auctoritati conformari. Ad hanc sententiam accessere Episcopi Clodiensis & Stabienfis: alter, vt illam roboraret, dixit,

N. 3

Nostræ

1562. Nostræ diuturnissimæ possessioni opus non esse alio fundamento ad eam stabiliendam: alter, Transmissam fuisse Iulij III. ætate formam quamdam iam paratam doctrinæ super eo argumento, & ab hæreticis aduersum illam multa obiecta ac vulgata fuisse, quibus euenire posset, quò minùs tunc satisfaceret vt par est, ob breuitatem temporis ac scripturæ, de iis articulis, adeoque subiri discrimen minuendæ potiùs quàm augendæ firmitudinis definitionibus. Idem pariter opinabatur Episcopus Quinque Ecclesiarum, admonens, satius esse modum imponere tot libellis, sæpè inter se repugnantibus, de huiusmodi argumento iam editis, qui in Ecclesiæ agro eua- debant potiùs aut contentionum zizania, aut superfluitatis palea, quàm flosculi formositate.

* Acta, ac
litteræ Ia-
dreosifis,
10 Augusti
1562.

Ex altera parte Callinus * Archiepiscopus Iadrensis, Ruberius 7 & Blancus, alter Senogalliensis, alter Auriensis Antistes, Io. Baptista Osius Reatinus, & Alexander Sforria Parmensis, qui postea inter Purpuratos eluxit, & de quo inter primas Pauli IV. turbas locuti sumus, breuem aliquam explicationem voluissent, quæ ad merè declarandos Canones, non ad eos comprobandos, nec ad hæreticos conuincendos vim obtineret: Rem ampliùs integram non esse; iam innotescere, admotam aliàs à Concilio manum fuisse huic doctrinæ operi: ea tunc si retraheretur, visum iri reprehensionibus aduersariorum cedere, simulque aut opus ipsum perfici non posse, aut opifices satis non esse: vtrumque indecorum Ecclesiæ. Seruandam tamen breuitatem sobrietatemque, laudatam ex iis quæ primæ sententiæ fautores attulerant.

Sed tertia opinio vicit: Ponendam esse in fronte Sessionis do- 8
ctrinam pro thematis dignitate, quæ doctrinam confirmatam viderentur definitiones, & ea quæ opponuntur, abiecta. Ita censuit Paulus Iouius Nuceriensis Episcopus; & pro hac parte pugnarunt acriter Stella, Fuscararius, Bouius, & Prosper Rebiba Episcopus Troianus: Prætermitti non posse omnem explicationem doctrinæ ob rationes adductas à propugnatoribus secundæ sententiæ: nec pariter breuem esse adhibendum sermonem, ne aduersariorum argumenta insolubilia viderentur. Si Concilium eum morem tenuerat in superioribus argumentis, longè id impensius agendum tunc in eo argumento, non expenso ab antea actis Conciliis, amplo ac difficili, & à variis sectis oppugnato. Adiecit Franciscus de Gado, Antistes Lucensis in Hispania, Deberi fidelibus non modò definitiones eorum quæ essent credenda, sed non minùs Pastoribus & Concionatoribus deberi doctrinam eorum, quæ ab ipsis tradenda sunt populis

pulis ad dogmatum explicationem & confirmationem : nec eam expositionem doctrinæ melius alibi ab Ecclesia præstari posse, quàm in Oecumenica Synodo, ubi sapientiæ flos conuenit, ubi quæ singuli nouerint cunctis communicantur, & ubi veritatis Spiritus præfens est. 1562.

9 Castanæ argumentis respondebant Petrus Camaianus Fæsularum Episcopus, & Didacus Couarruias Ciuitatensis : Non solius iudicis partes agere Synodum, sed simul magistri ac parentis, & oportere, ut doctrinam magis quàm gladio hæresim ipsa profligaret. Id Fuscararius corroborabat ex eo quod communiter scholastici tradunt in præfatio Magistri Sententiarum : Fidei quoque dogmata exornanda esse atque illustranda rationibus, non quasi nostræ Fidei fundamentis, sed tamquam munitionibus aduersus obiecta non credentium. Aiebat Stella : Non ex eo quòd hæretici traditiones reuerent, deserendum esse à Concilio usum huiusmodi præualidarum probationum ; stultum esse litigatorem, qui in sua intentione stabilienda tacet id quod potissimum conuincit, eò quòd aduersarius illius despectum præ se ferat. Idem comprobabat Gadus : Quoniam reuera nequeunt etiam hæretici huiusmodi probationes respicere, ubi reiecta ipsarum efficacitate non habent unde reliquas, quibus ipsi utuntur, tamquam veteres agnoscant : unde nam ipsis innotescere, nisi ex Traditione, Euangelium ab ipsis acceptum, illud idem esse quod à sacris Auctoribus dictatum est, & ab Apostolis promulgatum ? Denique ad Synodorum superiorum consuetudinem respondebat Iulius Magnanus, ex Minorum Ordine Episcopus Caluensis : Præter recentissimum ac validissimum exemplum ipsius Tridentini Concilij in præteritis Sessionibus, etiam in Ephesino Canones obscuriores adiecta doctrinæ luce fuisse à Cyrillo declaratos. Verumtamen ij omnes cupierunt, ut exemplar propositum, quod ne suis quidem auctoribus satis probabatur, reconcinnaretur^l ; utque, quando complures eruditi libri de huiusmodi argumento conscripti fuerant, opus Concilij esset, ut ita loquamur, coronis quædam, quæ perficeretur ædificium.

10 Dum hac de re disputabatur, excitata fuit secunda & maior quæstio, An Christus seipsum Patri obtulerit sacrificium in Cœna, an solum in Cruce. Ea de re nihil in paratis Decretis habebatur ; propterea quòd illis formandis præerat Seripandus, cui numquam visum est operæpretium esse, huiusmodi definitionem assumere, sed videbatur in doctrina Iulio sedente digesta positum id fuisse. Et Salmeron, cui Sorus in eo aduersatus est, cum sententiam de articulis

l Litteræ commemoratæ Archiepiscopi Iadrensis, & Acta Paleotini.
m Epist. Seripandi ad Borromæum, 6. Septembris, & epistola iam dicta Iadrensis, & altera, 13. Augusti 1562.

1562. culis proferret, rem fusè affirmando agitarat, suasque rationes postea Patribus scripto exhibuerat: & nonnulli rebantur, non posse rectè fundari articulum, nimirum, Eucharistiam esse *propitiatorium sacrificium*, in eo argumento, quòd Christus fuerit Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, hoc est, panis ac vini, si relinqueretur ambiguum, an Christus unquam obtulisset *propitiatorium sacrificium* per panem ac vinum. Verùm cum Decreta Patrum conuentui sunt exposita, extemplò varix super ea controuersia sententiæ exortæ sunt; & sicut res in quæstionem vocatæ attentionem animi ad se fortius trahunt quàm manifestæ, quibus ingenium nihil de suo tribuit, nec potest partes maximè delectabiles inuentoris agere, complures studium ratiocinationemque ad hoc argumentum conuerterunt. Nec id mirum accidit; Natura quippe vel maximè propriam hominis in eo posuit affectionem Spei, quæ suum quoddam peculiare bonum in ipsa boni arduitate plurimum amat.

CAPVT II.

Varia sententiæ, earumque fundamenta, de memorata quæstione, & alia in Decretis expensa & composita.

SVper disputatione, de qua diximus, quatuor in classes Patres diuisi. In primam abiit Madruccius Cardinalis, & cum eo Petrus Antonius de Capuo Archiepiscopus Hydruntinus, Castanea, & alij complures, affirmantes, Christum pro nobis seipsum in Cœna sacrificasse, idque Scripturæ oraculis, Patrum testimoniis, auctoribusque Græcis ac Latinis confirmantes: & addebat Castanea, id etiam in libello *Interim* Germanici contineri. Ioannes Antonius Pantosa Episcopus Literarensis considerauit verbum à Christo ad Apostolos dictum, & in ipsis ad Sacerdotes: expensum quoque ad id ipsum à Melchione Cornelio, *Hoc facite*: quod verbum pro certo ponit rem quamdam omnino consimilem rei præceptæ, antea peractam, & postea indicatam, cum id importetur illo pronomine *hoc*. Iam verò Christus, aiebat ille, præcepit Apostolis, & in ipsis præcepit Sacerdotibus, non solum ut Eucharistiam acciperent, nec solum ut consecrarent, quod satis non erat ad illos Sacerdotes constituendos; sed ut offerrent sacrificarentque pro nobis & pro nostris peccatis. Igitur ipse in ea actione, quam nobis imitandam proposuit, obtulit sacrificium propitiatorium. Id confirmauit productâ S. Thomæ doctrinâ, quòd in extrema formæ prolatione fit simul à Sacerdotibus & consecratio & oblatio & sacrificium:

crificium: unde colligebat, id ipsum à Christo perfectum fuisse in illis verbis proferendis; aliter haberent illa efficaciam in nobis, quam non habuerant in Christo. 1562.

2 Eidem opinioni tam constanter adhæsit Bellaius Parisiensis Antistes, ut diceret, à S. Spiritu Patrum animos fuisse commotos ad illum articulum expendendum, qui erat fundamentum nostræ Religionis, & sacrificij à Christo oblato: è Cœnæ sacrificio initia traxisse sacrificium Crucis; ibi cœptam, hîc perfectam immolationem; sed utrumque sacrificium in eundem finem collimasse: eoque progressus est, ut affirmaret, dubitaturum se fuisse, an ipse hæreticus foret, si aliter sentiret. Quandoque humana mens suâ ipsius caligine adedò obnubitur, ut eam pro claritate habeat, assumpto quod dubium est pro certo; ut accidit vallium incolis, quibus non apparet nebula quâ obuoluuntur, satis illi perspecta, qui eminentibus è collibus eò visum dirigit.

3 Gaspar à Casalio Episcopus Leiriensis bis abundè hac de re verba fecit, intentus enodandæ difficultati potissimæ, quæ obiectabatur. Ea erat: Per hanc sententiam multum detrahi Crucis sacrificio, perinde quasi ante illud Seruator Patri humanæ salutis gratiâ se immolasset. Et in hanc sententiam locutus est: Christi oblationem fuisse vnicam respectu rei oblatae, sed modos offerendi fuisse multos ac varios. Etenim quemadmodum S. Thomas docet^a, Redemptoris passio, quamuis vnica, multis processit passibus: vnus fuit Iudæ proditio, alius venditio, alius ipsius in Cœna ministerium, atque ita diuersa cruciamenta vsque ad mortem, per quam completa est: igitur Cœnam fuisse partem quamdam Christi cruciatuum. Porro sicuti antegressis promeritis dempta non est, quin potius aucta efficacitas per meritum Crucis; ita potuisse Christum Patri se offerre in Cœna, & sacrificium in Cruce perficere, eâ ratione quâ ipse suis reliquis operibus merendo vixit, & in Cruce merendo mortuus est.

^a 3. part.
q. 83. art. 5.
ad 3.

Iacobus Gibertus de Noguera Episcopus Aliphanus dicebat, Satis esse ad hanc definitionem fundandam multorum Patrum auctoritatem, quandoquidem Synodus Ephesina ipsorum testimoniis, tamen eâ tempestate recentium, duas in Christo naturas cõprobarat.

4 Pro eadem sententiâ disputarunt Petrus à Monte Episcopus Lucrensis, Carolus Bouius Austunensis, Marcus Laureus Dominicanus Campaniensis, Franciscus Zamora, & Didacus Lainius, alter Minorum Observantium, alter Societatis Iesu supremus Moderator.

1562. De hoc postremo, quem Ordinis mei Fundator socium habuit, primūque in eo regendo successorem, quādam quasi filij pietas me cogit, ut hīc parumper subsistam, ad famam tam venerandi capituli à mendacibus Suavis maculis detergendam. Aduenerat antea^b Lainius è Gallia, quò perrexit cum Estensi Legato, sicuti dictum est; cui multò prius iniunxerat Pontifex^c, ut illum Tridentum mitteret; & ab eo responsum fuerat, id effectum iri. Etenim tametsi Lainius ob eximias animi dotes copiosum Parisiis fructum ederet, quem pariter ubique locorum edidisset, tunc in Gallia manibus magis quàm linguā opus erat. Varia tamen quæ contingerant ad id vsque temporis, eius missionem Tridentum retardauerant. Et quidem à Pontifice^d demandatum postremò fuerat Legatis, ut ipsum ad dicendum admitterent non solū tamquam supremum Ordinis Præsidentem, sed simul tamquam Pontificium Theologum, perinde ac ipse & Salmeron bis aliās in Synodo fecerant; atque ut humaniter illum haberent, quantum hominis doctrina, probitas & integritas merebantur. At verò Suavis dum de Lainij aduentu mentionem facit, narrat illum eò peruenisse 14. Augusti. Tres eiusdem Societatis conatos fuisse eum reliquis Religiosorum Ordinum summis Rectoribus præferre, postremo loco minimè contentum; & idcirco nequaquam recenseri in catalogis eorum, qui Concilio interuenere. Id planè mendaciorum summarium est. Initium à tenuiore ducamus. Eius aduentus non incidit in 14. Augusti; sed, si loquamur de die quo peruenit Tridentum, is fuit vigesimus tertius Iulij, ut vidimus^e. Si de eius ingressu in conuentum, vigesimo primo Augusti, secundum ea quæ referunt Legati in scripto, quod mox proferemus. Pergamus ad solidiora mendacia. Publici Synodi catalogi Lainium connumerant inter Generales Religiosorum Præsides qui interfuere, ut liquet ex Synodo Antuerpiæ typis impressa apud Ioannem Stelsius anno 1564. hoc est planè post illius finem. Tam longè Lainius absuit ab ultimo inter summos Moderatores gradu recusando, ut ipse illum petierit. Hoc ipsum alibi audiendum curauī^f ex verbis Paleotti, ubi is suorum Actorum initio recenset ordinem, qui seruabatur tum in sedibus distribuendis, tum in dicendis sententiis. Sed quoniam pollicitus ibi sum magis cogentes à me probationes adductum iri, cum ad oppositam Suavis impugnationem peruenirem, par est ut promissa persoluam. Iraque aio, Legatos ipsos id fuisse testatos in legitimis tabulis, quibus & illi, & qui Concilio à secretis erat, subscripsere Kalendar. Nouemb. an. 1562. quas exhibere cuiq; id cupienti paratus sum.

Ibi

^b Peruenit
23. Iulij, vt
habetur ex
epistola Mu-
tinenfis ad
Moronum.
^c Litteræ Le-
gati Ferrar-
ienfis ad
Borromæum,
11. Martij
1562.
^d Litteræ
Borromæi
ad Legatos,
11. Maij
1562.

^e Litteræ
Mutinenfis
allatæ.

^f Lib. 15.
cap. 15.

6 Ibi dicunt : Inaudiuisse se cum animi molestia vanum & iniquum ru-
morem, per varias prouincias diffusum, Lainium inuitis Patribus sese in
conuentum intrusisse, simulq; fuisse conatum summis monasticorum Ordini-
um Præsulibus anteire. Vtrumque à vero longè abesse: ingressum illum
fuisse ad ferendum iure suffragium in generali cætu, nemine obsistente, &
potius optantibus Patribus, & iussu Pontificis, & pro eo quod ex veteri
consuetudine debebatur supremis Religiosorum Ordinum Moderatoribus.
Dubitatum fuisse de loco, qui à Magistro Carimoniarum ipsi tribuendus
esset, nimirum, an infra reliquos generales Ordinum Moderatores, cum il-
lius Ordo esset omnium nouissimus; an suprâ, quia esset Ordo Clericorum,
qui Monachis præferuntur. Illum dumtaxat cupiisse, vt ipsius Ordo tam-
quam Ordo Clericorum agnosceretur: ceterum modestiæ, paciſq; studio ani-
mum præ se tulisse extremi subselli cupidum, & reipsa extremum locum pe-
tuisse. Sed à Legatis, cum alicuius anteaacti Concilij exemplum ipsis non sup-
peteret, quippe quod hic Regularium Clericorum Ordo, qui latissimè iam
per Christianorum Ethnicorumq; prouincias cum vberimo animarum fru-
ctu protendebatur, post vltimum Lateranense ortus fuisset, locum illi extra
Ordinem seiunctum à reliquis Religiosis Præsulibus datum fuisse, quò ibi
post illos absque Clericorum præiudicio sententiam diceret, quemadmodum
dixerat per summam quietem ac modestiam ex die vigesimo primo Augusti,
quo die primum ingressus fuerat.

7 Huiusmodi fuit publicum testimonium à Legatis redditum: qui
pariter, cum ille peruenit, ad ^g Borromæum scripsere, se censuisse
præcipuum illi locum deberi, eiq; dandum curasse, sed restituisse
reliquos Præsides Ordinum Regularium. Ad hæc verò rescriptum
primò ^h fuit à Borromæo, Romæ expensum in quid esset agendum,
quod ipsis postea significaretur; sed interim quietem partium pru-
denter ipsi curarent: tum additum est, Certò rescuiſſe Pontificem,
à Lainio quemcumque gradum, qui sibi tribueretur, acceptum iri,
& insuper non mediocri voluptate audiuisse Pontificem, à Legatis
destinatum Lainio fuisse locum seiunctum, cunctis acquiescenti-
bus. Profectò Lainij nomen, perinde ac aliorum complurium, gra-
tiam Suauis debet. Etenim ipsius calumniæ sunt in causa, vt à me
sine affectatione scribantur, & à meis lectoribus sine tædio legantur
res ab illis cum laude gestæ; quæ cum per se priuatae sint, ac minu-
tae, locum in historiæ theatro non ad pompam, sed solùm ad defen-
sionem merentur.

8 Lainius itaque in quæstione proposita hoc pacto differebat: Eam
esse tantùm de facto, adeoque non ex rationibus, sed ex testimo-
niis dumtaxat ferendum iudicium. Cum igitur ⁱ supra quadraginta
Patres,

1562.

^g In epistola,
10. Augusti
1562.

^h Litteræ
Borromæi
ad Legatos,
20. Aug. &
1. Septem-
bris 1562.

ⁱ Acta Pa-
leotti, & ar-
cis Æliæ.

1562.

Patres, tum Latini tum Græci, & tum recentes tum veteres, atque eorum complures Christi ætati propinqui, ac proinde historiam probè callentes, affirmant, illum pro nobis seipsum in Cœna sacrificasse, ipforum dictis habendam fidem. Exemplum Melchisedech, & sacrificij ab eo oblato, non fuisse completum reipsa à Christo in Cruce. Igitur, in Cœna, ea verba, *Hoc facite*, intelligi à S. Leone in sermone septimo de Cœna Domini, & ab aliis Doctoribus, vt illud idem fiat quod fecit Christus: & tamen si Christus in Cœna non sacrificasset, Ecclesia dum in Eucharistia consecranda sacrificat, faceret id quod ipse non fecit. Ostendit præterea, in eiusmodi Christi sacrificio vim expiandi fuisse; primò, quoniam Euangelij verba, per quæ legimus, affirmari à Christo suum sanguinem pro nobis effusum iri, in Græco Euangelio simul significant tempus præsens, & sonant, *Pro vobis effunditur*; quod verum esse non poterat, si ea Christi oblatio ad expiationem peccatorum pro salute hominum non fuisset. Secundò, quia si reliqui Sacerdotes, vt dicit Paulus ad Hebræos, offerunt pro peccatis, multò magis id fecit Christus in eo ipso sacrificio, quod inferioribus Sacerdotibus reliquit; idque similiter confirmavit multorum Patrum testimonio, enumeravitque simul varia discrimina inter Cœnæ & Crucis sacrificia. Denique perpendit, ab Apostolo adscribi vniuersè elationem Christi, præmiumque ipsi traditum, obedientiæ merito; adeoque cum Christus obedierit non solum in morte, sed etiam in cunctis suis operibus; cumque eius elatio, præmiumque ipsi traditum fuerit nostra salus, arguit quodcumque Christi opus nobis salutare fuisse, tametsi cuncta Passioni tamquam actui postremo tribuantur.

Fuerunt in secunda classe Archiepiscopi Granatensis, Bracaren-⁹sis, & Lancianensis, qui opinabantur, Redemptorem in Cœna sacrificasse quidem, sed sacrificium merè Eucharisticum, hoc est laudis & gratiarum actionis, non satisfactionis & expiationis, veriti, ne aliter derogaretur Crucis sacrificio; neque pariter declarabant, illic seipsum obtulisse.

His accessit Albertus Duinius Veglensis Antistes, qui duas in Christo rationes oblationis distinxit, alteram vniuersalem, & ab ipso adhibitam in cunctis vitæ suæ operibus; alteram peculiarem, ob remissionem nostrorum peccatorum, & non habitam ante Crucem. Studuit sententiam suam corroborare auctoritate sancti Thomæ^k, & apertius Oecumenij dicto, quod productum fuerat ab Hosio in capite quinquagesimo tertio suæ vulgatæ confessionis.

Idem

^k 3. par. q. 47.
art. 9. &
q. 73. art. 5.

Idem sentiebat Fufcararius, obseruans, sacrificium Eucharisticum, quod meras laudes gratiarumque actionem complectitur, esse suapte naturâ nobilissimum, cum sit holocaustum quoddam, quod totum ad adorationem Dei refertur; quamcumque guttulam sanguinis Christi redimendis hominibus satis fuisse, sed iustitiam Diuinam imperasse, *vt mors morte tolleretur*, quemadmodum concinit Ecclesia. Huic sententiæ non solum Oecumenium adstipulari, sed videri sibi, posse iureiurando se affirmare, illi adhærere pariter Augustinum. 1562.

Andreas Moccenigus Episcopus Nimosiensis aiebat, certum esse, sacrificium Cœnæ, itidem ac cuncta reliqua Christi opera, fuisse nobis propitiabile; sed à Christo nonnisi per Crucem nostrarum noxarum remissionem obtentam fuisse: ibi victoriam integram reportatam; antea multarum arcium, vt ita dicatur, adeptionem habitam. Quare si post Cœnam, & ante Crucem aliquis ex Apostolis obiisset, nondum apertum in cælum aditum nactus esset.

Eadem opinio pro certa habebatur à Didaco de Leon Augustiniano, Episcopo Conimbricensi.

10 Tertia classis in doctrina ponendum censebat, Christum se Patri obtulisse in Cœna, sed minimè dicendum, hac illâve ratione id peractum. Cum enim id in quæstione versaretur, nec vllum euidens Scripturæ oraculum vrgeret, Canonem aut Decretum de eo confiendum non esse, nisi certè prius id à minoribus Theologis solerti operâ fuisset expensum. Huiusmodi erat consilium Naclantis ac Drascouizij; & complures ex asseclis secundæ sententiæ postea huic assenserunt.

11 Quarta classis ex iis Patribus constabatur, qui duas partes studebant opinamento medio concordare; idcirco ea in multas partes abibat, cum exprimeret vnusquisque quid ipse sentiret, nec nisi seipsum auctorem haberet: eâ ratione, quâ quis nonnisi sui ipsius assecla esse vult. Inter hos fuere, qui secundam opinionem defenderant: sed si singulorum sensa recenserem, plus tædij quàm utilitatis afferrem.

12 Res tandem hunc exitum tulit. Cum initio complures repugnarent declarationi huiusce oblatis, quo hîc se Christus quocumque modo obtulisset, postremò contigit aduersus quàm euenire soler in subtilioribus disputationibus, in quibus sui quisque ingenij conceptus amans, in propugnata sententia inhæret firmius. Et enim ferè omnes in primam sententiam abiere, etiam qui acerrimè illi restiterant.

Litteræ Iadrensis, 24. Augusti 1562.

1562. Alia capita sunt agitata, ac præcipuè, An essent celebrandæ Missæ linguis vulgaribus. Fuit qui dixit, Perniciosam haud sibi videri Dalmatiæ consuetudinem, vbi post lectionem Euangelij Latini, idem legitur idiomate Dalmatico, ad populi eruditionem. Omnibus tamen probata est interdictio celebrandi Missam vulgari sermone. Quin Episcopus Nimosiensis retulit, in sua Diocesi ab hæreticis, cum plurima Ecclesiæ bona occupassent, eorum restitutionem oblatam fuisse cum certis quibusdam pactionibus, præsertim verò cum hac conditione; sed rem fuisse reiectam.

Adum quoque in transcurso, An Decretis doctrinæ par Canonibus auctoritas esset tribuenda. Aduersabantur Fufcararius & Blancus, aientes, suos in hisce rebus gradus esse; sufficere, si oppugnatoribus inureretur temeritatis & scandali nota, non item hæreseos. Oppositum suadebat Hosius Reatinus Antistes: sed de hoc maturum plenumque consilium non est habitum.

Blanco denique non probabatur, quòd ad Canones apponeretur tamquam Fidei dogma, à Christo collatum fuisse Sacerdotij ordinem Apostolis per ea verba: *Hoc facite in meam commemorationem.* Consueuisse Concilia veritatem declarare, non interpretationes præscribere, productis sacrarum Litterarum, aut sanctorum Patrum testimoniis.

Hæc potissimum in propositis Decretis & Canonibus obseruata sunt: conuentumque est, vt arctarentur, ac limarentur, adhibitâ curâ tum ponendi quæ cunctis placerent, tum auferendi quæ alicui displicerent. Cum aptum in conuentibus adiumentum sit, vt plerique singulis morem gerant in rebus minutioribus omittendis, quò singuli plerosque sequantur in præcipuis sanctionibus statuendis.

C A P V T III.

*Proposita, postulantibus Casarianis, concessio Calicis cætui generali.
Rationes ab ipsis allatæ.*

Nondum absolutus erat sermo de Seruatoris sacrificio in Cœna, cum in eodem conuentu datus est aditus alteri quæstioni magis salebrosæ, quamuis minùs subtili. Acerrimè urgebant Casariani, vt Ferdinandi petitio pro vsu Calicis proponeretur. Quare Legati rem diutiùs haud protraxerunt. Et quamquam antea Borromæus ipsis significasset^a, ad faciliorem concessionem reddendam, profuturam forsitan fuisse limitationem transactionis ad solam Bohemiam, vbi persistebat vetus ac præcipua repu-

^a Apparet ex epistola Legatorum ad Borromæum, 20. Augusti 1562.

repugnantia Eucharistiæ sub vnica specie sumendæ, responsum à Legatis fuerat: Cùm Cæsaris postulatio ad cunctas Imperij ditiones extenderetur, nunc per eam rei propositæ restrictionem vereri se, ne, dum ipsi gratificari studerent, eum potius offenderent. At verò per idem tempus restitere alteri Cæsaris postulato, quod ^b per Delfinum Nuntium detulerat: id fuit, Vt definitiones de Sacrificio protraherentur, tantisper saltem, dum Cæsar in propinquis Comitibus vltimos adhiberet conatus ad mittendos Tridentum Prostantes. De quo rescripserunt, Ob causas sæpius-allatas superferre amplius non posse citra Ecclesiæ dedecus ac detrimentum: electum fuisse argumentum illud, quod ætate Iulij fuerat intermissum, quo reipsâ haberetur tacita continuatio, pro eo ac inter Cæsarem & Catholicum Regem conuenerat. Eò igitur impensius Legati studere promptum ad alteram petitionem animum præ se ferre; ac proinde die vigesimo secundo Augusti rem Patribus proponere.

^b Altera Legatorum epistola, eodem die.

² Mantuanus honorificis formulis posuit ob oculos, quàm benemeritus de Ecclesia Cæsar esset, quantumque oporteret ipsi morem gerere in eo quod ad eiusdem Ecclesiæ commodum postulabat, præsertim cùm Synodus illius patrocinio frueretur. Postrema hæc dicta reprehensionis argumentum præbuere quibusdam, aut ex cautiore, aut ex pronioribus ad cauillandum, quasi Pontificiæ dignitati detraherent, & quasi Legatus ratione sanguinis traheretur ad proferendas voces auctiores socero nepotis ex fratre, quamquam reuera illæ ad solum patrocinium laicarum virium dilucidè referrentur, cùm Tridentum supremo Ferdinandi dominio subiaceret, atque illius oppidis cingeretur. Et sanè in toto illius Concilij decursu emicuit in Mantuano is tantummodò Principum respectus, qui ad emolumentum Ecclesiæ conducebat, quemadmodum stellæ tantum, & non amplius, solem intuentur, quantum conferat non ad ampliorem ipsarum irradiationem, sed ad Orbis terrarum emolumentum.

³ Duo scripta confecerant Cæsaris Oratores ad viam impetrationi sternendam: alterum prolixius, breuius alterum; petieruntque à Legatis, & obtinuerunt^c, vt scriptum breuius cunctis Patribus simul cum postulato proponendo traderetur. In eo habebatur: Iam vsque à primo interdicto Concilij Constantiensis retentum à Bohemis pertinaciter fuisse vsu vtriusque speciei in Eucharistiæ sumptione, nuncupatis idcirco *Sub vtraque specie*, eosdemque obstitisse inflexibiles rationibus, consiliis, & armis; nec plebeios solum,

^c Literæ Legatorum ad Bortomæum, 27. August. 1562.

1562. lum, sed nobiles ac dynastas, & eorum complures, ad quos ex veteri consuetudine spectabat publicorum Magistratum exercitatio. Eapropter Synodum Basileensem sese inclinasse ad Calicis usum certis conditionibus positis restituendum. Id pariter indulgisse Romanos Pontifices Paulum & Iulium Tertium, facultate ad id commissâ Nuntiis in iis prouinciis, tametsi varia, quæ contigerant, executionem impediissent. Ipsum Ferdinandum, cum ex Diuina beneficentia sibi euenisset, vt Archiepiscopus Pragensis post centum quadraginta annos in gradu reponeretur, petiisse à Pontifice, vt illi facultatem concederet ad Sacerdotium eos promouendi, qui vnâ cum Calice Eucharistiam accipiebant, adeoque Calistini appellabantur. Pontificem verò haud indignam, quæ exaudiretur, existimasse petitionem, à quâ pendere poterat illius inelyti regni ad Ecclesiæ finem regressio; sed eam ad Concilium reiecit. Probam illius Nationis voluntatem ex eo argui posse, quòd numquam ad eam vsque diem Sacerdotes admiserint nisi non coniugatos, sacrificque initiatos à Catholicis Episcopis; quòdque publicas pro felicitate Pontificis, sacri Collegij Episcoporum, ceterorumque Ecclesiasticorum Ordinum preces haberent. Hoc impetrato, facile reduci posse ad rectam Fidem in aliis minutis rebus, in quibus aberrauerant. Admirationis argumentum non esse hanc adeò tenacem ipsorum voluntatem, quando doctissimi quidam viri etiam inter Catholicos dubitationem præ se tulerant, quòd vnus speciei sumptio tantum gratiæ non conferret, quantum vtriusque. Cauendum esse, ne seueritas nimia illos ad Lutheranorum sectam impelleret. Votum hoc non paucis improbisque hominibus inesse, sed innumeris ac piis, in Hungaria, in Austria, in Silesia, in Stiria, in Carinthia, in Carniola, in Bauaria, & aliis Germaniæ prouinciis. Concessisse Paulum III. cunctis Germaniæ Episcopis facultatem Eucharistiæ sub vtraque specie porrigendæ cuiuscumque ex pietate id cupienti: quamquam ne id quidem ex quibusdam obstaculis postea effectum fuisset. Non peti hoc priuilegium pro hæreticis, vt qui auctoritatem Synodi non agnoscebant, sed pro Catholicis, obsequentibus Ecclesiæ filiis. Sperandum tamen esse, per eam confessionem ad frugem reuocatum iri complures etiam ex hæreticis, nec ab eorum paucis paratum ad id animum declarari: in eandem postulationem conuenire duos Episcopos, omnium Hungariæ Præfulum Procuratores: illic violentiam inferri Sacerdotibus, vt vtramque speciem præberent, adeoque quosdam ex metu abcessisse, alios eiectos ab Episcopis fuisse ob oppositam contumaciam

in Ecclesiam, ac proinde timendum esse, ne regnum illud repul- 1562.
sam passum, in ethnicismum præceps abiret.

4 Scriptum, de quo diximus, per Patrum manus circumlatum est,
& Legatorum primus in confesso duos hosce articulos proposuit.
Prior fuit:

*An usus Calicis, flagitatus à Cæsare pro vniuerso Imperio, & heredi-
tariis ipsius ditioribus, concedendus esset cum sequentibus conditionibus:*

*Vt quicumque vellet sub vtraque specie Eucharistiam sumere, acciperet,
ac profiteretur animo ac lingua doctrinam vniuersam, cunctoq; ritu Ec-
clesia Romana, & omnia Decreta præterita ac futura præsentis Concilij,
eaq; integrè obseruaret.*

*Vt Pastores & Concionatores prædictarum Nationum crederent, ac doce-
rent, consuetudinem ab Ecclesia comprobata accipiendi Eucharistiam sub
vna tantum specie, esse bonam atque laudabilem, dignamq; vt obseruetur,
vbi in eo eadem Ecclesia legem non relaxaret.*

Vt obedientiam profiterentur Romano Pontifici tamquam Ecclesie capiti.

Vt obedientiam pariter reliquis fides Præsulibus exhiberent.

*Vt id solum illis concederetur, qui contriti, peccata confessi fuissent se-
cundum Ecclesie ritum; atque vt Ordinarij summam diligentiam adhibe-
rent ad longè arcendum à Calicis distributione hominem quemcumque sacri-
legum aut profanum.*

Posterior articulus fuit: *An hæc facultas esset Episcopis concedenda
tamquam ab Apostolica Sede delegatis, quibus liceret id in suis Diocesis
committere Curionibus cum conditionibus recensitis.*

5 Antequam in sequentibus cœtibus Patres rogarentur sententias,
innotuit Oratoribus, difficultatem nonnullis iniici ab ipsa peticio-
nis amplitudine, quæ cum ad cunctas Imperij terras extenderetur,
Senas quoque, aliaque multa Italiae oppida complectebatur, præter
varia loca Liburniæ, Dalmatiæ, ipsamque Tridentinam Urbem^d:
quamobrem quò facilius redderetur, ad Germaniam & Hunga-
riam postea coarctata est. Pridie quàm suffragatio ea de re inchoan-
da erat^e, Episcopus Quinque Ecclesiarum sermonem habuit ad Pa-
tres, in quo rationes summam à nobis narratas amplificauit. Di-
xit, Rem suspicioni obnoxiam non esse, quòd Cæsar iam senex, ac
breuè ante Diuinum tribunal sistendus, vellet quidquam efflagitare
nisi quod arbitraretur ad Dei gloriam cessurum. Nec similiter in
tantæ prudentiæ Principe, post tam diuturnam intentamque regen-
di exercitationem, credendam esse ignorationem illius quòd in
suis subditis ad animarum salutem conduceret. Non aliud velle Cæ-
sarem, nisi quòd liceret per Ecclesie dignitatem, pro qua vitam pro-

*d Acta archie-
piscopalis,
27. Augusti
1562.*

*e 27. Aug.
ex Actis ar-
chiepiscopalis,
& in epist. la-
drensis,
quamquam
prius sit po-
sita, 23. Aug.*

Pars III.

P

fundere

1562. fundere præstò erat : sed Ecclesiæ morem esse, in rebus arbitrariis, & à Deo non præscriptis, leges variare pro conditionum varietate. A Synodo Constantiensi vetitum illud fuisse priùs constitutum ; postea id ex parte relaxatum à subsequuto Concilio ; sed eodem vetito per Pontificem Pium II. ad vim pristinam restituto, fuisse concessam à Paulo III. ac Iulio III. facultatem illius abrogandi : interim fuisse Græcis indultum non vsum modò Calicis, sed varios præterea ritus, ab Ecclesia Latina diuersos, idque per summam prudentiam, exemplo Moysis, qui nonnulla permisit populo suo propter duritiam cordis. Vnam dumtaxat rationem obiici posse, nimirum, Periculum fundendi sanguinis Christi. Huic occursum iri per Præfulum vigilantiam : sed tandem, quando Christus rectè effusum duxerat suum totum sanguinè in hominum salutem, haud illi molestam futuram aliquam eiusdem effusionem, quæ humano vitio contingeret in eo ministerio, vbi hoc pacto consuleretur innumerabilium animarum saluti, quæ eodem ipso sanguine redemptæ sunt. Ita perorauit Antistes, vt illis populis fieret satis, qui ægrotorum insanientium instar, ab amico ac perito medico potionem pro sua libidine violenter petebant.

C A P V T IV.

*Non modica sententiarum Varietas in generali Conuentu,
de Calicis concessione.*

Videbatur in eo argumento, in quo lumen rationis nullà poterat infici tincturâ ab animi affectione & vtilitatis cupidine, nec agitabantur subtiles Scholarum quæstiones, sed beneficium quoddam arbitrarium, & à tot Principibus, tot Regnis efflagitatum, expectanda esse magna sententiarum concordia. Verumtamen vix vquam adeò illæ variarunt. Lectori gratius futurum puto id suis oculis singulatim cernere, quàm narrationi meæ vniuersè credere : præsertim quòd hinc intelliget id quod singulos permouebat, cum interdum nos magis oblectet, si varios fructus decerpentes ex variis arboribus degustemus, atque inde plantarum terrarumque varietatem discernamus, quàm si confusos in vno eodem calathò illos haberemus in mensa. Verùm minutarum rerum recitationem cauebo, quæ semper accidit molesta lectoribus non otiosis, in vita temporis egentissima, & rerum obiectarum locupletissima.

Madruc-

2 Madruccius^a suadere studuit, posse Synodum, ac debere petitioni assentiri, nec esse in causa Cæsari, vt diceret: *Quid potui amplius facere vineæ meæ, & non feci?* Cùm à Concilio Basileensi concessus fuisset vsus Calicis, quo Bohemi reuocarentur ad Fidem, multò magis esse concedendum à Tridentino, non solum ad hæreticos reuocandos, sed ad Catholicos retinendos.

3 Non ita Ælius Hierosolymæ Patriarcha: is, præmissâ Ferdinandi, eiusque in Ecclesiam meritorum commendatione, rei propositæ dissensit, siue ratus nihil esse potentius ad temperandam contradictionis amaritiam, laudum dulcedine, siue studens efficaciorum reddere contradictionem, quasi vi rationis expressam animo reluctantem. Dixit, Validas persistere easdem causas, quibus iam ad illud Decretum Patres Constantienses permoti sunt. Ex concessionibus postmodum habitis à Synodo Basileensi, & à Paulo III. nullum fructum esse decerptum. Georgium Bohemiæ Regem petiisse à Pio II. hanc relaxationem, missis per præclaram legationem viris acceptis Pontifici, qui eam Prouinciam, dum minori esset in gradu, adierat, adeoque illius conditionem non credebat, sed pernoscebat; & tamen ab ipso repulsam tulisse: quæ cùm ignorantia rerum, aut animi asperitati adscribi non posset, prudentiæ consilium erat existimanda: certiora saltem argumenta pietatis, demissionis animi ac Fidei illarum Gentium requiri.

4 Cum Ælio consensit Barbarus, electus Aquileiæ Archiepiscopus. Optimum à Cæsare animum geri, sed non item fortasse ab iis, quorum importunitate Cæsar commouebatur. Petrum Dresdensem, Misniensem anno 1414. originem dedisse huic errori, quòd vtriusque speciei sumptio esset ad salutem necessaria, eumque ceteris Ioannis Wicleffi erroribus adieciisse: quem errorem illicò amplexati Ioannes Hussus, & Hieronymus Pragensis, concionibus disseminarant, præcipuè verò Iacobellus pariter Misnienfis, à quo liber ea de re conscriptus est. Hoc falsum dogma nactum fuisse, non induxisse hæresim in Bohemiam, solumque ab eo postea auctam & confirmatam. Quapropter vbi populis illis id indulgeretur, verendum esse, ne arguerent, perinde ac aliàs post similem concessionem argumentati fuerant, colligentes ex verbis Christi, sub specie panis esse solum corpus, & sub specie vini solum sanguinem. Præterquam quòd de petitorum animo non liquebat, nec liquere à quonam id peterent: si à Concilio, nemo aderat cum ipsorum mandatis; sin à Cæsare, qui pro ipsis Concilium deprecaretur, qualia demissionis & obedientiæ argumenta Ecclesiæ exhibebant? Vbi Patres id ipsis

1562.

^a Pars huius sententiarum fuscè habetur in prædictis monumentis Io. Baptistæ Argenti; pars compendio in Actis Paleotti, & Arcis Æliæ, & in pluribus litteris Iadentis Archiepiscopi.

1562. indulissent, extemplò alias nationes idem postulaturas, vociferantes, Se non minùs, quin eo magis beneficium illud sibi promereri, quò ipsi obsequiosius Ecclesiæ obtemperarant. Nec incommodum hucusque solum deuenturum: eo exemplo illius indulgendi, quod Ecclesiasticà solum lege prohibetur ad populorum quietem, Principumque gratificationem, confestim excitatum iri vehementissima postulata pro Sacerdotum coniugio, obiectantia, non posse aliter hos versari sine suspicione, & cum sincera fiducia in ædibus laicorum. Petitum iri amotionem imaginum, adductà in medium vulgi propensione in idololatriam; adeoque quò motus fluminis sedaretur, vniuersum Ecclesiæ pelagus commotum iri. Neque eam indulgentiam è re Cæsaris futuram: etenim si tunc Bohemi difficiles erant ad conferendas illi suppetias in Turcam absque illa concessione indebita, & intra Cæsareæ potestatis fines haud contenta, eius postea adeptione, se formidabiles ac victores expertos, in posterum tum in sacris tum in profanis ausuros leges ipsi præscribere. Populorum pernicitiam esse quamdam hydropicorum sitim, quæ negato potu solum extinguitur. Denique audire se, id à Cæsare peti pro Germania vniuersa; & tamen sibi compertum esse, cum Patriarchatus suus non parum intra fines Germaniæ protenderetur, multos ibi esse populos ab ea appetitione alienos, & inter ceteros, in pago admodum frequenti impetum fuisse factum Parocho, quòd in Eucharistia præbenda Calicem populo porrexerat.

Ad duos Patriarchas accessit tertius, hoc est, Triuesianus Venetiarum.

Archiepiscopus Hydruntinus ad postulatum flectebatur, sed cum triplici restrictione. Prima erat, Vt limitaretur ea concessio iis dumtaxat, qui in ipso Missæ sacrificio Sacramentum sumerent, ne postea necesse foret consecratum sanguinem conseruare. Altera, Vt id fieret solum iis diebus, quibus alius sub vnica specie non dabatur Eucharistia; quò diuersitas euitaretur, quæ dissidij origo est. Tertia, Vt hoc priuilegium non aliter impertiretur quàm cum assensu Pontificis, quippe supremi Rectoris Ecclesiæ, meliusque rerum conscij.

E contrario Granatenfis adeò dehortatus est, ne res Pontifici committeretur, quemadmodum & Hydruntinus indicauerat, & rumor erat; nonnullos velle vt affirmaret^b, Argumentum illud esse eiusmodi, ad quòd solum expendendum oportuisset à Pontifice Concilium cogi, quo tanti ponderis, tamque vniuersale negotium decerneretur suffragiis præstantissimorum omnium in Ecclesia virorum.

^b Suffragium Granatenfis, præter Acta Paleotti, referuntur in arcanis litteris Vicecomitis ad Borromæum, & fusiis in epist. Iadrensis, vt. Augusti 1562.

rorum. Se nõndum satis certo animo esse, & longiori spatio ad perpendendum indigere. Parum sibi negotij faceßere effusionis periculum, quoniam experimento habebatur, id perrarò accidere in vino ad abluendum os post sumptam Eucharistiam, maioremque diligentiam in sanguine adhibitum iri: parum sibi difficultatis iniici à Gentium numero, pro quibus flagitabatur; etenim vbi hoc foret vile instrumentum ad eas reconciliandas, vitandum non erat, quippe quod mutationem afferret simplicis cuiusdam ritus, qui ad fidelium vtilitatem potest prudenter variari. Solùm hæere se pendentem animi, ne post huiusmodi concessionem insolentiora alia postulara prorumperent. Optari à se, vt clariùs innotesceret, an hæc indulgentia opportunè succederet: ad id adhibendam esse diligentiam exquisitiorem tum per pia opera (nempe preces, ieiunia, & eleëmofynas, ad lumen à Deo impetrandum) tum per humanam operam cum Episcopis Germaniæ, qui, quoniam aberant, Metropolitanos adirent, habitoque ea de re consilio, ad Synodum pro ipsorum conscientia referrent. Quod si vellent petitioni satisfacere, ad solam Bohemiam id restringendum.

7 Multa ad repulsam argumenta coaceruavit Castanea: Nullam sibi videri deesse ex rationibus, propter quas in illud Decretum venerat Ecclesia, quin potiùs eas esse auctas accessione vnius rationis tam validæ, quàm opportunum est in omni Republica, & Ecclesiastica potissimum, nihil nouare. Quod si mutatio in cunctis legibus, vtpote noxia populorum venerationi, vitanda est; multò magis omnem vmbra à ritibus Eucharistiæ procul arcendam eâ tempestate, quâ tot recentes hæreses pullularant de eo Sacramento, quibus omnis nouitas ex Ecclesiæ parte colorem obtendisset. Præter hanc nouam & efficacem rationem pristinas omnes, pro eo ac ipse dixit, firmas persistere. Iamdudum negasse Nestorium, contineri totum Christum sub qualibet specierum, sed solùm corpus sanguine vacuum sub specie panis, & sanguinem seiunctum à corpore sub specie vini: hinc ortum habuisse ritum sumendi vnicam speciem. Hanc pertinacissimam petitionem vtriusque speciei tendere ad excitandam illam hæresim, iam sepultam. Motam fuisse Ecclesiam à periculo, ne vinum consecratum effunderetur, aut acesceret; adeoque stomachi ciendi fieret occasio, & ab aliis incommodis, quæ tam venerabilis Sacramenti dignitati detraherent. Quinam posse id in præsentia vitari, dum fidelium numerus vni tantum Curioni subiectus modicus non erat, & qualis primæuis sæculis, cum propterea absque eiusmodi incommodo sumptio Calicis vsurpabatur?

1562. tur? sed aliquo in oppido contingebat, vt vni eidemque Parocho centum animarum millia committerentur, quemadmodum euemere suæ Diœcesis Parisiensis affirmarat. Quænam amphoræ, imò quænam dolia tam frequenti cateruæ suffectura? Per eam concessionem, quæ petebatur, alimentum, non medicinam allatum iri illorum hominum infidelitati: si reuera credidissent, Christum integrum, & integram Sacramenti naturam in qualibet specie contineri, tam perucaces haud perstituros fuisse in vtraque expetenda. Sibi regredi in memoriam id quod à S. Leone gestum aliqui traderant, qui cum animaduertisset, hæresim Manichæorum gliscere, Christo non verum corpus, sed solum ad speciem & apparens tribuentem, iusserat in sacra synaxi Calicem etiam populo præberi, quò eâ ratione rudes quoque intelligerent, inesse Christo verum corpus, non autem commentitium & exangue. Verum à se eam narrationem non affirmari, quandoquidem sermo quartus Quadragesimæ, qui ad id afferebatur, vbi rectè legeretur, id non sonabat. Verum ita si foret, exemplum mirificè congruere: etenim cum doceret Lutherus, integram institutionem Christi sub vna specie minimè contineri, rationem efficaciorē non suppetere ad ostendendam etiam idiotis contrariam veritatem, quàm vt eam in Eucharistiæ sumptione reipsa exerceret. Petrum Dresdensē, & Iacobellum non alio modo effecisse, vt illi populi ab Ecclesia Romana desciscerent, quàm concionibus suadentes eam esse impiam; quippe quæ cum Euangelij violatione laicos dimidio Sacramento priuasset. Nullo conditionum emolumento compensari detrimenta, quæ ab eiusmodi Concilij lege manarent. Non esse leges instar concessionum, quas sub conditione indulgent Principes: vanescunt siquidem conditionibus, illæ pariter euanescent. Suapte naturâ leges esse perpetuas, ac semper loqui; proinde conditiones quæ apponerentur, negligi posse, & in desuetudinem abire; sed persistere perpetuò illius Concilij sanctionem, quasi affixam vniuersalis Ecclesiæ columnis, & oculis posteritatis expositam. Præterquam quòd Synodi non consueuerant proprias vni populo leges edere, sed Christianis omnibus communes. Quare satius esse rem in Pontifice reponere, qui per suos Nuntios certior redderetur de statu huius illiusve regionis, ac de iis quibus singulæ indigerent, & pro temporum rerumque opportunitate concederet reuocareve peculiaria priuilegia, perpetuis communibusque legibus nequam latis.

Archiepiscopus Pragensis quatuor hominum genera distinxit: 8
perfe-

perfectos Catholicos, manifestos hæreticos, & à neutris ipsorum Calicem postulari: Catholicos simulatos, qui per eam simulationem sibi gratiam Cæsaris aliorumque Principum conquirere arbitrabantur; & his esse negandum: Catholicos imbecilles, & male fundatos in Fide, qui Calicem petebant, quòd errarent; & his pariter gratificandum non esse, quoniam à pietatis sensu petitio profecta non erat, cum illorum plerique ad supplicium rapi sibi viderentur, quo tempore ab Ecclesia ad annuam peccatorum expiationem, sumptionemque Eucharistiæ cogebantur: sed ob Fidei penuriam ea petebant. Petitorum conditionem Synodo compertam non esse: mitterentur proinde decem ex ipsis, à Concilio ac Pontifice delecti, qui quod animarum saluti profuturum cernerent, re ipsa perficerent.

Atque huic postremæ parti consensit etiam Bolanus Episcopus Brixienfis; sed auctor erat, petendum à Pontifice, vt ipse delectum integrum missionemque Patrum haberet.

9 E regione opposita fuit Archiepiscopi Lancianensis sententia. Indulgendum esse nationum illarum infirmitati, nec adhibendam cum ipsis eam curationis seueritatem, quæ ad mortem illas pertraheret. Ita Moysen se gessisse in permittendo Iudæis repudio; ita scribere Magnum Gregorium ad Episcopum Moguntinum.

Ad id confirmandum Octavius Preconius, è sancti Francisci familia Archiepiscopus Panormitanus, dixit: Cuncta mala præsentia Religionis prouenisse ex duritia aduersus inflammata studia animorum impietate imbecillium, & in sensu repulsæ vehementium. Hoc pacto à Luthero, quòd sibi munus promulgandarum Indulgentiarum derogaretur, Ecclesiam fuisse peruersam: Saxonix Ducem, ob repulsam petitiæ relaxationis indignatum, Lutheri patrocinium suscepisse: exemplum Regis Britannici magis patere, quàm commemorationis egerè.

10 Meminerint lectores nostri illius, quod alibi monuimus, vitio nobis vertendum non esse, si quando in dictis congregatorum rationes minùs validas recitamus, fundamentisque minùs vel in historia vel in scientia firmis innixas. Veritas, quam præstare debet narrator, sita non est in conformatione verborum, quæ narrat cum eorum obiectis; sed in conformatione verborum cum rebus quæ narrantur: nec mihi libet vnum verum defendere per dissimulationem alterius veri, inter quæ repugnantia numquam est. Lapsi quidam sunt in Concilio (lapsus non obtego) in varios errores aut in re gesta, aut in doctrina, aut in argumentatione: vbi enim eorum

1562. rum singuli erroribus obnoxij non fuissent, opus non erat complures vnâ conuocare, vt alij alius lucem afflaret, nec inter eos vnquam dissensio extitisset. Pergamus.

Mirum fuit, aliquos ex Germanis, qui omnes paulò antè illius postulati studiosi credebantur, postea se illi aduersos declarasse. Inter hos fuit Leonardus Hallerus Philadelphix Antistes, & Suffraganeus Eistatensis Episcopi, dicens, Repulsam periculosam fore, sed indulgentiam perniciosiorem futuram. Munus esse Concilij, consuetum & vniuersale retinere, nouum ac singulare recusare. In quodam multas rationes congeffit, perinde ac si hoc ipsum esset illarum regionum, vbi natus erat, suffragium. Quocirca ^c cum æstimaretur Hallerus sinceræ conscientix, testis omni exceptione maior visus est aduersus suorum Germanorum postulata, altumque vestigium in animis collegarum impressit: cum is præsertim ex eanatione vnicus non fuisset, qui eiusmodi sensa depromeret. Nam Ioannes Colosuarinus, Ordinis Prædicatorum, Episcopus Conadiensis, alter Procuratorum Hungarici Cleri, cum se in familiaribus colloquijs aperiebat, ancipitem præ se ferebat animum de petitionis conuenientia. Hercules Rettinger Episcopus Lauantinus, statim ac ea de re agi cœptum, abiit è Concilio, Germaniamque repetiit: quod ab eo effectum credebatur, ne redigeretur in angustias, aut animos suorum ciuium aut suam animam offensurus.

Procuratores complurium Germanicorum Antistitum, qui superuenerant, publicè sententiam non ferebant: quod Legatorum operâ factum est, qui de Massarello conquesti sunt ^d, quod illos admisisset in cœtum die vigesimo Iulij, ad eam ferendam: cumque is se purgaret litteris Pauli III. qui eam Procuratoribus Germanorum Præsulum concedebat, huiusce facultatis exercitium suspenderunt, ac celeriter quæsierunt, impetraruntque à Pontifice peculiarem huiusmodi facultatis abrogationem ^e, commoniti à Treuigiano Veronensi Episcopo (qui post paucos dies obiit, cunctis ob egregias viri dotes affectis tristitiâ ^f) de illatis Basileensi Concilio detrimentis à Procuratorum frequentia. Sed hoc ipsum postea iterum agitatam est, sicuti fusè suo loco dicetur. Itaque hi Germanici Procuratores, à quauis publica expositione suarum sententiarum exclusi, & priuatim tantummodò colloquentes, adeoque liberiùs, indicabant, eam concessionem Germanorum saluti minimè profuturam à se putari. Hinc verò multi aliarum nationum Episcopi arguebant, non sine graui causa à Concilio in ea prouincia celebrato, & cui Cæsar Germanique Principes tantum operæ

^c Vnus Legatorum ad Borromœum, vltimo Augusti 1562.

^d Litteræ Legatorum ad Borromœum, 16. Aug. & 3. Septembris 1562.

^e Abrogationis Diploma signatum est 26. Augusti 1562.

^f Litteræ Legatorum ad Borromœum, 3. Septemb. 1562.

operæ impenderant, cuiusmodi erat Constantiense, id vetitum fuisse. 1562.

13 Alij tamen aliter arbitrabantur; & inter eos Naclantus Clodientis Episcopus sex rerum monumenta perpendit: Id quod petebatur; atque id fas esse, & per aliquam ætatem ab Ecclesia concessum: Eum qui petebat; & hunc esse Cæsarem, maximum optimumque Principem: Illos, in quorum gratiam petebatur; & hos non esse hæreticos Ecclesiæ contemptores, sed Catholicos, Ecclesiasticæ Iurisdictionis veneratores; sperandum tamen esse, multos hæreticos per huiusmodi indulgentiam ad sanitatem redactum iri: Id à quo peteretur; & hoc esse Concilium Oecumenicum, convocatum ac pendens à Pontifice tamquam ab Ecclesiæ capite: Formam quâ petebatur; & in ea contineri optimas condiciones, quibus deficientibus, quod sub conditione concedebatur, illic defecturum erat: Demum tempus quo petebatur; & in eo dumtaxat in difficultatem offendi, perinde quasi debacchante tunc tam audacter hæresi aduersus Ecclesiam, hæc videri posset per eam concessionem perduellium contumaciæ cedere, ipsisque arrogantiam præbere ad magis impatibilia postulanda. Verumtamen sentire se ad eam gratificationem flecti à triplici causa: A norma charitatis, quæ nobis suadet, ne, quantum ad nos attinet, vlllo in gradu deficiamus ab eo quod in aliorum salutem effici possit: Ab auctoritate Cæsaris, in quo propter summam rerum peritiam error credi non poterat, & ob summam pietatem fraus timeri nefas erat: Et ab exemplis Concilij Basileensis, & Pauli III. qui eidem indulserant postulato.

14 Huic postremo argumento itum est obuiam à Beroaldo Episcopo S. Agathæ, dicente, Quin potius concessionem Pauli III. ex qua nullus extitit fructus, cum vnici vox hæretici ad cuncta corrumpenda satis fuisset, posse documento esse, ne improsperi euentus exemplum sequerentur.

Opponebat quoque Stella: Quemadmodum homini infideli Baptismum petenti non statim conceditur, sed prius eruditur in Fide, eiusque constantia probatur; ita de illorum obedientia, qui hæcenus inobsequentes Ecclesiæ fuerant, experimentum per aliquod tempus esse capiendum, eorumque mentem corrigendam, antequam illis Christi Sanguis propinaretur.

Eadem opinatus Martinus Aiala, Segouiensis Antistes, admonuit, accedendum esse ad Sacramenta cum ingenti animi sinceritate, & nullâ conditione quæsita: neminem concubinatus reum ad sacramentum admitti, nisi antea concubinam dimiserit; ita pariter

1562. ter eos admittendos non esse ad mensam Domini, nisi prius de ipsorum veraci conuersione liqueret.

Ex altera parte Fuscararius disseruit: Hic aptari vetus adagium: *Malum, sed necessarium*. Id esse malum, persuaderi sibi tot sapientum hominum auctoritate, idem esse necessarium, Cæsaris & experientiae testimonio. In deliberationibus confugiendum esse ad fontes illius virtutis, quam Theologi *Euthymiam* appellant (sic ille eam nominavit) cuius munus est quid opportunum sit diiudicare; eosque fontes esse tres, Rerum præteritarum memoriam, Præsentium intelligentiam, & Prouidentiam futurarum.

De præteritis adduci posse varia exempla, petita ab antiquitate, quæ tamdiu solum voluerat leges permanere, quamdiu viderat fructum ex illis decerpi. Constitutionem in Apostolorum Concilio habitam ad abstinendum ab esu suffocatorum, desiisse adhuc ipsis Apostolis viuentibus. Ex Origene, homiliâ ultimâ in Genesim, & ex Hieronymo, in dialogo Attici & Critobuli, colligi, primæuam Ecclesiam existimasse, omnium bonorum spoliationem esse præceptam, & tamen illius usum defecisse, antequam Apostolorum vita deficeret. Idem animaduerti in impedimentis matrimonij, quæ sæpius in Ecclesia variarunt. Velle se de aliis rebus exempla præterire; sed ea solum producere, quæ suppetebant ex historiis ad id quod agebatur. Post vetitum Constantiensis, existimasse Synodum Basileensem, Eugenium IV. & nisi memoria laberetur, etiam Callistum, oportere eam legem Bohemis relaxari, & Calicis usum concedi. Obiici: Quid profuit ea concessio? respondere se verbis Apostoli: *Multum per omnem modum*: ex Concilio Basileensi vsque ad Georgij regnum vixisse Bohemos in Ecclesiæ vnitatem, innumeris proinde malis euitatis. De duobus conuenisse inter se eos ipsos veteres, qui concessionem improbabant; alterum erat, vt in vetito persisteretur, donec affulgeret spes aliunde ad Ecclesiam remigrandi. Constare ex commentariis Cardinalis Papiensis, huiusmodi fuisse iudicium Pij II. Pauli II. & Sixti IV. spem conciliationis futuræ etiam absque hac concessione, enutritam fuisse apud eos Pontifices ex paruo Calistinorum numero, & ex odio capitali quo illi à reliquis vexabantur: sed eam spem in præsentia extinctam agnoscere. Alterum in quo concordarant, qui Calicem aliâ tempestate negandum censebant, esse, ne is absolutè negaretur, sed vt diceretur, Oecumenicum Concilium præstolandum: hoc pacto ex certissimis testibus se rescivisse, sermonem fuisse habitum Pontificis nomine in Comitibus Augustanis ac Ratisponensibus, & in iis ipsis, ex quibus

quibus prodiit libellus *Interim* Caroli V. Eundem sermonem fuisse adhibitum antiquioribus temporibus secundum narrationem Scriptorum æqualium, quorum verba recitauit. Eam igitur concessionem haud repugnantem videri præualidis Conciliorum Pontificumque sententiis: oportere tamen haurire consilium ex altero fonte, nimirum ex rerum præsentium intelligentia. Hanc, quoniam à Patribus perfectè non habebatur, & sita erat in ipso facto, ex testibus vnice trahendam esse. Qui negabant præsentem rerum statum eiusmodi esse cui congrueret concessio, dubitanter loqui: contra verò à Cæsareis eius conuenientiam asseueranter affirmari: hos igitur ex Iurisperitorum norma luculentiores testes esse, nec admodum valere suspicionem illam, quòd Calicem cupientes sincerà Fide non essent, sed simulatà. Doceri nos exemplo Christi in porrigenda Iudæ Eucharistia, famam hominis scelestissimi, nondum patefactis eius flagitiis, anteferendam esse dignitati Sacramenti, cuius candor inter nullas sordes contaminatur: maluisse Dominum corpus suum in ore sacrilego collocare, quàm inferre detrimentum existimationi occulti proditoris. Ex rerum præteritarum memoria, præsentiumque notitia oriri prouidentiam futurarum. Compertum esse, cum in Synodo Basileensi ea indulgentia retardabatur, perstreperè vndique quiritantium voces. Id si contingebat, dum cuncti Bohemos detestabantur, quid tunc euenturum fuisse, cum iidem tam multis fautoribus stipabantur? Vbi Georgius Rex à Pio II. repulsam accepit, eos populos corruisse præcipites in Fidei desertionem, rationibus surdam, armis indomitam. Id si contigit eà tempestate, quâ vniuersus illis orbis terrarum aduersabatur, quid euenturum fuisse, quando præualidis confederatis muniebantur? Exclamari: Eà concessione habità, hæreticos triumphaturos: quid autem? num præter hoc ex aliis capitibus ad maledicendum ipsis argumenta deesse? tristitiã potiùs ipsos affectum iri, seiunctis à se, & coniunctis cum Ecclesia tam multis affectis, adeoque parui faciendum triumphum, quem hostes non solùm ante victoriam, sed post cladem acceptam canerent.

Timotheus Iustinianus Chius, Dominicanus, Calamonensis Antistes, in idem propendebat, testatus, cum ipsius Ecclesia esset in Græcia, à compluribus etiam Calice Eucharistiam sumi, abque vlla sanguinis effusione, ab aliis solo pane, & ex iis ab aliis azymo, ab aliis fermentato, neque tamen vllam inde discordiam nasci: proinde firmos non esse duos illos obices, qui tamquam perualidi opponebantur.

16 Episcopus Leiriensis Lusitanus considerandum proposuit, vni

Q 2

parti

1562. parti fauere auctoritatem Caietani Cardinalis, & Ruardi Tapperis, qui eam concessionem dissuaserant; alteri, auctoritatem Synodi Basileensis, & Pauli III. qui eam indulserant; hanc verò præferendam esse, præsertim cum ea promoueretur à multis Principibus religionis studiosissimis, tamquam vnicum remedium illorum populorum saluti, ceteroqui desperandæ: quare monitum Apostoli seruandum esse: *Excipite eum, qui est infirmus in fide.* Atque cum eo consensere Robureus, Salas, & Mocenigus, qui eiusdem Apostoli exemplum adduxit, circumcisionem Timotheo permittentis.

Inter prolixiores, famâque digniores dissertationes postulato aduersantes ea fuit, quam habuit Io. Baptista Osius Romanus, Episcopus Reatinus, æquè Canonum ac Historiarum peritus. Præmisit, Synodi munus non esse leges relaxare, sed eas constituere, aut abrogare; ac proinde super postulata relaxatione ibi decernendum non esse, sed consilium tantummodò Pontifici præberi posse. In Synodo Basileensi legem haud fuisse relaxatam, sed confirmatam legem Constantiensis: & quamquam nonnulla cum Bohemis pacta fuissent sancita, non tamen licere præsentì Concilio per eas pactiōnes procedere, de quibus non agebatur; sed solum secundum articulos à Cæsare propositos. Nec pariter locum dari ad deliberandum, an oporteret legem omnino delere; cum enim ea in Sessione antegressa commendata fuisset, non modicæ leuitati tributum in Synodo, si deleteretur in præsentì: solum igitur spectato consilio quod Pontifici dandum esset, certam esse regulam, hominum constitutiones relaxationis esse capaces, sed habendam esse rationem, cuius meminit ^g Gelasius: Vt persistat integritas, & ne quam decolorationem aut detrimentum patiantur reliquæ partes, ad quas relaxatio non extenditur. Indifferentem iam vsque ab Ecclesiæ primordiis fuisse morem Eucharistiæ accipiendæ, siue sub vna, siue sub vtraque specie, quemadmodum ex multis Patribus colligebatur; sed hæresim Nestorij fuisse in causa, vt ab Ephesino Concilio sumptio sub vtraque specie prohiberetur, quo extingueretur in animis falsa illa persuasio, sicuti ab ipso Legato Osio notatum fuerat in suo Dialogo *de Communione sub vtraque specie*: hanc fuisse generatim consuetudinem Ecclesiæ in iis prohibendis, aut imperandis iis, quæ in se spectata vtrumque usum indiscriminatim admitterent. Huiusce rei duo similia exempla adduci ab Osio iam laudato in altero ipsius Opere ^h. Alterum, cum idem Nestorius docuerat, Mariam non Dei, sed Iesu matrem esse, illic fuisse præscriptum à Concilio, vt ea Dei Mater appellaretur: alterum, in quadam è Synodis Tole-

^g C. Et si illo prima, quæst. 7.

^h De expresso Dei verbo.

Toletanis, quam refert Gratianus, quò iretur obuiam errori Donatistarum, Baptismum iterantium, interdictum fuisse Catholicis, Magni Gregorij auctoritate, ne quis ter immergeretur, quod prius in eo Sacramento licebat, quò species omnis amoueretur multiplicati Baptismi. Ebionitas credidisse, necessariam esse Christianis veterum legalium rituum obseruationem; & statim ad tollendam illius speciem in usu azymorum, statutum fuisse vt in fermentato sacrificaretur, pro eo ac etiam nunc à Græcis vsurpatur. Ab Apostolis quoque, ne cum Iudæis conuenirent, mutatum fuisse diem festum Sabbati in Dominicum, decretumque, ne ante æquinoctium Pascha celebraretur. Rem non absimilem, vt alij insinuauerant, referri communiter de sancto Leone, quæ ex quarto illius sermone de Quadragesima desumebatur: ea erat, quò Manichæorum errorem, verum corpus Christo negantium, extingueret, iussos ab illo etiam laicos in Eucharistiæ sumptione sanguinem quoque suscipere. Atque eiusdem fortasse rei gratiâ renouatam eandem iussionem fuisse, iniunctâ sacrilegij pœnâ, à Gelasioⁱ Pontifico, qui Leoni propinquus fuit; tamen Canon ille in alias quoque sententias trahi posset. Eâ hæresi abolitâ, rediisse libertatem tradendæ non celebrantibus Eucharistiæ utroque modo, donec excitato recenti Bohemorum errore, sumptionem Calicis esse definitè iuris Euangelici, à Constantiensis Concilio ea fuerat interdicta. Cùm igitur tunc vt maximè ratio legis permaneret, par esse, vt lex pariter perduraret, atque vt eadem illâ persisteret, & per contrariam relaxationem minimè vulnerata, cum Iurisperitorum effatum sit^k, *Ne lex relaxetur, nisi secundum actum, & secundum exemplum locum habeat ratio legis.* lam verò in regionibus, quarum gratiâ eiusmodi relaxatio petebatur, non modò hanc legis rationem perdurare, sed excreuisse. Etenim post hæresim Petri Dresdensis, dum Germania puram Fidem retinuerat, numquam per centum annos ab ea usum Calicis postularum, Bohemos execrata. Tunc verò exorso Luthero, qui eam etiam inter alias hæreses tradiderat, corruptisque eius veneno illis prouinciis, cœptum ab illis esse id importunè efflagitari, adeoque dubitari posse voluntatis mutationem à fidei mutatione profectam. Exemplum Synodi Basileensis in oppositum retorqueri: nam tamen dum adhuc erat legitima, & cum Eugenio coniuncta, pactio-nes firmaret, eas tamen à Bohemis numquam fuisse seruatas; & Ioannem Rochezanam, præcipuum ipsorum Sacerdotem, oppositum pro concione vulgasse, & vulgandum curasse, atque à Sigismundo Cæsare sex articulos, Ecclesiæ vnitati contrariose extraxisse:

Q 3

cumque

ⁱ Cap. Comparimus, de Consecratione, dist. 2.

^k Iurisperiti in cap. Neophytus, 6. dist.

1562.

cumque id in Pontificatu Nicolai V. continuaretur, missum ab eo illuc fuisse ad illos populos ad frugem reuocandos beatum Ioannem de Capistrano, ac postea Nicolaum Cardinalem Cusanum, dein vero à Callisto III. ad idem peragendum admotum Cæsarium Cardinalem, sed semper incassum, sicuti habebatur apud Ioannem Cocleum in Hussitarum historia: nec fructum meliorem decerptum esse ab indulgentia Pauli III. cuius Nuntios nemo unquam adierat ad usum Calicis impetrandum: quin hæretici eas Pontificis facultates per typos impresserant, adiectis ipsorum commentariis, scribentes, Quemadmodum *Papista* in hoc suum errorem agnouerant, ita de reliquis peracturos. Tum in medium protulit præcipuam alteram causam, quâ permota fuerat Ecclesia, videlicet, periculum inuitabile effusionis, expensum à Caietano, & Alfonso de Castro in verbo *Eucharistia*. Neque capiendum esse propositum à quibusdam remedium, præbendi Panem consecratum intinctum vino, quemadmodum apud Græcos mos est. Fuisse id interdictum à Iulio Pontifice¹, cum Christus utramque speciem separatim Apostolis præbisset. Alterum incommo- dum accedere, probè obseruatum à Gabriele, in lectione octogesima quarta sui Operis de *Canone Missæ*, ubi huiusmodi conuenientiâ copiosè demonstratâ, audet affirmare, seditionem inter Christianos disseminatam iri ab eo, qui huiusmodi priuilegium aliquibus impertiret, propterea quòd sibi quisque arrogaret par meritum illius obtinendi; atque id experimento iam innotescere Synodo, cum in comperto esset, quò tenderent in ea re Gallorum postulata. Veritatem adductarum rationum probè intelligi ab ipsis Germaniæ Præfultibus; ab vno illorum Patribus audientibus eas intrepidè in cœtu expositas fuisse: sciri, adesse illic Procuratorem præcipui cuiusdam Archiepiscopi ex illa natione (Salisburgensem significabat) cum disertis mandatis contradicendi; sed submurmurari, eum silere coactum. Multa dein exempla congeffit cautionis ab Ecclesia adhibitæ, antequam hæreticos, qui relipuerant, ad Eucharistiæ sumptionem admitteret, & firmitatis in retinendis suis ritibus, ubi iam fuerant inducti. Conclufit, adesse causam suspicandi id quod idem Osius Cardinalis obseruabat in sua Opella *De celebranda Missa vulgari idiomate*: nimirum, ad duos improbos fines petitionem ab illis dirigi: alter erat, vt ostentarent Romanam Ecclesiam cum ipsis communicare; alter, aut Patres à reliquis Catholicis seiungere, aut certè seditionis escam spargere.

Hæc oratio adeò commouit Ioannem Muuantonium Augusti-
nianum

1 Cap. Cum
omne, de
Consecratio-
ne, dist. 2.

nianum Episcopum Segorbiensem, & iam Hispani Principis magistrum^m, ut pro eo ac ipse publicè significauit, cum antea sententiam aliam destinasset, scriptam in pagina quam è sinu eductam tenebat, audito Reatino sententiam mutauerit.

1562.
m Apparet ex
epist. Iadren-
sis, vlti-
mo Augusti
1562.

Ultrà progressus est Richardus Vercellensis Canonicus Regularis, Abbas Præualensis: pronuntiauit, eam Calicis petitionem hæresim sapere. Sed eius dictum extemplò grauius est castigatum à Mantuano, hominem commoente; à Pontifice & Concilio postulata quæ saperent hæresim, in consultationem minimè adduci. Ille verò inconsiderantiâ animaduersâ, dum propinquus sibi Abbas verba faceret, è subfello egressus, & ante Legatos prouolutus in genua, veniam poposcit, ac postea id quod dixerat, absque mora publicè retractauit. Prolixum deinde scriptum vulgavit, prout fieri solet, cum sententiæ defensio simul etiam auctoris defensionem complectitur: in eo conatus est rationes pro repulsâ confirmare, simulque superiora sua dicta explicare, omni culpâ à Cæsare remotâ, eademque reiectâ in eorum importunitatem, qui Cæsarem impellebant ut in eo deprecatores ageret. Declarauit quoque, sententiam suam Patrum sententiæ à se subiici.

19 De hoc homine digressionem habet Suauis, reliquis, quibus utitur, parem, cum omnes nauiter ac verè secundum artem digestæ sint; omnes enim ad suæ fabulæ propositum conducunt. Narrat, Richardum decimosexto Augusti percontatum fuisse Gallicos Oratores, an illius regni Episcopi aduentarent, eosque sollicitasse ad operam ad id nauandam: & hucusque verum narrat, cum^m Lanfacus ipse Iacobo Lomellino Episcopo Mazzariensi retulisset, Abbatem summo manè huiusce rei gratiâ suas fores pulsasse. Sed minimè verum narrat de obiectis illis artibus, quas Romanæ Aulæ apponit, dum idem affirmat, tum ob id ipsum, tum ob suspiciones, quæ postea exponentur, actum fuisse cum summo Richardi Præside, ut ipsum ante Gallorum aduentum Tridento remoueret; sed vigesimo quinto Nouembris morte præuentum fuisse. Verùm contra huiusmodi cuniculos licuerat Suauis legere in eodem litterarum Vicecomitis volumine, vbi primam partem legit, quo pacto Simonetta^o cunctatus non est apertis modis Abbatem percontari, cuius rei gratiâ eo ille munere functus esset, quod nihil ad ipsum attineret; & quo pacto ille responderat, merâ se curiositate ad id impulsus, & quò supremum moderatorem suum de eo certiores redderet; neque quidquam præterea in re illa peractum. Sed videamus porro quidquid Suauis de eo scribit, seu potius somniat, & postea si non

n Litteræ ar-
cais notis
Vicecomitis
ad Borro-
meum,
17. Augusti
1562.

o Arcanæ
notæ Vice-
comitis ad
Borromeum,
20. Augusti
1562.

1562. non ipsum, eos quidem certè qui ipsi credunt, luce veritatis excitemus.

Addit, eundem Richardum in refellenda Calicis concessione valde innixum fuisse Synodo Basileensi, quæ huiusmodi prohibitionem comprobat: & obiurgatum fuisse ab Imolenfi, cum vellet is eo pacto corrigere simile testimonium Synodi Basileensis, à se prius adductum, ut proinde vehemens inter eos contentio exorta fuerit. Ita scribere, perinde planè est, ac, sicuti dicebam, somnari, hoc est, simulacra falsa & absurda componere ex rebus veris atque conspectis. Richardus differens de Calicis argumento, quantum comperio perfectis eius dictis, quæ in Acta referuntur, numquam suam sententiam fundavit in Synodo Basileensi, quæ, quod spectat ad dogma & interdictum vniuersale, Constantiensem dumtaxat confirmat: cumque illa Synodus legem Bohemis relaxasset, potius adducebatur in medium ab iis qui ad indulgendum petitioni propendebant; quod ab iis extra reprehensionem fiebat, tum ob auctoritatem Patrum, qui earum concessionum tempore illic inter-

p Vide inter
altos Augu-
stinum Pa-
tritium Ca-
nonicum Sen-
nensem in
Hist. mana-
scripta Con-
cilio B. si-
leensis, quæ
est in Bi-
blioth. Vatic.
& Concilium
Florentinum,
recenter vul-
garum ab
Horatio Iu-
stiniano,
postea Car-
dinali.

q Notæ arca-
næ Viceco-
mitis ad Bor-
romæum,
ultimo Au-
gusti 1562.

uenere, tum quia post primam concessionem^p, habitam anno 1433, Eugenius cum Concilio se coniunxit, comprobavitque quæ ibi confecta fuerant ad eam usque diem de tribus capitibus, quorum vnum erat, ut Bohemorum reconciliatio curaretur. Quin cum denique Ferrariam illud transtulit, facultatem ipsi super eo argumento decernendi per aliquot dies Basileæ reliquit. Sic igitur Richardi negotium se habuit. Aliquoties Hieronymus Guerrinus Tifernas^q Imolenfis Antistes eos culparat, qui in rebus ad dogmata spectantibus testimonium Synodi Basileensis adduxerant, tametsi illi reuera id agerent haud comprobantes siue eiusdem Synodi contumaciam in Pontificem, siue ipsius auctoritatem, sed tamquam cœtum doctorum hominum asserentes. Postmodum idem in Conuentibus habitis de Sacrificio non modò eam Synodum adduxit, verum etiam magnoperè euexit; & hoc ipsum egit Richardus, sed in aliis pariter argumentis, quæ ad Calicem minimè spectabant, nihil propterea reprehensus ab Imolenfi: progressusque eò est, ut diceret, de prærogatiua inter Concilium & Romanum Pontificem se suam mentem aperturum, ubi ea de re ageretur. Visus est eisdem sensus in præferendis Pontifici Conciliis indicare Io. Baptista Migliauacca Astensis Seruorum B. Virginis Præses supremus; neque tamen hinc effectum est, ut in ipsos vlla fieret animaduersio, quamquam Guerrinus præcipuè, in Pontificia ditione ortus, in eadem duas Episcopus ciuitates reget: adeò religiosè Pontifex integram

tegram Synodo libertatem seruabat. Ac nimis certè obuium cuius cogitanti est, vbi voluisset Pontifex, vt à summo Richardi Præfide is è Concilio remoueretur ante Gallorum accessum, qui mense Octobri illic peruenturi erant, haud certè permissurum, vt vsque ad extremum Nouembris ibi Richardus moraretur, hoc est ad extremum illius vitæ; sicuti Suauis ipse commemorat.

1562.

21 Sed vt ad rerum seriem reuertamur: Lainius, qui postremus sententiam dixit, hæc sensa deprompsit: Hunc à se fructum egregium percipi ex eo quòd omnium postremus loqueretur, quòd non modicam prius lucem ex omnium animaduersionibus hauriret: obseruatum à se fuisse, id accidere Patribus quod medicis, qui omnes in eo conueniunt, vt ægroto sanitatem restituant, sed dissident in præscribendis ad eam consequendam medicinis. Duas agitari posse quæstiones: alteram, Delendum ne esset Constantiense Decretum; alteram, An oporteret Calicem concedere quibusdam certis nationibus. Vbi prior agitaretur, id à Concilio efficiendum esse perinde ac ab altero Concilio lex fuerat sancita: vbi verò posterior, vsum Calicis esse concedendum à Romano Pontifice, cuius munus est expendere conditiones proprias locorum, temporum, atque hominum; quòd Reatinus pariter notarat. Præmisit denique, vtrumque ritum suapte naturâ, sublatoque Ecclesiæ interdicto, licitum esse, quoniam variis tempestatibus vterque vsus fuerat exercitus.

Partim in Actis in Arce Aëlia, partim in Actis Paleotti, partim in litteris Iadrensis Archiepiscopi, 7. Septemb. 1562.

Hiscæ fundamentis iactis, quod ad priorem quæstionem attinebat, censuit, Decretum Constantiense delendum non esse; quippe quod satis causæ non erat, vt ipsum hæretici transgredirentur: numquam enim Ecclesiam censuisse ea de causâ suas leges abrogare; aliter, leges quoque de ieiunio, de die ad celebrandum Pascha constitutæ, essent abrogandæ.

Ad alteram dubitationem progressus, negauit, causas ad relaxandam legem sibi sufficientes videri: vnicam, quæ afferebatur, esse eorum Catholicorum id postulantium imbecillitatem; sed considerauit, si ea ratio admitteretur, relaxationem communem omnibus futuram, quoniam vnusquisque se imbecillum esse causaretur: Moysis exemplum, quod producebatur, qui repudium Hebræis permisit ob duritiam cordis, vim non habere; aliud esse legem mitem ab initio condere, ratione habitâ communis populo debilitatis; aliud, eam postmodum eneruare in corruptorum hominum gratiam: per alterum præpediri, per alterum enutriti subditorum malitiam: Sacramentum Altaris præbendum non esse

Pars III.

R

pecca-

1562. peccatoribus, quales hi sese ostendunt, ut qui cum hæreticis conveniunt in huiusmodi ritu, & Ecclesiæ non obsequuntur; sed tantummodò sanctis præbendum. Et idcirco priscis temporibus Diaconos in Eucharistia porrigenda fuisse solitos dicere: *Sancta sanctis*. Laxamentum legis in hoc ad suscitandam confidentiam valere, quâ nequius alia flagitentur, unde cunctæ leges Ecclesiæ auferantur. Huius voti auctores fuisse hæresarchas, quorum petulantia ac superbiæ non indulgentia sed repugnantia medebatur. Eos populos, qui tam vehementer hoc postulabant, nihil credere de Concilij aut Pontificis auctoritate, utramque reipsâ inficiatos, sed solum impunitatem sui delicti quærere, cum veterentur à Principe Calicem in sacra mensa usurpare, quem optabant impunè adhibere. Ordinem suum debere plurimum Cæsari, complurium Collegiorum fundatori, plurimum Bauariæ Duci; sed quò illis magis erat obnoxius, eò fortius se compelli ad eisdem respondendum consilij fidelitate. Affirmavit, non admodum se moveri laudatorum Principum opinione, qui nec obtinebant, nec, quippe religiosissimi, sibi arrogabant rationem ullam in sacris negotiis: rei notitiam captandam esse per Episcopos, quorum munus est ex diuino præscripto res sacras curare. Ne nimium formidarent Patres aut hæreticorum alluionem, aut aliorum malorum, quæ ipsis infausto metu prænuntiabantur: casus hosce diuino imperio cunctos adnecti: fiduciam in Dei Filio, cuius agebatur causa, collocarent: Ecclesiam illius fundatam sanguine, numero quidem posse diminui, sed perire non posse. Eâ concessione vellicatum iri appetentiam aliis nationibus ad idem postulandum; adeoque tametsi admitteretur, oportere consilium votumque Principum laicorum sequi, audiendam tamen esse aliorum Regum Principumque Catholicorum sententiam. Exemplo Synodi Basileensis respondit; Primum errorem imputari deceptor, secundum deceptor simul ac decepto, tertium, soli decepto; indicans fortasse, illum fuisse primum errorem, adeoque excusabilem: secundum, id quod Paulo Tertio sedente contigerat, & illud pariter excusationem aliquam merebatur: at verò post exemplorum huiusmodi documenta Tridentinum errorem inexcusabilem fore.

Hi fuerunt sermones memoriâ digniores. Etenim Sbardellatus²² Episcopus Titiniensis, vnus ex Procuratoribus Cleri Hungarici, longissimam quidem orationem habuit, sed quæ pondus moli par non habuit, & quâ suæ potiùs voluntatis ardorem, quàm causæ bonitatem persuasit. Silentio prætereundum non est, Drafcouizium, Quinque

Quinque Ecclesiarum Antistitem, ne quid intentatum ad rem promouendam relinqueret, præter petitionem adhortationemque à se tamquam ab Oratore habitam, voluisse postea sententiam suo loco dicere tamquam Præsulem¹. Visum ipsi fuerat, multos nimis animosè obstitisse, & nonneminem à re ad homines fuisse transfressum: etenim inter alios Ægidius Falcetta Cingulanus², Episcopus Caurleusis, qui paulò post ad Ruitonontientem Ecclesiam translatus est³, incredibiliter infensus concessioni, conquestus fuerat, permisos adesse sententiarum dictioni Oratores illorum Principum, quorum ea causa intererat, & aliquos, minitantis potius quam suadentis modo, infelices Concilio progressus ex ea repulsa vaticinatos fuisse. Quibus dictis Falcetta quibusdam visus est primum Legatum petere, qui hoc in re proponenda exposuerat, sed reuera ictus cadebat in Drascouizium, cuius fuerat hoc vaticinium. Et Mantuanus illud non tamquam verum affirmarat, sed tamquam dictum recitabat. Itaque Drascouizius conatus prius concinnis modis obiecta cuncta dissoluere, aliquid questus est de Reatino, affirmavitque, illum doctè quidem disseruisse, eiusque dicta efficacia futura fuisse ad ipsum Drascouizium permouendum, nisi notitia de rebus Germaniæ falsitatem illius speculatricis ratiocinationis ostendisset. Dein quasi Falcettam indicans ratione quadam inter iracundam ac pacatam, quæ arrogantia odio submoto, & conciliata grauitatis æstimatione, non minuit sed auget efficaciam, adiecit, Quædam iactata fuisse, quæ ipsum penè ad duellum prouocare poterant; sed velle se patienter ea tolerare. Tum, quemadmodum præcelsis animis mos est asseuerantiùs sustinendi sua dicta, quibus acriùs repugnari sentiunt (siue id sui decoris gratiâ, siue ad repugnantium offensam præsent) non modò non reuocauit, sed iterauit, vbi postulatis haud indulgeretur, satius futurum fuisse, si numquam Synodus coiuisset.

23 In huiusmodi quæstione ferè omnes adeò diffusè verba fecere, vt cum res vigesimo octauo Augusti proposita fuisset, dicendis sententiis ante vesperam sexti Septembris non fuerit impositus finis⁴. Solidior difficultas & communiùs æstimata videbatur esse, damnum ac periculum cuiusuis mutationis in re graui, conspicua & vniuersali; experimentum, quòd minimè custodirentur conditiones, quas Concilium Basileense, & Paulus III. concessionem apposuerant, vnde neque conducibiles euaserant; incommodum inducendi in ritus Ecclesiæ varietatem, semper vnitati perniciosam; quòd persistèrent nihil mutarè, & communes Germaniæ eadem rationes, quæ

R 2

Synodum

1562.

12. Septembris, vt in vna ex tribus litteris Vicecomitis ad Borromæum. & Acta Paleotti, & notæ arcane Vicecomitis ad Borromæum, & epist. Iadrensis, vltimo Aug. 1562. & 30. Ianuar. 1563, vt in Actis Confœderalibus.

4. Legatorum litteræ ad Borromæum, 7. Septembris 1562.

1562. Synodum Constantiensem permouerant, præsertim verò periculum effundendi sanguinis, difficultas illius conseruandi, incommoda eius deferendi ad ægros in agris, vini penuria multis in prouinciis; vt proinde, si lex pro illis regionibus reuocaretur, visa fuisset certa consecutio, seu tunc seu nunc contra prudentiam actum; quòd apparet species rei incredibilis, ardentissima huiusmodi postulata ab æstu pietatis enasci, & non potiùs ab opinionis errore; dubitatio, ne indulta illis petitio nationes alias ad illud ipsum inflammaret, crearetque nouas difficultates; noticia, quòd iidem populi ad alia absurda laxamenta adspirarent, & præcipuè ad Sacerdotum coniugia; adeoque huius rei impetratio minimè quietos illos redderet, sed potiùs audaciores & importuniores. Hæ rationes ex vna parte, ex altera spes fructus, & iacturæ formido, viuidissimis coloribus ante omnium oculos expressæ, sicuti diximus, ab Episcopo Quinque Ecclesiarum, simulque auctoritate Cæsaris, Gallorum, ac Bauari corroboratæ, inter se ita conflixere, vt in nulla alia re proposita sententiæ tam variæ ac tam perplexæ vniquam prodierint; vsque ad eò, vt qui à secretis erat, nequiverit per primum tabellarium certam earum notam Romam mittere. Etenim aliqui ambiguè locuti, & interrogati, cuius consilio definitè adhærent, recusarunt clariorem sententiam ferre, quasi maluissent disserere quàm iudicare. Neque iudiciorum varietas variis nationum affectionibus verti poterat, quandoquidem patuit, cum in Synodo tunc adessent duo soli ex Gallia, Eustachius Bellaius, & Petrus Dantesius Antistites, alter Parisiensis, alter Vaurensis, eos inter se discordasse, illum concessionem repugnantem, hunc assentientem.

y Prædictæ
Legatorum
literæ, 7. Septemb.

z Acta authenticæ
Actis Æliæ.

Post diuturnam diligentiam, & accuratum examen, Patres qui illis cœtibus numero centum sexaginta sex interfuere, in octo partes diuisi sunt. Quatuordecim auctores erant, retardandum esse Decretum: triginta octo repulsam probabant: viginouem concessionem; viginti quatuor rem esse in Pontifice reponendam censabant: triginta & vnus primum articulum admiserit, secundum reiecit, hoc est, in concessionem propenderunt, non tamen Episcopis committendam, sed vt eius executio Pontifici relinqueretur. Vnus perstitit medius: decem in partem negantem inclinarunt, sed rem Pontifici committentes: nouemdecim concessionem ad Bohemiam & Hungariam coarctarunt; adeoque vix in eo argumento tot sententiæ potuissent antea concipi tamquam possibiles, quot reipsa pullularunt. Quod vsuuenit in iis quæstionibus, tam practicis quàm theoreticis, in quibus duræ vtriusque difficultates obuersantur,

uerfantur, cum pro se quisque tunc aspiet utilitati & gloria in ap-
 riendo calle medio ac plano inter ardua & confragosa; quamquam
 sæpius nouus ille callis, dum cuncta deuitare creditur, offendit in
 cuncta; hinc verò vnusquisque viam ab alio malè patefactam auer-
 fatus, eiusdem simul audaciam imitatur, simul ipsi per euentum im-
 prosperum assimilatur.

CAPUT V.

*Noua Cæsarianorum studia ad impetrandum Calicem, & noua
 trutina de doctrina, ac præsertim de Sacerdotio, Apostolis
 à Christo in Cæna collato; & varia Suauis errata.*

1 **C**æsariani ab iis quæ acciderant, stupore simul & lumine
 sunt affecti: stupore quidem, quoniam multæ rerum con-
 ditiones tam validam fiduciam ipsis intulerant, vt vix certa
 firmitas dici non posset: complurium Principum postulatio, Pon-
 tificis propitius, Legati fautores, ipsum argumentum arbitrarium,
 ac nulli noxium; officia ac studia summa: & tamen exitus is fuit,
 qui fuisset expectandus, vbi cunctæ quas retulimus condiciones
 ex opposito præcessissent. Lumine affecti, quia compertum illis
 fuit, quanto ampliùs sperandum ipsis erat ab auctoritate ad vnum
 restricta, quàm in plures diuisa; cum longè facilius homini con-
 tingat persuadere menti, & permouere voluntatem vnus capitis,
 quàm multorum; præterquam quòd sæpè idem ille, in quem vni-
 cum coit potentia, quanto propterea illis plurimis maior est, in
 quos ob aliam regimini rationem ea dispertitur, tantumdem ob
 ipsam magnitudinem aliis Principibus indiget, plusquam indigeant
 complures tenuiores. Vnde fit, vt Respublicæ & multò difficiliore
 sint Monarchis ad concessionem, & multò proniores ad repulsas.
 Quare licuit Principibus certum ab eo exemplo documentum ca-
 pere, multos Episcopos illorum vota promoturos fuisse, si per ea
 Episcoporum potestas eueheretur Aulæ Romanæ demissione; sed
 in reliquum vniuersam Synodum longè arctiorem Pontifice Ro-
 mano in concessionibus futuram; adeoque fauor ille quantulus-
 cumque, qui postulato in dicendis sententiis obsecundarat, ipsum
 aut comprobando, aut non improbando, sed in Pontificem reii-
 ciendo, profectus fuerat ab opera ex Pontificis voluntate ab eius
 ministris impensa, postquam negotium præceptum ruere visum est,
 nisi manus protenderetur.

2 Hoc itaque experimentum effecit, vt Cæsariani se aliò verterent.

R. 3

Repu-

4 Constat ex
 arcanis litte-
 ris Vicecomi-
 titis ad Bor-
 romæum,
 3. Septembris
 1562.

1562.

b Arcanæ literæ Vicecomitis ad Borromæum, 30 Iulij 1562.

Repudiarant initio consilium ipsis propositum à Legatis, vt nimirum Synodus rem Pontifici decernendam remitteret, quasi honorificentius sibi, subditisque acceptius arbitrati, si quemadmodum vsus Calicis ab vna Synodo sublatus fuerat, ita restitueretur ab altera, fortunatumque sibi exitum indubitanter polliciti. Sed ex huius rei fallacia se deceptos agnouere, coactique sunt ad reiectum consilium confugere, sicuti mox narrabitur. Aliquid ipsis detrimenti prouenisse credibile est à studiis Vargæ^b, qui non modò Pontificem dehortatus erat ne illud concederet, dicens, petitores postea promissis neutiquam perstituros; sed etiam ad Pagnanum, Piscarij administrum Tridenti scripserat, id vtique Regi detrimento futurum, propterea quòd hoc ipsum in Hispanis sub specie pietatis appetentiam huiusmodi nouitatum excitaret; has verò subditorum appetentias, siue ipsis fiat siue non fiat satis, semper cum perturbationis periculo in regnis copulari. Proinde per litteras admonitum à se Regem fuisse, & interim se à Pagnano petere, vt suæ nationis Præsules coërceret. Verùm vt Vargas apud illos nec plurimam auctoritate, nec plurimam gratiam pollebat, perinde haud comperio plurimum ab eo confectum, cum id temporis nihilo feruentiores in oppositum Hispani visi sint, quàm alij ex alijs Prouincijs.

c Arcanæ literæ Vicecomitis ad Borromæum, 17. Augusti 1562.

d Eiusdem ad eundem arcanæ literæ, ultimo Augusti 1562.

e Aliæ eiusdem ad eundem, eodem die.

Muuantones, sicuti dictum est, propitium suffragium parauerat; et si audito Reatino illud improuisò mutasset: reliqui magna ex parte ambigè locuti sunt. De Guerrero ac de Aiala legitur^c, suam illos opem Drafcouizio fuisse pollicitos: sed Episcopus Nioquensis dixit^d, Guerrero promissionem tetendisse ad coniungendos secum Cæsarianos in petenda declaratione de mansione; prædixitque, illum reipsa promisso non responsurum: nec prædictio in irritum cecidit. Etenim Guerrero^e hinc nonnullos ad concessionem hortatus est, hinc in ferenda sententia incertum se ac diuturnioris indigum temporis ostendit; & per eam quasi mixtam agendi rationem, quæ sincera visa non est, nec suorum vituperationem, nec Germanorum querelas effugit: at verò is qui alteri oppositarum partium palam adhæret, illius beneuolentiam consequitur tamquam ipsi propitius, & æstimationem vtriusque partis tamquam intrepidus ac sincerus.

Antequam ad aliud argumentum progrediar, aliqua Suavis errata notabo. Primum quidem leue, sed indignum veniã ob temeritatem, quã tam frequenter in illud prolabitur: erratum inquam in diebus signandis, quandoquidem ipsi nec erat necesse ad hæc minutiora descendere, nec aderat notitia ad ea veraciter proferenda;

&

& tamen audet eadem tam sæpè casu notare, quo suadeat archi-
uum illarum omnium rerum gestarum in suo capite contineri. Af-
firmat itaque, conuentus super eo negotio fuisse quinto Septem-
bris absolutos: verùm & Diarium, & litteræ Legatorum, & alia
plurima monumenta passim vulgata palàm faciunt, vsque ad ve-
speram sexti diei perdurasse. Alterum & grauius erratum est, quòd
adscribat Episcopo Camptembergenfi in Stiria (cùm Synodo ne
adesset quidem huiusmodi Antistes) id quod dixit Episcopus Caur-
lensis, & ante illum Episcopus Philadelphix^f, Procurator Episco-
pi Eistatensis, aduersus interuentum Oratorum Cæsaris, ne adesset,
dum ea de re deliberaretur. Tertium est, vbi narrat, Hispanos
etiam Præsules petiisse à Legatis, vt in ea causa remouerent
à cœtu Episcopos, qui simul Oratores Cæsaris aderant; cuius rei ne
vestigium quidem extat in Actis, litterisve plenissimum Legato-
rum tum Vicecomitis ad Borromæum: quamquam, ne verum
dissimulem, non nemo ex falso rumore, sicuti & credibile & fre-
quens est, id suis priuatis litteris scriberet, adeoque excusatio in eo
Suauii debetur. Quartum est, dum Cauensem Antistitem inducit
ea dicentem, quæ reuera non ille, sed Caurleus dixit, conquestus
de sinistro vaticinio, & quasi minis iniectis Synodò à Drascouizio,
vbi repulsa acciperetur. Liceret adiicere maligna Suauis commenta,
quibus deformaret quantum posset quamcumque rem gestam à Sal-
merone ac Lainio, collaudatis luculenter in iis cœtibus inter alios
à viro docto, qui animum non certè illorum studiosissimum in re-
liquis præ se fert, quippe in præcipuis controuersis ab eis discre-
pans, nimirum ab Archiepiscopo Iadrensi. Sed hac in re adedò pa-
ter affectatio, & interdum contradictio Suauiani Operis, vt illa satis
fit apud quemlibet non hebetem lectorem ad reddendum efficax
contra seipsam responsum. Partes igitur narratoris resumamus.

1562

f Epist. Iadrensis, vltimo Augusti 1562.

Intentus animorum conatus, quo in cœtu generali consulebatur
de Calicis concessione, nulli erat impedimento, quòd minùs alia ar-
gumenta in peculiaribus cœtibus agerentur; & in eam formam
redacta videbantur, vt illa cunctis satisfactura spes fuerit. De Chri-
sti oblatione selecti Patres ea digesserant, quæ communiùs proba-
bantur, omiſſis litigijs, dicentes, sicuti nunc habetur, Redem-
ptorem in Cœna se obtulisse in sacrificium Patri sub specie panis
& vini; sed quo genere sacrificij, haud exprimebant. Itaque Decre-
ta doctrinæ, & Canones illis respondentes ad conuentum maxi-
mum delata sunt septimo Septembris: cumque initio is absque
discordia progrediretur, impedit postea in durum obicem in Gra-
natensi,

g Acta Fa-
leotti, & e-
pist. Legato-
rum ad Bor-
romæum,
eo die.

1562. natenſi, tametsi vnus ex illorum formatoribus hic fuisset, sed opinione suis collegis contrarius, ideoque deinde ipsi operi magis aduersus^h: quamquam fuit qui crederet, illum se magis contrarium, quàm in animo erat, simulasse, quò Sessionem ita retardaret, & Galli expectati superuenirent, quibuscum sperabat coniunctè procedere in moribus reformandis. Improbauit ille oratione longissimâ tertium Canonem, qui nunc secundus est, vbi definitur, collatum fuisse Apostolis à Christo Sacerdotium in Cœna verbis illis: *Hoc facite in meam commemorationem.* Afferebat in mediumⁱ pro sententia opposita Nicolaum Cabasillam libro primo de Missæ sacrificio, qui opinatus est huiusmodi potestatem fuisse traditam die Pentecostes, & cum eo S. Germanum, Isichium Presbyterum in libro primo Commentariorum super Leuitico, Armacanum, arbitratum, quo tempore fuerant constituti Apostoli, fuisse eodem Sacerdotium illis collatum, S. Thomam, & Scotum, qui putat, executionem illis fuisse concessam in capite vigesimo S. Ioannis, ita vt potestatem illius conficiendi obtinuerint in Cœna, sed conficiendi postquam Spiritum Sanctum accepissent: ac tot rationes in aciem deduxit, vt non parum dubitationis iniecerit, ne contendendum esset, diuque protrahendam doctrinæ comprobationem, adeoque necesse foret Sessionem differre. Sed exitus spem prosperitate superauit: cum enim perpauca Guerrerero consensissent, Decreta plenè comprobata sunt, idque per summam breuitatem atque concordiam vnico manè. Tantum detrahitur non beneuolentiæ modò, sed æstimationi, quæ pro beneuolentiâ crescit aut decreſcit, ex eo quòd credatur quispiam nimis æstimator sui, & parum communitatis.

Aiala Segouienſis Episcopus repugnauit, vbi pronuntiatur, Missam offerri non solum pro peccatis, sed pro aliis necessitatibus; obiecitque, hinc argumentum præberi variis superstitionibus; & in eandem sententiam iuere viginti quinque: sed denique longè maiori numero cedentes, in leui contouersia acquieuerunt.

^k Acta Paleotti, & litterarum Adrensis, 10. Septemb. 1562.

Non ita conqueuit in altera maioris ponderis Guerrerus^k. Is vnà cum Archiepiscopo Bracarenſi, & cum Episcopis Segouienſi & Almerienſi poſtridie Legatos adiit, cauſatusque conscientia stimulum, exposuit: Sibi ac sociis Canonem illum de Sacerdotum institutione probari non posse; rem nec agitatam fuisse in conuentibus minorum Theologorum, nec in confessibus Patrum, solum leui manu tractatam: Præsules aliquot non modicæ existimationis dissentire: quem dissensum in Sessione palàm fieri par non erat.

Qua-

Quapropter satius esse, articulum illum in proximam Sessionem reici, vbi dogmata de Ordinis Sacramento stabilirentur, tamquam ad locum magis proprium, tempusque opportunius, quò, præmissò studio ac trutinâ rei consentaneâ, definitio cum plausu & honore concordiaë confici posset.

8 Osius Legatus, qui suis in libris eam sententiam tradiderat, ipsam placidè tuebatur, obiecta dissoluens, & oppugnationibus quatuor Hispanorum obsistens. Reliqui Præsides existimarunt, repulsam minus claram, magisque moderatam non modò æquiorè, sed etiam solidiorè futuram. Idcirco dixerunt, se morem illis gesturos, dummodò quæsitæ variationi assensus generalis conuentus præiret, sine quo penes Legatos non erat quidquam ex rebus iam statutis mutare. Ita ratione Concilij habitâ Hispanorum appellationem tacitè refellebant, ipsis appellatibus reiectis ad illud idem tribunal, à quo se grauari putabant: quod rescripti genus durissimum accidit litigantibus, & tamen de illo conqueri ipsis non licet, cum idem tribunal non solum est maximè competens, sed maximè potens.

C A P V T VI.

Capita reformandæ disciplina digesta: abusus in Missa correcti.

1 QVò perficeretur Sessionis apparatus, stabilienda supererant disciplina Decreta, & emendandi abusus in Sacrificio. Priorum cura demandata fuerat præcipuè Simonettæ, qui videbatur pro more veterum cautorumque medicorum nonnisi leuia medicamenta præscripturus^a. Proposita capita quatuordecim^b fuerunt, non vndecim, sicuti Suauis narrat. Causa cur postea ad vndecim fuerint redacta, hæc fuit, quoniam duobus ex illis lex apponebatur, pensiones coarctans, ne scilicet in posterum id oneris imponeretur Episcopis, & Parochis, quorum alteri non supra quingentos aureos ex annuo prouentu perciperent, alteri non supra quinquaginta. Sed Episcopi vocabulum pensionis abominati, quippe ipsorum auribus animisque permolestum, negarunt illud sibi adiectâ etiam limitatione probatum iri. Et quamquam opponeretur, à Concilio Lateranensi & Viennensi, & à Tridentino pariter sub Paulo & Iulio pensionum consuetudinem fuisse receptam, non tamen acquieuerunt. Quapropter conuentum est, vt sanctiones ea de re alias ex professo statuerentur. Sed quemadmodum res humana bo-

^a Acta Paleotti.
^b In cœtu 10. Decembris, vt in epist. Vicecom. ad Borrom. eodem die.

1562. nis malisq̄ue permixtæ sunt, & vnusquisque passus damna partis quam sequitur, eam cupere solet quam ipse non experitur, ita tunc vsuuenit. Quare Quinque Ecclesiarum Antistes Orator Ferdinandi dixit, Sibi probatum iri vsum pensionum etiam in Germania, quod viris benemeritis subueniretur, & illis Episcopis nimij luxus materia subduceretur.

e Litteræ Iadrensis,
14. Septembris 1562.

Tertium caput è quatuordecim subtractum, statuebat, vt cause quæ vigintiquatuor aureorum summam non excederent, omnes in prima instantia ab Ordinario cognoscerentur vsque ad latam sententiam. Sed non acquiescebant Episcopi, postulantes, vt idem omnino de cunctis causis decerneretur. Temperamentum propositum est, vt constitutio ad pretium quinquaginta aureorum ampliaretur pro Germanis, qui vt remotiores, ita maiora patiuntur incommoda, dum ad Forum Romanum compelluntur. Verùm obstiterè Actores Piscarij, epistolâ Regis productâ, in qua plurimum commendabat, vt illæ præstarentur ipsius priuilegia pro Sicilia Monarchia, cui aiebant huiusmodi Decretum obfuturum, cum ipsi concedatur, vt omnes causæ cuiusuis pretij in prima instantia in ipso regno cognoscantur. Ita sanctio pendens substitit, & ex dilatione, ingentis fœnoris fructus Episcopis prouenit, quod alibi exponetur. Tunc autem, dum sermo haberetur, vt assolet, de iis quæ Hispaniæ Actores obiecerant, complures Patrum vera non existimabant ea priuilegia, sed à Romanis Pontificibus, cum Siciliam possidebant, Legatis suis concessa, ac postmodum à laicis possessoribus illius regni sibi arrogata. Sed de hoc per incidentem occasionem actum est.

Decreta igitur ex quatuordecim ad vndecim diminuta sunt: & quod præferretur aliqua ratio, habita de iis quæ Cæsar memoratis libellis perpenderat, duo ab illis desumpta sunt, atque alterum in primo capite de morum emendatione positum est, alterum in correctione abusuum in Sacrificio. Horum omnium capitum tenorem describemus perinde ac stabilitus & propositus fuit, iis exceptis, in quibus notabilius variatum est.

I. In primo renouatæ sunt cunctæ Iuris Canonici sanctiones de vita & honestate Clericorum, ac de prohibitione, quâ ipsis interduntur luxus, comestationes, choreæ, alex, tali, ceterique lusus, ac negotia laicorum, pœnis Ordinarij arbitrio relictis, negatoque appellationis confugio in huiusmodi causis, ad morum correctionem spectantibus.

II. In secundo præscriptæ sunt conditiones necessariæ illi qui ad Episcopi

Episcopi munus est promouendus, & inter alias, vt ante sex menses in Ordine sacro sit constitutus, vt Doctor sit Theologiæ, seu Canonum, ab aliqua Academia ex merito inter Doctores adscriptus, aut inde testimonium accipiat, se ad eas facultates tradendas idoneum esse. Quæ postrema particula fuit adiecta, ne carentes non doctrinâ, sed pecuniâ, excluderentur; qui post impensum studium in aliquibus Academiis, vbi sumptus ad Doctoris lauream consequendam grauissimus est, gradum illum accipiunt, quo vulgò *Licentiat* dicuntur. Fuit etiam additum, vt Regulæ huiusmodi restitutionem ab ipsorum Moderatoribus subscriptam afferrent. Episcopi Segouienfis, Ostunensis, Lucensis, & Aquensis optabant in eo Decreto, vt ante Episcopatum Sacerdotium exigeretur. Sed animaduersum est, oppositum statui ab Innocentio cap. *A multis*, tit. *De etate & qualitate*, & ab Urbano Can. *Nullus*, distinct. sexagesimâ, quibus satis est Ordo Subdiaconi. Nihilominus adiectum est, opus esse vt hic Subdiaconi character saltem dicto iam spatio præcederet, cum haud satis decorum videretur, vt ad supremum Ordinem Ecclesiasticum ascendat is, cui paulò antea integrum erat ad laicorum statum regredi. Suadebant alij in Episcopo gradum Doctoris, absolutè nixi Pauli verbis ad Timotheum: *Oportet Episcopum Doctorem esse*. Sed illis ostensum est, per ea solum importari habilem ad docendum, quod colligitur ex voce Græca *διδάκνους*, quæ id significat, & nihil vltra.

6 Quò caput tertium intelligatur, sciendum est, Lusitanos & Hispanienses exposuisse, in ipsorum Ecclesiis multos esse gradus, quorum possessores nimis liberè Diuinum obsequium negligebant, adeoque oportere vt multationibus è desidia excitarentur. Et quæquam alij contradicerent huic oneri, vt pote in huiusmodi Sacerdotiorum foundationibus minimè contento, existimarunt plerique, ex iure Diuino, & æquitate naturali fructum illorum Sacerdotiorum integrum relinquendum non esse desidum possessorum vtilitati. Medium itaque susceptum consilium, concessâ quidem Episcopis facultate, non tamen iniectâ ipsis necessitate ad id innouandum; quippe quod eiusmodi erat, vt variis in locis à variis rerum conditionibus aut ad id ipsum impellerentur, aut ab eo depellerentur. De forma excogitatum initio fuerat, vti massa quotidianarum distributionum constitueretur pro eo quod paulò antea effectum erat in Ecclesiis, quas *Collegiatis* appellant: sed postea consentaneum visum non est, vt cum huiusmodi dignitatum prouentus sint admodum inæquales inter se, pinguiorum possessor discrimen sub-

1562. iret ingentis iacturæ, ac modici lucri; & ex aduerso tenuiorum possessor plus lucri posset accipere per vnius diei diligentiam, quam iacturæ per complurium negligentiam. Præscriptum igitur est, vt vbi constitutæ iam non fuissent in huiusmodi dignitatibus quotidianæ distributiones, tertiam partem complectentes, liceret Episcopo illas statuere, præscribendo arbitrato suo iis qui Sacerdotio fruebantur, quantum ab illis Ecclesiæ seruiendum esset: quod si omitterent, eo die distributionibus priuarentur, easque ille conuerteret in vtilitatem fabricæ, vbi hæc egeret, aut in aliud pium opus. Si cui verò huiusmodi dignitatum nulla inesset in Ecclesia Cathedrali aut Collegiata iurisdictio aut administratio, nec vllum aliud munus, sed extra urbem in Diocæsi iniuncta illi esset animarum procuratio, cui vellet per seipsum operam nauare Sacerdotij possessor, mansio, huiusque procurationis exercitium efficerent, vt is haberetur perinde ac si illi Ecclesiæ præsens adesset.

IV. Nimis alienum à ratione videbatur, obtineri à compluribus muneribus illorum propria, qui obstringuntur insolubili sacræ militiæ cingulo, trahique ex illis emolumenta & priuilegia; & tamen liberum ipsis esse, vt ad laicorum vitam redirent, eorum multis aut ad nuptiarum coniunctionem, aut ad armorum exercitationem transeuntibus. Ad hanc laxitatem restringendam, positum fuit in quarto capite, vt nemo Sacerdotium possidens in Cathedrali aut Collegiata, seu non Regularis, seu Regularis is foret, ius suffragij haberet in Collegio, nisi Subdiaconus saltem esset; atque vt ij, quibus ex munere certis quibusdam diebus Sacrificium erat celebrandum, aut Euangelium Epistolæ decantanda, susciperent intra annum, nisi legitime præpedirentur, Ordinem illi ministerio consentaneum, & huiusmodi functionibus per seipsos præscriptis diebus fungerentur; nec in posterum ea Sacerdotia concederentur nisi habenti tum aetatem, tum reliquas habilitates ad illa exercenda.

V. Compertum est, frequenter peccatum fuisse in vsu legum relaxandarum, earumque relaxationes sæpè subtrahi Aulæ Romanæ, rebus falsis pro certis assumptis, atque in opus deduci ab executoribus aut vera parum callentibus, aut parum religionis studiosis, debilitatâ idcirco legum auctoritate, corruptâque disciplinæ integritate. Id materiam quinto capiti præbuit, in quo præceptum est, vt cunctæ legum relaxationes, concessæ locis extra memoratam Aulam, committerentur impetrantis Ordinario, atque vt *Gratiöse*, hoc est, ad forum litigiosum haud pertinentes, non exercerentur re ipsa, nisi prius Ordinarij, tamquam Sedis Apostolicæ delegati, summam

- matim & extra iudicium cognouissent, eas nec expositione falsi, 1562.
nec occultatione veri fuisse impetratas.
- 9 Ad auferendum aliud simile absurdum, in sexto præscripta fuit VI.
eadem cognitio ab Ordinariis habenda, antequam conficerentur
postremarum voluntatum mutationes adiecto monito, eas non nisi
ex iusta ac necessaria causa concedendas esse.
- 10 Quemadmodum suam quisque iurisdictionem libenter exten- VII.
dit, nonnumquam ambitione, sæpè quoque religionis studio, dum
recti animi sui certus sibi persuadet, à se tutius quàm à quouis alio
commune ius administratum iri; ita non rarò maiores Præsules fi-
nes suos transgressi causas Ordinariis per appellationem subtrahunt.
Idcirco sancitum est in septimo, vt Legati, Nuntij, Primates, Me-
tropolitæ, ad quos prouocatur ab Ordinarij sententia, obseruarent
sacras Constitutiones, & eam præsertim Innocentij IV. quæ inci-
pit, *Romana*, aliter ipsorum Actis nulla insit auctoritas.
- 11 Ob minorem humanæ pietatis feruorem, compertum erat, pia VIII.
opera, ab iis præscripta qui postea decesserunt, sæpè negligi frau-
darique ab administratoribus. Quò huic malo mederetur, in
octauo imperatum est, vt Episcopi in cunctis casibus à Iure per-
missis huiuscemodi operum executores essent, siue ita præscripta
ea fuerint vt adhuc viuò præscribente vim habeant, siue illo de-
mortuo. Foret in eorum potestate inuisere Nosocomia, Collegia,
Sodalitia laicorum, etiàm si *Schola* aut alio nomine nuncupentur,
Eleëmofynarum æraria, vulgò Pietatis Montes, & quæcumque lo-
corum piorum genera, tametsi eorum procuratio ad laicos pertine-
ret: breuiter, quidquid institutum est ad obsequium Dei, ad ani-
marum salutem, ad pauperum alimentum. Huic Decreto restitit
pariter Actor Piscarij^d eo nomine, quòd inde quoque priuilegia
Siculæ Monarchiæ læderentur; quare de illo expungendo delibe-
rabatur. Sed quoniam Orator Lusitanus vnà petit^e, vt exciperen-
tur Nosocomia, aliaque huiusmodi loca, quæ sui Regis tutelâ frue-
bantur, in quo negligentia præsumi non poterat per Episcoporum
vigilantiam corrigenda, mutato consilio restrictum fuit Decretum,
adiectâ exceptione omnium huiusmodi locorum, quæ sub ipsius
Regis patrociniò fuissent constituta.
- 12 Multæ quoque fraudes afferebantur in administratoribus pro- IX.
uentuum, qui templis aliisque piis locis construendis destinabantur.
Lex igitur in nono sancita est, vt nullo habito respectu cuiusuis op-
positi priuilegij adstringerentur huiusmodi administratores ad red-
dendam in annos singulos Ordinariis illorum rationem.

^d In dicta
epistola Vi-
cecomitis ad
Borromæum,
16. Septemb.
1562.
^e Acta Pa-
leotti, & eius-
dem Viceco-
mitis litteræ,
17. Septemb.
1562.

1562. Complures scribæ, auctoritate Regiâ, Cæsareâ, aut Pontificiâ
 x. constituti, arrogabant sibi idcirco immunitatem ab Episcopo in eo ministerio, ac sæpè comperiebantur inepti, aut aliquo vitio laborantes. Id in causa fuit, vt in decimo cuncti subiecti fuerint examini Ordinariorum, quibus facultas esset aut in perpetuum, aut ad tempus illos ab eo munere in causis Ecclesiasticis remouendi.

x i. Bona, quæ certum dominum non habent, nec similiter certum obtinent defensorem, adeoque aut violentiæ aut fraudi sæpè subiacent (atque id accidit redditibus Ecclesiasticis, alijsve ad pia opera destinatis) quanto delictum magis allicit facilitate ac vtilitate, quantoque Dei gloria, proximi que charitati opponitur, tanto magis necessarium visum est, vt homines horrore pœnæ inde retraherentur. Ea de causa stabilitum est in postremo capite, vt rei tam iniquæ occupationis, siue per vim, aut per supposititias personas, siue alio modo ea bona occuparentur, incurrerent in sacrorum interdictionem, quæ à Romano solùm Pontifice auferri posset, nec eâ vniquam absoluerentur vsque ad integram restitutionem. Prætereà si forte in ea bona ius aliquod dominij obtinerent, illic ipsum amitterent. Quòd si quis Ecclesiasticus illi noxam consensisset, præter sacrorum interdictionem spoliaretur possessis Sacerdotiis, ineptus ad illa impofterum obtinenda, ei que Ordinum vsus interdiceretur pro arbitrato Ordinarij. Optassent quidam, vt exprimeretur in eo capite inter delicta pœnis subiecta, nomen *Confidentia*. Ad id, ne in alia intempestiua litigia incideretur, prudenter responsum est, huiusmodi crimen satis comprehendi ab illis vocibus, *per supposititias personas*.

Abusus similiter sunt propositi (quamquam in Decreto ab eo probroso vocabulo Patres abstinuerint) qui variis in locis in Missæ sacrificium irreperant: ij prius fusè descripti, deinde in nouem capita redacti sunt. Verumtamen plerisque non videbatur pro dignitate Concilij descendere ad sanctiones adeò minutas, magisque priuata cuiusque Ordinarij curæ consentaneas, cum euenire posset, eas cunctis regionibus haud opportunas fore. Respondebant alij, Ex auctoritate Concilij plurimum venerationis ac roboris illis accessurum; quod verò ad singulares alicuius loci conditiones atinebat, satis consultum iri, traditâ Ordinariis facultate, vt earum executionem pro arbitrio temperarent. Vicit tamen sententia Aialæ Segouiensis Episcopi, vt in vnico Decreto ad tria solùm capita restringerentur, ad Auaritiam, ad Irreuerentiam, & ad Superstitionem.

Ad

- 16 Ad arcendam auaritiã interdicta sunt pretia, mercedes, conuentiones, vt in rem nostram Sacrificia celebrarentur, vetitis quoque importunis eleëmofynæ perſionibus. Et quamquam fuiſſet animaduerſum, vſitatum ſubſidium celebrantibus non præberi pro Sacrificij pretio, ſed ad alimentum Sacerdotis, ex communi doctrina Scholaſticorum, Iuriſque ſacri Conſultorum, ac præſertim Abbatis Panormitani; fuit tamen qui ſuadebat, id eſſe prohibendum in illis Sacrificiis, quæ ob aliquem fortuitum euentum fiunt, & certo loco, certisq; diebus haud alligantur. Sed ea ſententia aſſeclas non habuit.
- 17 Quò irreuerentiæ mederentur, præceptum eſt, ne permitteretur aut Sacrificij celebratio Clerico vago & ignoto, aut ei intereſſe liceret homini palàm criminoſo. Diſſertum eſt de arcendis publicis meretricibus, ſaltem abſoluto Euangelio; ſed executio grauioribus offenſionibus ſubiecta viſa eſt. Et quoniam functionis reuerentiæ plurimum confert loci maietas, priuatis in ædibus Sacrificij vſus fuit interdicitus, ſolumq; permiſſus in templis, ſacrisq; locis, cultui diuino deſtinatis, inſpectis deſignatisq; ab Ordinario, adeoq; vt antequam Sacrum inchoetur, ij qui adſunt, exteriori corporis formâ ritè compoſitâ, aſſiſtentis etiam animi pietatem præ ſe ferant. Prohibita eſt in cantibus & harmonia quæcumque laſciui atque impuri mixtura. Actum eſt etiam de remouenda omnino à Sacrificiis muſica; ſed plerique, ac præſertim Hiſpani, eam commendarunt, quippe ex antiquo tempore ab Eccleſia vſitatum, atque ad infundendos ſuauiſſime in animos pietatis ſenſus aptam, dummodò tenor cantilenæ, & verborum ſententia religionem ſonent, & alter alterius intelligentiam non impediatur. Præſcriptum quoque fuit, vt à Sacrificio longè abeſſent profana colloquia, deambulationes, ſtrepitus, clamores, adeò vt Domus Dei verè dici poſſit *Domus orationis*.
- 18 Ad ſuperſtitionem tollendam vetiti ſunt Sacerdotes operari Sacris extra horas conſuetas, aut aliis ritibus quàm receptis ac ſolitis in Eccleſia, atque vti certo quodam Miſſarum aut candelarum numero. Iniunctum quoque, vt doceretur populus, quis eſſet, & unde proueniret Sacrificij fructus; ac per eam opportunitatem admoneretur etiam de frequentandis Parœciis ſuis, ſaltem diebus Dominicis, Feſtisq; maioribus. Primò complures propendebant ad eas Miſſas interdicens, quæ vulgò *Siccæ* nuncupantur, hoc eſt, cum adhibitis ceteris precationibus ritibusq; minimè conſecratur; ſed poſteà mutatum eſt conſilium, auctore potiffimùm Draſcouizio,

1562. zio, cum animaduersum esset, in nauigationibus, aliisque rerum conditionibus, cum Sacerdotis, vel sacrae suppellectilis defectu sacrificare non licet, eam aspectabilem Sacrificij expressionem plurimum conferre ad excitandam in animis pietatem, qui ut etiam supra sensus euehantur, sensibus indigent.

Adiectum est praeter res expositas, Ordinariis facultatem tribui, tamquam a Sede Apostolica delegatis, statuendi quidquid in ea re consentaneum putarent, obstringendi que populos censuris, tamen si priuilegia & appellationes obstarent.

Quamquam caelum incorruptionis expertus sit, nihil est in terris tam pronum ad corruptionem, quam quae maximè caelestia sunt.

C A P V T VII.

Complurium Episcoporum querimonia ob leuia de disciplina Decreta. Variæ suspiciones ex proximo Gallorum Praesulum aduentu. Postulata Galliae Oratorum, Tridenti ac Romae interposita, ad retardandas sanctiones, illic reiecta, hic Praesulum arbitrio remissa. Pares Casarianorum petitiones. Legatorum consilium. Noua propositionis forma parata de Calicis concessione.

QUAE de reformanda disciplina fuerant proposita, per se quidem haud grandia, multò magis decreuerunt eorum oculis qui aut abundantiam voluntatis, aut penuriam experientiae ab amplissimo illo conuentu paucos intra dies aliam hierarchiam, alium rerum ordinem sibi sponponderant, ac tenuiora postmodum euaserunt, recisis tribus praecipuis memoratis capitibus. Neque videbatur, post tot menses, ac tot Sessiones, tandem aliquando à Concilio gressibus quasi pueri debilis timidique esse incedendum. Accidit itaque^a, ut ea in confesso compluribus irrisionis potius indignationisque, quam examinis argumentum extiterint. Certior ea de re factus est Borromaeus per arcanas notas à Vicecomite^b, ac liberius per communes litteras à Legatis^c, fortasse quò Pontifex famae zelotypia, quae affectio plus quam in ceteros dominatur in Principes, imponeret Simonettae, praecipuo illius aedificij architecto, ut inciperet ipsum supra solum attollere, nec materiam praerberet adagio, *Qui serò dat, diu non vult*. Qui liberius acriusque obloquebantur, erant Transmontani cuiusuis regionis, quippe quibus

^a Praeter alias scripturas epistola Iadrensis Archiep. 24. Septemb. 1562.
^b 16. Sept. 1562.
^c 13. Sept. 1562.

quibus cum inesset minor communicatio cum Aula Romana, minor pariter inerat & beneuolentia & notitia. Parisiensis Episcopus exprobrabat, formosiores ponderosioresque morum emendationes anno superiore in Gallia conuentibus fuisse confectas: quin per acerbiorem collationis formam componebat leues disciplinæ leges Tridentinas, cum adeo grauioribus Basileensibus. Aiata dixit, Rem assimilari posse curationi medicorum, qui ægroto præualidis remediis indigenti exteriorem aliquam inunctionem admouent. Ioannes Suarius Augustinianus, Conimbricensis Episcopus, & Parisiensis, quem diximus, significarunt, emendationem in capite atque in membris habendam esse. Ad hanc sententiam adiecit Franciscus Blancus Episcopus Auriensis, Pontificem quoque obstringi legibus Concilij, non quidem secundum vim *coactiuam*, sed secundum vim *directiuam*, prout Canonum Doctores loquuntur, cum Synodus in caput suum potestatem non habeat, sed idem caput naturæ lege teneatur, ut se cum reliquis membris conformet in eo quod ipsum non dedecet ob propriam capitis conditionem. Et quemadmodum fieri solet, ut ex multorum sermonibus in cœtu mirificè crescat audacia in singulorum linguis, eadem libertate utilitatis studia actionesque in suis profanis Principibus perstrinxerunt. Proinde Blancus idem inuectus est in nimia Cruciatæ priuilegia, ad quam moderandam, sicuti vidimus, Pontifex plurimum propendebat, modò cum bona Regis Catholici pace, aut motu proprio Synodi id efficeretur. Et Drascouizius, qui aliàs improbarat electiones Episcoporum, quæ interdum contingebant, & monitus ea de re fuerat à Præsilibus, suam mentem tunc aperuit, se nimirum fuisse locutum de nominationibus ad Ecclesias habitis à profanis Principibus, cum ij nonnumquam proponerent homines nec doctos nec dignos, ut propterea essent à Pontifice reiciendi, quippe quòd melius tiaræ consuluisset, si capiti alicuius è suis famulis illam imposuisset.

2 Hi obloquentium susurri, aliique iam à nobis sparsim expositi effecere, ut Gallorum Ecclesiasticorum aduentus, adeo sollicitatus à Pontifice, à Legatis adeo optatus, tunc ab utrisque formidaretur, verentibus, ne cum Hispanis Transmontanisque coniuncti, ad noua quædam obtinenda, minimè conuenientia, vim impenderent. Et iam ex Gallia & Antuerpiæ litteris rumor^d manauerat, à Lotharingo Cardinali non modò Calicem postulatum iri, sed sacrarum imaginum amotionem. Nec admodum grata ipsi Pontifici nuntiabantur de iis, quæ animo agitabant illi Præsules, eorumque Dux

Pars III.

T

Lotha-

^d Ex arcanis
litteris Vice-
comitis ad
Borron cum,
17. Septemb.
1562.

1562.
 & Arcanae lit-
 teræ Bor-
 rom. ad Le-
 gatos,
 22. Augusti
 1562.

Lotharingus: magnum numerum Præsulum coire cum quamplurimis Doctoribus, quò cum aliis variarum nationum confociati, possent Italicos Præsules opprimere; quamquam Ferrariensis Cardinalis scriberet ex opposito, eam frequentiam haberi ex æmulatione Hispanorum, de quibus Lemouicensis Antistes, ex Hispanica legatione regressus, narrauerat Parisiis, aliam Præsulum plenam cohortem parari, Tridentum petituram; se tamen credere, eos ipsa non ituros, cum tam multas difficultates in præcedentium missione experti fuissent; vnde fieret, vt in Gallia frequentia studium vnà cum æmulatione deferuesceret.

Verùm de Lotharingo eiusque consiliis suspicio, umbras altissimas densissimasque diffuderat. Hinc iactabatur, eum nolle prouinciam illam suscipere: hinc ea ipsa dissimulatio indicio erat, sub negotio quò maior dabatur opera vt minus corticis detegeretur, eò amplius profunditatis latere, cum certò sciretur, eum non solum habere in animo Tridentum adire, sed confidere, præter Gallos, Germanorum & Hispanorum etiam se acturum Principem: quæ verisimilius erat illum affecuturum ob adhibita à Lansaco studia, quò Vaticanæ Purpuræ fieret particeps Archiepiscopus Granatenfis, atque is postea simul cum Lotharingo Synodi Legatis adderetur. Verùm id quod supra reliqua suspiciones auxerat, fuerat epistola, quæ in manus Pontificis deuenerat, à Lotharingo scripta suo chirographo ad Ducem Wirtembergensem: officij ac submissionis plena ea cernebatur, Ducemque securum reddebat, Regios Consiliarios de Prædicantibus nihil vmquam aliud cogitasse ac voluisse, nisi statum ciuilem componere, & auctoritatem Regiam sustinere. Plurimum ad id posse conducere conuentum idoneum, & fructuosam morum emendationem; ad quod efficiendum præ se ferebat Lotharingus animum cupientissimum conueniendi in aliquem conuentum, quem in Germania Cæsar conuocaret. Affirmabat, in Synodo nihil decretum iri de dogmatum controuersis, nisi ad proximam hiemem: id se pro sua virili parte conaturum, & in idem conuenire mandata Gallicis Oratoribus tradita. Hæc itaque à Lotharingo scripta ex quadam sua gloriæ cupidine, & quò ipse communis tranquillitatis auctor videretur, prout ex iis quæ gessit compertum est, suspensionem rationi maximè consentaneam incutiebat, quòd ipse noua foueret molimina, in quæ & sui Regis auctoritas, & aliorum Principum Præsulumque Transalpinorum studia conspirarent; vt proinde non promoturus ille Synodum, sed ipsam oppressurus esset. Idcirco Lotharingi & Gallorum accessus ingentem

tem metum inferebat Pontificiis, eumque vehementiorem Religionis studiosioribus. Quapropter etiam Seripandus, vir alioquin ab humana vtilitate vel maxime alienus, & potius in studio Religionis immoderatus ^f, necessariam putare cepit aut Synodi abolitionem ante illorum aduentum, propositâ Borromæo Cardinali rei conficiendæ ratione, aut certè illius translationem in eiusmodi locum, vbi posset adesse Pontifex, qui per maiestatem in eiusmodi temperatam, sibi Episcoporum animos deuinciret, magis ipsis gratificaturus, etsi parum suâ manu porrigeret, quàm si plurimum per ipsos conficiendum permitteret: vbi verò Synodus protraheretur longiùs, Seripandus ipse, aut defessus aut pavidus, dimissionem petebat, cum iam prope finem dogmatum deuentum esset, quibus dumtaxat idoneus censeretur poterat.

1562.

f Literæ Seripandi ad Borrom. 6. Septembris 1562.

4 Per eam opportunitatem, quâ Romæ considerandos ille proposuit tumultus ab aduentu Gallorum imminentes, summoperè commendauit Borromæo Cardinali Mantuanum, qui Lansaco iterum flagitanti prolationem, eâ libertate, eâ constantiâ, eâ dignitate repulsam dederat, vt scripserit Seripandus, optasse se, illius responsioni vniuersum Collegium præfens adesse. Res ita se habuit.

5 Significauerat Lansacus Præsidibus ^g, certum exploratumque sibi esse, Lotharingum Cardinalem cum comitatu sexaginta circiter Episcoporum, præter aliquot Theologos egregios Sorbonenses, adfuturum Concilio ante Octobris exitum; simulque quàm poterat efficacissimas preces nomine Regis adhibuerat, quò tam breui temporis spatio doctrinæ definitio protraheretur; quod aiebat nulli futurum detrimento celeritati, cum interim possent rerum argumenta digeri, quò maior postea ipsarum numerus decideretur: & quò præcipuum petitioni obstaculum arceret, plurimis rationibus studuerat certos reddere Præsides, Lotharingum ac socioseo animo accedere, vt in vnum cum ipsis coalescerent, iisdemque ac illi animis atque operâ id conficerent, quod in Dei obsequium & Ecclesiæ commodum conduceret. Verum Legati, quemadmodum supra indicatum est, & sua ipsorum sensa, & mandata Pontificis admodum opposita postulatis habebant: quin eo quod pro freno prius adhibebatur, in calcaria conuerso, ab ipso rumore de Gallis aduentantibus impellebantur ad maxime festinandum, quò illos prauertent, ad id quoque stimulati superuacaneis quidem, sed frequentibus adhortationibus Borromæi ^h. Adeo vt Ro-

g Extant cuncta in epist. Legatorum ad Borrom. 3. Septembris, & in altera Lansaci ad Insulanum, 7. Septembris 1562.

h Apparet ex dictis literis Borrom. ad

T 2

Legatos, 22. Augusti, & aliis antecedentibus & consequentibus, & ex aliis responsionibus Legatorum ad Borrom, 27. & ultimo Augusti, & 3. Septemb, 1562.

1562. mæ displiceret, eos adhæsisse suadentibus, ante Canones esse præmittendam explicationem doctrinæ, quasi sarcinas celerem progressum impediētes. Quamobrem in rebus in posterum faciendis statutum est, tametsi postea non omnino præstitum, explicationem omitti: & iam quò Cæsari celeriter satisfaceret, excerpta fuerant ex volumine, quod ille miserat, varia capita, proponenda in secutura Sessione, in qua erat animus coniungendi duo Sacramenta, Ordinis & Matrimonij, nondum expensa; aut certè in duas Sessiones sibi proximas diuidendi, quò Galli theatrum ingrederentur post finem dramatis, aut ad vltimam scenam.

Itaque ad Lansaci postulatam Legati apud animum suum certi responsionis, consuetum ad eam reddendam spatium petiere, quò illam benè perpensis rationibus instruerent; postea verò per Mantuanum eam reddidere secundum alterius prius datæ sententiam, graui Oratoris molestiâ, qui animaduertens paratarum rerum massam adhuc indigestam, & quæ, prout ipse opinabatur, digeri non posset eo breui tempore quod ante Sessionem præscriptam supererat, adeoque prolationis necessitatem agnoscens, & tamen accuratissima studia, quæ adhibebantur, quò per ipsam operam à breui spatio diuturnum æquaretur, in suspensionem incidit haud fallacem, eorum consilium non esse, vt res protraheretur ad expectandos Gallos tamquam optatos adiutores, sed consilium esse, vt festinaretur ad ipsos præuertendos, quasi formidatos aduersarios. Suam hanc opinionem aperuit ipse per litteras Insulano Romæ degenti, conquestus, id consilij nimis aduersari promeritis illorum proborum Præfulum, & illius optimi Cardinalis.

Et quidem Legati satis animaduertenter, Tridenti susceptum ab ipsis consilium acerbius accidere palato, quàm præ se ferebat oris motus, cum per repulsam ac festinationem Rex atque natio ipsorum illis despici viderentur. Quare tametsi Lansacus in postulatis regio nomine exponendis tantumdem modestiæ, quantum efficacie adhibuisset, dubitarunt Legati, ne illa ad hanc augendam fuisset adhibita, quò per accessionem beneuolentiæ facilior impetratio redderetur; & vbi deuentum esset ad opus, & preces animaduertenter inutiles, ad denuntiationes secessionemque fieret transitus, non sine graui perturbatione ac periculo schismatis. Addebatur, indicia conspici à Legatis, Cæsarianos quoque institutos postulato, cum fuisset à Borromæo missum ad Legatos exemplar epistolæ, sicuti dicebatur, à Cæsare ad eos scriptæ, tametsi nondum ad ipsos delatæ, quâ illi vehementer flagitabantur hanc moram de argumento

i In prædicta epistola, 7. Septembris.

k In epistola Legatorum ad Borromæum, 4. Septemb. 1562.

mento Sacrificij, tantisper dum conuentus Francofurti destinatus absolueretur. Idque à Cæsare fieri credebatur, quemadmodum antea indicauimus, quòd vereretur, ne prægressa illorum dogmatum sanctio Septemuirorum Protestantium animos adeò perturbaret, vt obstacula iniiceret electioni, quâ ipsius filius Romanorum Rex renuntiaretur, ad quod in eo conuentu votis omnibus aspirabat. Et sanè maiori adhuc sollicitudine premebantur Præsides, quòd in exemplo epistolæ, quam diximus, affirmabatur, in eadem vota cunctos Principes conuenire: quare videbatur Cæsar concorditer cum Gallis, & fortasse cum aliis nondum patefactis se gerere.

8 Eapropter Legati sui esse muneris censuerunt, ea omnia per expeditum tabellarium significare Pontifici: verùm ne quid apud illum gratiæ existimationisq; sibi detraherent quasi trepidi ac titubantes post tot ab eo confirmatas iussiones, in hanc sententiam scripserunt: Cùm ipsi iuberentur à Pontifice, ne quid moræ intericerent cuiusuis efflagitantis causâ, se quidem obtemperaturos fuisse, nisi nouis mandatis aliud sibi præscriberetur. Idcirco de iis quæ interuenerant, ipsum à se maturè moneri, quòd si fortè vellet eiusmodi notitia sua mandata siue absolutè siue sub conditione ante Sessionem mutare, in ipsius esset potestate. Et contigit, vt similem postulationem acceperit Pontifex ab Insulano¹: sed easdem illi rationes obiecerat, quas Tridenti Lansaco Legati.

1 Acta Paleotti.

9 Per eos planè dies Pontifex præclarâ commendatione in Senatu exornauerat Mantuanum, cuius prudentiæ dicebat à se acceptam referri plurimam concordiam, in quam Patres conuenerant; nec opportunitatem omittebat suæ beneficentiæ ipsis Episcopis exhibendæ, concessâ illis sæpius Sacerdotiorum collatione, quæ mensibus iuri suo addictis vacabant: & quamquam eorum complures id quasi artem interpretarentur quòd illos sopiret, non tamquam beneuolentiam quòd ipsis beneficeret; tamen apud hos etiam conducibile illuderat: etenim semper demum eos diligimus, qui nobis gratificantur, & honorem exhibent.

10 Verùm Pontifex ad aduentum noui Præsidentum tabellarij, graui curâ correptus est, & perpensis vndique incommodis ac periculis confilia moderatiora suscepit, Legatisq; rescribi iussit; Quamuis ipse Gallos minimè aduenturos putaret, tamen considerabat, fatius esse vberiore in eos etiam comitatem præstari, qui perpetuam eadem vtebantur; eoq; magis, vbi agitur de rebus tam ingentis momenti in Diuinum obsequium, ac bonum publicum; præterquam quod cernebantur eò simul ferri vota Cæsaris: nec re ipsa

m Epist. Borrom ad Legatos, 11. Septembris, cuius postea fit mentio in arcana epist. Vicecomitis ad Borrom. & in litteris Legatorum ad eundem, 14. Septemb. 1562.

1562. graue detrimentum agnoscebatur in retardandis Decretis de Sacrificio, quæ ad Sessionem futuram seponerentur, ad quam nec plus minùve parabantur reliqua argumenta; adeoque nihil ea de causa protraheretur Concilium. Idcirco eam moram in Legatorum Patrumque iudicio à se reponi, in quorum arbitrio vt reponeretur, idem Lansacus petierat: quod in se erat, huiusmodi concessionem sibi non improbari.

Tridentum peruenit ea responsio die decimo quarto manè, nimirum tertio ante præfinitum Sessioni diem, eaque confestim à Mantuano ostensa est Vicecomiti, qui cunctis eloquentiæ suæ neruis Legatos ab ea cunctatione dehortatus est. Ipsi verò prolixo habito consilio in eandem sententiam conuenere, Borromæo rescribentes, se post collatum illius epistolæ tenorem cum superioribus mandatis, existimasse, mentem esse Pontificis, promulgationem Decreti de Sacrificio retardandam non esse absque obstaculo præualido atque cogente: vbi verò huiusmodi necessitas vrgeret, dilationem à Pontifice neutiquam damnatum iri: se igitur ad eam normam operaturos. Sperare quidem, tam durâ necessitate minimè præpediendos, mandatum verò arcanissimè occultaturos. Quod arcanum à Legatis custoditum, indicat errorem Suauis, scribentis, non solùm id ipsis commissum Lansaco Romæ illud postulante, sed eidem à Pontifice responsum fuisse, illud ipsum Patrum suffragio permitti. Quin in Acta Paleotti, vt adnotauimus, relatam est, datam fuisse Oratori repulsam à Pontifice. Sed Suauis ignorantia tum de his Actis, tum de voluminibus litterarum, quæ vtrò citroque inter Legatos & Borromæum scribebantur, effecit, vt absque magnetica pyxide nauigaret, & sæpè vnâ pro altera regionem signaret. Memoratam spem Præsides fecere Pontifici, ipsos minimè præpeditum iri, propterea quòd cum Pontificium responsum rediit, diminutus in ipsis fuerat metus futurarum in Sessione turbarum. Ex Gallorum parte minæ haud exaudiebantur: epistola Cesaris, de qua dictum est, numquam ad ipsos deuenerat; & Episcopus Quinque Ecclesiarum magnâ modestiâ utebatur, pro eo quod vsuuenit ne vociferetur, cui rogare necesse sit. Tunc ille, vt cum maximè & desiderio & studio impetrandi Calicis feruescebat, omni que fiduciâ in Præsidium fauore collocatâ, postquam Episcoporum duritiam expertus fuerat, nolebat illos in altera causa tamquam oppugnator irritare, dum oportebat eosdem in altera tamquam patronos suos inuocare. Præterquam quòd cunctationis impatiens, cuius causa paulò pòst innotescet, ipsos ad aggressionem
exti-

extimulauit, integro exercitu non expectato. Etenim si rei propositio vsque ad Gallorum aduentum fuisset prolata, fautorum frequentia & auctoritas procliuiorem concessioni viam strauisset. Omnes igitur conatus ad celerem consequendam victoriam ille conuerterat^a, cupidus saltem, vt Synodus per seipsam Bohemiæ Calicem indulgeret: quod consilium aliàs propositum à Pontifice, Præsides tunc amplexati non fuerant, quippe quod nimis infra petitionem ac spem Cæsarianorum videbatur. Atque idcirco non nemo^o in Drafcouizio, qui alioqui partes omnes solertiæ ad rem perficiendam expleuit, maiorem in temperando postulato prudentiam desiderauit.

12 Etenim si principio illud ad Bohemiam coarctasset, cum ad id etiam accessissent tum ij omnes Patres, qui absolute illi suffragati sunt, tum ij, qui cum huiusmodi limitatione consensere, tam plenum agmen vnà conflasset, vt multos ex titubantibus, & sub conditione fauentibus, ad se pertrahere potuissent; præsertim quia erga solos Bohemos suam vim efficacissimam obtinebat exemplum Synodi Basileensis: & se inclinante Pontifice ad id consilij indicandum, Legati liberiùs studuissent illud suâ operâ promouere, lucraturi ea de causa complurium suffragia, qui rem in Pontifice reponerant, & qui proinde illius consilio acquieuisent. Et ceteroquin id satis esse Cæsari videbatur, vt qui acerrima omnium postulata à Bohemis accipiebat; præterquam quòd habetur in narratione Musotti, datum sibi fuisse negotium à Lotharingo (cum ipse in familiam ab eo adscriptus post mortem Seripandi, ab eodem Romam missus est, sicut indicabitur) vt Pontifici significaret causam potissimam, cur adeò Ferdinandus exarserat in eo petendo, fuisse spem trahendi hoc pacto Maximiliani, sui primigenæ, ad Eucharistiæ sumptionem, à qua duos iam annos abstinuerat. Quare id si verum fuit, quod equidem affirmare non ausim, etiam concessio ad solam Bohemiam restricta Cæsarem sui præcipui voti compotem fecisset. Aliorum opinio fuit, à Drafcouizio ex arte dilatatas fuisse petitiones, rato, in hisce negotiis transigendis parem esse rationem ac in contractibus agitandis, in quibus ad iustum obtinendum, immoderatum petendum est: atqui subtiliori quadam ratiocinatione utebantur. Obseruabant ex opposito, rem bene procedere in iis quæ alter postulat ab altero Principe, utpote qui postquam plurimum negauit, ad emolliendam acerbiteratam repulsæ, minùs se difficilem ad parum concedendum se præbet: sed non ita, vbi res est cum hominum cœtu, qui si semel in alterum extremorum

1562.

» Ex litteris
arcanis Vice-
comitis ad
Borromæum,
14. 16. &
17. Septem-
bris 1562.
o AGa Pa-
leotti.

1562. rum cucurrit per argumenta à se producta atque audita, illi parti fauentia, tam firmiter in eo pedem figit, vt ad omne medium pene inflexibilis euadat.

Atque huiusmodi tunc esse statum Concilij Præsides intelligebant. Quamobrem Drascouizium, tamen per summum laborem, ab eo consilio retraxerunt; non tamen ipsius postulatum adeò moderari poterant, vt illud probabilis impetrationis spem faceret. Ipsum cohortati sunt, vt expeditiorem agendi rationem iniret, in quam maior pars animi propensionem indicarat, nimirum, vt rei deliberatio committeretur Pontifici, cui liberius licuisset petitioni indulgere, postquam Synodus, quamuis illam minimè comprobasset, non tamen pariter eam improbat, sed in ipsius arbitrio reposita, quàm licuisset antea, cum se reprehensionibus obiectasset ob derogationem legis ab vno Concilio constitutæ, non audita alterius denuò coacti sententiâ. Sed auditas ultra modum appetentior plurimi, nonnumquam sibi fit obex ad consequendum quod sufficit. Drascouizius post multam suspensionem petiit, saltem vt postulata proponenda à Paleotto, iam iterum ex Præsidorum monitis digesta, ita reformarentur, vt Synodus dum concessionem Pontifici remitteret, sui etiam pondus consilij superadderet. Legati verò tamen & intelligentiæ suæ lumine, & aliorum admonitu repulsam prælagirent, nihilominus vt Oratori morem gererent, postulati mutationi consenserunt^p, conspicati, numquam illi tamquam idoneum consilium probatum iri id quod ipse repudiabat, nisi ubi experiretur ineptum id quod amplectebatur. Ad hanc itaque sententiam redacta est rei proponendæ formula: *Cum animaduerneret Synodus, se non posse per seipsam quod postulabatur decernere, illud in summi Pontificis arbitrio reponere; qui præmissis diligentis, quas opportunas censuisset siue cum conditionibus iam recitatis, siue cum aliis, pro sua prudentia rem concederet, rationi consentaneam ratus etiam secundum sententiam, consilium & probationem Synodi.* Sæpè magis necessarium est bono publico, vt nos quispiam diligit, quàm vt idem bonum obtineat, adeoque honestum est in eo etiam amico morem geri, quod ipsius obstiturum bono prænoscutur.

^p Litteræ ar-
canae Vice-
comitis ad
Becromæum,
17. Septemb.
1562.

Disputatio & susceptum consilium de Calicis concessione. Oratorum conuentus habitus apud Archiepiscopum Pragensem. Variæ inter eos sententiæ. Quædam ab ipsis significata Legatis ante postremum cœtum, & Legatorum responsa. Difficultas in eodem cœtu de Doctrinæ argumento.

1 **C**alicis propositio, in nouam formam mutata, conuentui habito decimoquinto Septembris proposita est; sed offendit in eadem & penè in maiora obstacula, quàm antea impigerat ea quæ absolutam concessionem continebat^a. Eadem namque rationes, quæ dissuaserant Synodo ne huiusmodi nouitatem illa indulgeret, ipsam pariter dehortabantur ne Pontifici id consilij daret. Præterea quidam addebant, temerarium fore, si Superiori consilium non petenti illud obtruderetur. Quocircà collectis suffragiis, sexaginta nouem numerata sunt concessioni propitia, septuaginta nouem illi aduersantia, & quatuor dubia; atque inter priora non pauca erant, quæ comprobationem tam arduis conditionibus obstrangebant, vt potius improbatio videretur.

^a Cuncta extant in Actis Paleotri, & Arcis Æliæ, præter litteras Legatorum, & Vicecomitis ad Borrom. 16. Septemb. 1562.

2 Deiectus itaque hoc nouo infortunio Drafcouizius, rem omnem operæ Mantuani commisit. Qui ad extremam tabulam confugiens, celeriter aliud simplex Decretum conficiendum curauit, quo dicebatur: *Cum sancta Synodus duos articulos prædictos de usu Calicis examinandos atque definiendos reseruasset, nunc eorum, pro quibus petitur, saluti optimè consultum volens, decreuit integrum negotium ad S. D. N. esse referendum, prout præsentis Decreto refert; qui pro sua singulari prudentia id efficiat, quod vrile Reipublicæ Christianæ, & salutare petentibus usum Calicis fore indicauerit.* Et sanè notatu dignum est, eam particulam, *optimè consultum volens*, & reliqua fuisse posita ex industria, vt significaretur, eos populos, qui deerrantes noluerant ad Pontificis auctoritatem confugere, melius corrigi non posse, quàm dum in ea reponerentur.

3 Relatum fuit hoc Decretum decimo sexto Septembris manè in cœtum, à quo abfuit Drafcouizius, vbi Mantuanus breui quidem, sed neruoso proœmio dixit: Dum propius instaret Sessionis celebratio, Legatos non mediocri affectos esse molestiâ ex querelis ab Episcopo Quinque Ecclesiarum allatis nomine Cæsaris, cuius auctoritatem expostulabat Orator illius conuentus repulsis non

Pars III.

V

modò

1562. modò neglectam, sed contemptam fuisse; cum potius, dum illa amplificandæ Christianæ Religioni operam dabat, omni ope adiuuanda ac promouenda esset. Ex ægritudine hinc orta illum nec eo die in conuentum venissè, nec die postero Sessioni adfuturum. Propterea Legatos, habitâ temporis, necessitatis, communisque tranquillitatis ratione, ad Patres deferre nouam formam Decreti, quod res Pontifici committeretur. Pro certo haberent, Pontificem æquibonique facturum quidquid ipsi statuissent: intenderent animos, pro eo ac par erat, in tantum negotium: considerarent, quantum conferret Religionis commodo Cæsaris gratia; Cæsarem verò non sui ipsius, sed publicæ Christianæ rei vtilitate moueri.

Incredibile est, quantâ animorum molestiâ Mantuani sermo fuerit auditus, quasi mixtus reprehensione de præteritis, & violentiâ de futuris. Archiepiscopi Rossanensis & Iadrensis admirationem præ se tulere, quòd Cæsar id ex ipsorum manibus per vim metumque veller extorquere. Gaspar Ceruantes Hispanus, Archiepiscopus Messanensis, de huiusmodi importunitate, quasi Concilio iniuriosa, questus est. Parisiensis Episcopus declarauit, malle se conscientiæ suæ quàm reliquis rebus consulere, ideoque non assentiri Decreto. Illud pariter cum ea propositionis formula reiecerunt Antonius Augustinus, Bouius, & Campeggius. Martinus de Corduba Dominicanus, Episcopus Dertusensis, scholasticis vsu vocabulis ita dixit: Decretum sibi displicere secundum conscientiam, placere secundum homines, quasi inuoluntarium mixtum. Ægidius Falcetta Episcopus Caurolensis in hæc verba prorupit; Velle se protestari de nullitate, & abire à Concilio, si huiusmodi Decretum admitteretur. Et iam querimoniarum contra Cæsarem in tumultum abibant, cum Simonetta prudenti acceptâque dicendi formâ exposuit, conqueri Cæsarem, quòd cum Synodus duos illos articulos se petente reseruasset, nunc Patres ne responso quidem ipsum esse dignatos. Idcirco eam quisque sententiam pacatè ferret, quam dignitati Synodi, & Ecclesiæ vtilitati profuturam putaret.

Per hæc verba delinitis Patribus, & quasi restitutis in libertatem, cuius tuendæ conuentus hominum studiosissimi sunt, rumor resedit, dictisque tranquillè sententiis, octo supra nonaginta Decreto consenserunt, triginta octo dissenserunt. Tanti refert quâ viâ rei obiectæ imago feratur in oculum, siue mentis, siue corporis ille sit, ad eiusdem rei speciem dissimilandam.

Non tamen^b Cæsariani postea paria grati animi officia Legatorum operæ rependere visi sunt. Etenim eodem die, paulò post habitum

^b In epistola Legatorum, & arcanis notis Vicecomitis ad Borromæum, 16. & 17. Septemb. 1562.

tum cœtum, Oratores Principum rogarunt, vt in domum Archiepiscopi Pragensis, quippe omnium Oratorum antesignani, conuenirent, ad communis emolumentum negotium. Interesse recusarunt Veneti ac Florentinus; hic, vt Legati crediderunt, ob litem potioris loci cum Heluetio; illi, quod non habebant Senatus mandata huiusmodi cœtus accedendi: quamuis reuera Florentinus^c aliam non adeundi causam ad Ducem scripserit, nimirum, cum sciret conuentum illum in se Legatis haberi, vereri se, ne quid ibi odiosum agitandum esset. Et paucis antè diebus^d eidem significarat, tum ex sua, tum ex aliorum prudentium ratiocinatione sibi videri, in Transmontanis sub obtentu disciplinæ reformandæ voluntatem detegi abiiciendi auctoritatem Sedis Apostolicæ, sacri Collegij atque Aulæ Romanæ, quod à se rationi dissentaneum putabatur, præcipue verò noxium Italiæ splendori; exteros verò ab occulta fortassis in eam æmulatione ad id moliendum impelli.

^c In Actis, 21. Septemb. 1562.

^d 3. & 7. Septemb. 1562.

6 Itaque in eum Oratorum cœtum conuenere præter Casarianos, Galli, Lusitanus, & Pagnanus, qui Piscario à secretis erat: Bauarus aberat, iam à suo Principe reuocatus ad tempus, & nondum regressus. Ibi Drafcouizius prolixâ oratione illos extimulauit, vt inter se in vnum coalescerent, Legatosque vrgerent ad graues morum emendationes exagitandas, easque proponendas; Synodum sine fructu sterilefcere, & in quæstorum scribarumque correctionem effundi; ad speculatrices decisiones esse conuersam, vt à rerum agendarum sanctionibus distrahatur. Huiusmodi decisiones frustra confici, vtpote Catholicis superuacaneas, & hæreticis inutiles: vnâ proinde Oratores pergerent ad Legatos, flagitarentque ab illis, vt in proxima Sessione, sepositâ trutinâ de Ordine ac Matrimonio, vnice nauaretur opera ad expurgandam Ecclesiam tot corruptelis, moresque tam deprauatos emendandos.

7 Magno labore opus non fuit Lansaci animum, iam ad ea procliuem, accendere. Oratoribus Lusitano, & Heluetio, & Pagnano, qui à secretis erat Hispano, quippe sinistra affectionis fomitem animo non gerentibus, ignis nequaquam adhæsit; quin ij potiùs variis rationibus conati sunt flammam in aliis extinguere, aut certe temperare. Nec absque operæpretio; siquidem Casariani & Galli fatiushabentes, si complures moderato sed efficaci officio fungerentur, quàm si pauci vehementem sed vanum impetum facerent, decreuerunt cum Legatis agere remissiore quàm cogitatum fuerat loquendi formâ. Pagnanum tamen ad id adducere non potuerunt, qui postea Lansaco fassus est^e, se ab eo abstinuisse, verum

^e Litteræ Lansaci ad Reginam, 20. Sept. 1562.

1562. tum ne per aliquod reliquorum omnium postulatum de dogmatum prolacione, officeretur sui Regis petitionibus de continuacione; cum alia nunc peteretur procedendi ratio, ac ea quæ Paulo uiuente statuta fuerat, uidelicet, de doctrina cum emendatione coniungenda.

Eodem die hi Oratores adierunt Legatos ante cœtum postremum, & in hanc sententiam locuti sunt: Quando apud se illi statuerant, res iam destinatas nec retardare, nec immutare, multum Oratorum interesse, eas certè prius secum communicari, quò de ipsis Principes suos tempori certiores facerent. Proinde illos rogare, ut diem futuræ Sessionis, & articulos in ea agitandos sibi patefacerent; ac præterea, quidnam confessui de morum reparatione proponendum putarent; ut ipsis liceret quæ in mandatis habebant proferre. Tum pluribus verbis exposuerunt, articulos Sessionis diei posteræ paratos esse leuissimos, indignos Concilio, & Ecclesiæ indigentia omnino impares.

Existimarunt Legati, Oratorum consilium non eò potissimum tendere, ut exquirent in præsentia designatum apud Legatorum animos habendæ Sessionis diem, quò de illo suos Principes admonerent, cum id æquè fieri potuisset post crastinam celebrationem; sed quòd timerent, ne dies à Legatis consultò eligeretur adeò propinquus, qui Gallorum Præsulum aduentum præuerteret: unde forsitan Galli ac Cæsarei Oratores parati essent ad obstitendum & contestandum, ubi tantam proponi festinationem audirent, adeoque ad obturbandum Decretum, quod in conuentu, ac postea in Sessione imminente conficiendum putaretur. Sed Legati ob implicatam vastamque rerum reliquarum congeriem admouere manum non potuerant celeritati, quam Oratores suspicabantur. Quapropter ex iis quæ prius inter ipsos conuenerant, responderunt, decimum nonum Nouembris Sessioni præscriptum iri; cui nihil quod obiicerent superfuit Gallis, cum iidem antea disertè affirmassent, ipsorum Præsules Octobri nondum elapso adfuturos Tridenti. De articulis definiendis generatim responsum est; eos contenturos residuum quod supererat; magisque generatim de prænu-tiandis morum emendationibus, quæ proponendæ erant; affirmaruntque Legati, numquam se prætermisuros id quod suo muneri par esse cognoscerent.

His auditis discesserunt Oratores. Sed hinc non subistere Legatorum molestia. Superuenit eodem tempore Granatensis, monuitque, multos ex Patribus, singulos singulas candelas secum gerentes,

tes, in confessum venturos, obfirmato animo inde non exeundi, tametsi noctesceret, nisi prius obtinerent suspensionem illius Canonis, quo definiebatur Sacerdotum institutio habita à Christo in Cœna, ad eò ut eius examen ad Sacramentum Ordinis seponeretur. Recusatam à se fuisse quæ sibi offerebatur candela, sed unam ibi se reperiturum, ubi opus foret, totamque noctem ibidem impensurum. Legati omnem mouere lapidem, ut hominem dimouerent, plurimis adductis rationibus tum ex doctrina, ut ad consensum allicerent, tum ex prudentia, ut dehortarentur ne communi iudicio repugnaret, neque se censorem contemptoremque vniuersi conuentus ostenderet, quod illi unà cum beneuolentia auctoritatem apud Patres detracturum fuisset, adeoque facultatem impendendi fructuose ingentis animi dotes in aliis rebus ad Ecclesiæ emolumentum. Sed cuncta irrita. Animis ita paratis, ad vniuersalem cœtum deuentum est ^f. Non interfuit eo die Seripandus, ut qui semper alieno fuerat animo à definitione, quod Christus in Cœna seipsum obtulisset; cum ea sibi videretur de re neque per se clara ex effatis Scripturæ, sacrisque Doctoribus, nec in Synodo Patrum studiis disputationibusque declarata, atque huiusce sententiæ suæ legitimum testimonium sibi tradi voluit à primo Legato, eam ipsam postremi conuentus die ^g: idque ab eo effectum est, quantum ex arcanis litteris inter ipsum & Amulium Cardinalem ^h elicio, quò liber esset ab offerendis postea Pontifici suis oppositis rationibus; ante cuius confirmationem semper licitum existimabat ab illis definitionibus & mente & calamo dissentire. Sed clam non palam id egit, gnarus, multa honesta opera occultanda esse multitudini, quæ sæpe rerum condiciones permiscens inde perperam arguit. Quare sicut ipse ad Borromæum scripsit, & sicut disertè habetur in memorato Mantuani scripto, eam alioqui concordia significationem expressit, ut nihil violaretur siue debita collegis reuerentia, siue publica communis ipsorum magistratus existimatio.

11 In cœtu rebus facilioribus absolutis, Granatensis, qui manè facultatem petierat extra ordinem loquendi, prolixâ oratione impugnavit Canonem sibi non probatum, quasi contrarium S. Dionysio in tractatu de Cœlesti Hierarchia, S. Maximo & S. Chrysostomo, qui collationem Sacerdotij tribuunt illis verbis dictis à Christo postquam resurrexit: *Accipite Spiritum Sanctum*. Sed Patres perterriti quâ laboris integræ diei, quâ pertinaciæ hominis, communitati reluctantis, ferè omnes exclamarunt; Persistendum esse in eo quod statutum erat. Osius Legatus aliquid sibi dicendum

f Cuncta extant in Actis Paleotti in narratione Musotti, eiusque Actis, 16. Septemb. & in epistola Archiepiscopi Iadrensis, 17. Septemb. 1562.
g 16 Septembris 1562.
h Ex epistola Amulij ad Seripandum, in volumine litterarum Musotti, in qua dies non signatur, sed videtur scripta Octobris 1562.

1562. putauit ad suam sententiam, quæ iam vniuersalis in Synodo euaserat, propugnandam. Idcirco geminam potestatem distinxit, à Christo Sacerdotibus impertitam, alteram ad verum ipsius corpus attinentem, alteram ad corpus mysticum, quod ex fidelibus constat. Priorem, quæ facultatem consecrandi importat, fuisse illis traditam in Cœna, nec vllum ex antiquis Patribus id negare; posteriorem, quæ auctoritatem absoluendi complectitur; eam esse quam Christus rediuius communicauit.

Martinus de Corduba Dominicanus, Episcopus Dertusensis, præuidens quæ à Guerrero erant obiectanda, eorum confutationem parauerat magnorum Doctorum testimoniis, quæ ab eo recitata sunt, præsertim ex S. Thoma in quarto sententiarum distinct. 22. & in tertia parte quæst. 82. idem quoque præstitere Petrus Antonius de Capua Archiepiscopus Hydruntinus, & Ioannes Antonius Pantusa Episcopus Literatensis. Sed iam disceptatio in certamen perturbationemque degenerabat, cum Mantuanus imposuit, ut ordine sententiam vnusquisque proferret. Penè omnes Canonifauiebant, & parua contradicentium cohors duas in classes abibat: alij non illum repudiabant tamquam non verum, sed tamquam immaturum; & ijerant Archiepiscopus Bracarensis, & Episcopi Segouiensis, Almeriensis, Auriensis, Senogallensis, Ostunensis, Legionensis, Ilerdensis, Famagustanus, & S. Pauli, aliàs nominati, & Hieronymus Sauorgnanus Episcopus Sibinicensis: alij dubitationem de rei veritate indicabant, præsertim Guerrero, & Fuscarius, qui significauit, se censere id aduersari Alexandro Pontifici *in prim. suorum Decretal.* S. Augustino in quæstionibus veteris & noui Testamenti, & S. Thomæ in eadem distinct. quæ pro sententia opposita à Dertusensi producebatur. Interim prima noctis hora iam penè effluxerat, & argumentationes contrariæ, post aliam alia, pro eo planè quod in circulis accidit, quò magis multiplicabantur, eò magis dilatabantur. Quare primus Præsidum, quò ad exitum perueniretur, statuit, ut Canonis defensores, qui erant quamplurimi, sententiam suam simplici dicto pronuntiarent, impugnatoribus, utpote paucis, liceret rationes adducere, quibus id alteri parti persuaderent. Sed qui Canonem tuebantur, disputatione feruidi, de præscripta lege tamquam de iniqua sibi, & periculosa sententiæ conquesti sunt. Quamobrem Simonetta eos sedaturus, liberiùs quàm circumspèctè, ipsos ne dubitarent hortatus est, iis Scripturæ verbis vsus: *Deus non mutatur*: sed interdum etiam aqua ingentem in ignem iniecta, migrat in ignem. Ea dicta iram non extinxere, sed

sed transtulere vehementius in aduersarios. Etenim quemadmodum victi mos est ad despectum suspicionemque cuncta trahere; ita qui Canoni aduersabantur, interpretati sunt ea verba, perinde quali Legatus conscius aliorum voluntatis, singulos propugnatores ad firmiter obsistendum certâ victoriæ spe animare studuisset. Demum Canonis fautores tanto numero potiores fuere, vt vix triginta superfuissent aduersarij. Tunc Princeps Legatorum Patres cohortatus est, vt concordii essent animo in celebratione imminente: eò cuncti inclinarent, quò auram S. Spiritus, qui est veritatis spiritus, se conuertere animaduertebant: reuerenter exciperent communem sententiam illius confessus, qui summâ in terris auctoritate pollebat, eiusque dignitatem sustinerent, nullo edito in populum indicio discordiæ, quæ semper existimationem eleuat; cum fieri non possit, vt inter se mentes illæ dissentiant, in quarum aliqua error non insit. Quare vbi ipsa discordia nihil dubitat de iure sententiæ, vitium in Iudicibus citra dubium comprobatur.

C A P V T IX.

Sessio sexta, siue vigesima secunda. Sententiarum varietas. Obedientia, quam professus est Syrus Patriarcha, recitata; & Lusitani Oratoris contestatio. Errata Suauis de re gesta, & quæ ab eodem in Calicis Decretum obiiciuntur, reiecta.

Die postero, decimo septimo Septembris, Sessio celebrata est. Sacrificium obtulit Petrus Antonius Capuanus, Archiepiscopus Hydruntinus, & latinam concionem dixit Carolus Vicecomes Episcopus Vintimiliensis. Legati arreptâ hinc opportunitate, vtrumque modo insolito collaudarunt apud Borromæum, testati de Hydruntino, in cunctis quæ per eos dies agitata fuerant in conuentibus, illum præ se tulisse doctrinam, prudentiam, ac probitatem, blandâ quadam acrimoniâ conditas, quâ & publicum amorem sibi alliciebat, & publicum bonum promouebat. De altero scripserunt, eius orationem dulcedine ac pietate mirificè redundasse, tum ex dictionis præstantia, tum ex actionis venustate; vnde longè maiorem beneuolentiam, quàm priùs possederat, sibi comparasse: cum Legati habuerint in eo, vt mea fert opinio, rationem de quadam inuidencia, in nonnullis excitata ob singularem Pontificis in Vicecomite fiduciam, & de quadam alienatione ab eodem Præsule, quam in aliis ingenerauerat nota ipsius cum Pontifice commu-

commu-

1562. communicatio; perinde ac si aptissimum instrumentum ad placendum Principi sit studium referendi de singulis id quod Principi displicet.

Cum proponerentur Decreta, ea non exitit sententiarum concordia, quam Præsides optauerant & petierant. Sed numquam equidem verebor, ne molestiam afferam, quod in aciem reuocem id quod in pugna cum Suauis Achilles mihi est: nimirum, absque præcella Dei providentia minimè contigisse, ut inflexibilis illa opinionum discrepantia, Legatis odiosa, & tamen palam usurpata vel cum successus spes nulla supererat ab iis etiam Episcopis, qui cum Aula Romana arctius connectebantur, patefaceret simul iudicium libertatem, & iudiciorum sinceritatem.

Ac primùm quidem de doctrina: repugnarunt quidam duobus illis articulis, de quibus plurimum in cœtibus fuerat disceptatum, hoc est, de Sacerdotum institutione in Cœna, & de oblatione, quæ ibi Christus seipsum obtulit Patri. Huic posteriori Guerrerus ac Duinius soli, sed non iidem soli priori articulo repugnarunt scriptis schedulis, cum illis accessissent Aiala, Gadus, Blancus, & Bouius. Priores quatuor tamquam dubium, multisque antiquis Patribus contrarium improbarunt; duo postremi tantummodò tamquam à Theologis non satis expensum. Nec minùs perstitit Aiala in sua sententia, Missæ sacrificium offerri non posse ad alia obtinenda, quibus indigemus, præter satisfactionem peccatorum, causatus, haud reperiri, Christum eorum causâ fuisse mortuum in sacrificio Crucis, cui sacrificium Missæ succedit; nec eidem pariter probabatur, dici, in hoc Sacrificio perfici cuncta Naturæ Legisque sacrificia, quasi hoc derogaret Crucis sacrificio, nec sacris Litteris, legitimisque traditionibus ostenderetur. Alij dogmatibus quædam obiecere, sed minutiora, nec memoratu digna.

Emendationibus in Missæ celebratione vnicus, & legibus disciplinæ solùm quinque aliqua opposuere, sed pariter leuissima. Fuit maior eorum numerus, qui censebant, concessionem Calicis non esse in Pontifice reponendam, ferè quadraginta complexus. Aliqui tamen absolutè non abnuebant, sed solùm ne id per Decretum statueretur, sed tantummodò per litteras peculiare; atque hi sex fermè fuerunt, inter quos Episcopus Dertusensis causabatur, inde ansam porrectum iri hæreticis ad arguendum, Pontificem esse Concilio inferiorem, & Antonius Ciurebia Buduensis Episcopus eadem ex causa Decreto repugnauit, contestatus contra ipsius efficaciam. Alij duo seu tres petierunt ut si fortè Pontifex rem concederet,

deret, declararet, pro suprema potestate, quam obtinet à Christo sibi traditam, id se indulgere. Allerus Episcopus Philadelphæ, & Eistatensis Suffraganeus respondit: Decretum sibi placere, si maiori parti placuisset. Similis fuit Lainij responsio; sed apertè addidit, sibi per seipsum non placere, ut ubi Decretum comprobaretur, esse Pontifici significandum, Synodum ausam non fuisse in ea deliberatione consilium Pontifici dare ad eam legem relaxandam.

1562.

4 Per postremum Decretum destinabatur pro more dies futura Sessionis, quæ habenda erat de Ordine ac Matrimonio, duodecima die Nouembris; quod concorditer exceptum est. Sed hoc Decretum suffragatione quidem firmissimum fuit, sed reipsa minimè firmum; cum oportuerit postea variis de causis illud octies prorogare, sicut in Operis processu patebit.

5 In eadem solempni functione recitata est epistola Amulij Cardinalis^a ad Legatos, quæ prius lecta fuerat in cœtu^b, ubi ex mandato Pontificis significabatur, fuisse ab ipso propositum in Senatu Abdisu (erat hic Monachus S. Antonij Eremitæ) Patriarcham Syriæ Orientalis prope Tigrim, electum à Clero ac populo earum regionum, virum doctum, nobilissimum pro suæ gentis conditione, diuitem, senem sexagenarium, qui Romam venerat per innumera incommoda, Turcarum etiam verbera non semel perpeffum, studio dumtaxat inuisendi limina SS. Apostolorum, deosculandi pedes Christi Vicario, addiscendi Ecclesiæ Romanæ instituta, & confirmationem à Sede Apostolica accipiendi; Romæ post plurium mensium moram satis edoctum ritus, quibus antea in leuioribus quibusdam à Catholicis discordabat, iureiurando fuisse professum obedientiam Romano Pontifici, & custodiam omnium præteritarum Synodorum, ac etiam Tridentinæ; cuius rei legitimæ tabulæ missæ sunt: impertitam illi fuisse à Pontifice confirmationem, & in reditu pecuniam suppeditatam. Pium illum senem, si per ætatem sibi licuisset, ac nisi necessitas stirum populorum, in quibus ducenta ferè capitum millia numerabantur, partim Turcarum, partim Persarum imperio subiecta, se ad reditum stimulasset, ad sanctum illud Concilium libentissimè accessurum fuisse. Adiecerat Amulius: Patriarcham interrogatum de sacris Litteris acceptis, ritibusque usurpatis ab illis gentibus, enumerasse pariter eos sacros libros quos hæretici repudiant, & commemorasse paruo cum discrimine nostra Sacramenta; præsertim verò occultam ad aures confessionem, ac similiter sacrarum imaginum venerationem: ex quo videri argumentum trahi aduersus hæreticos, qui ea quasi recentia

^a 29. Augusti 1562.

^b Cuncta extant, præter

Acta Arcis

Æliæ, in A-

ctis Muletii,

14. Septem-

bris 1562.

67. Martij

1562.

1562. inuenta spernebant; cū certum esset, eos populos, vix hæcenus famâ notos, non potuisse aliunde illa accipere, nisi à prædicatione SS. Apostolorum Thomæ & Thaddæi, & Marci ipsorum discipuli. Sed hæc scribebat Amulius, ex animi sui sensu à se dici, & eorum pondus ab ipsis Legatis melius expensum iri: ceterum iussu Pontificis à se mitti Patriarchæ confessionem, & obedientiam Synodo promissam.

Lectis huiusmodi litteris, auditōque exhibitæ obedientiæ tenore, quo Patriarcha tamquam sibi obtemperantes numerabat multas Ecclesias Indiæ, in vrbibus Regi Lusitano subiectis, Orator Lusitanus denuntiavit in Sessione, Nullum super illis ius ad Patriarcham pertinere, sed solū ad Goanum Archiepiscopum, totius Indiæ Primatem, adeoque nullum inde detrimentum huic illatum haberi.

Hæc in illa Sessione contingere, quorum multa, quamvis publica ac insignia, defuerunt historiæ, adeoque, sicut argui potest, notitiæ Suavis defuerunt: sed ipse eos imitatus est, qui veris gemmis inopes, quibus splendidè celebritatibus interfint, se falsis exornant, quæ obtutu non intento, nocturnoque lumine inspectæ visum decipiunt. Omittam pro more meo refellere multas eius narrationes, tametsi parum verisimiles, ac tot monumentis, quæ ad me peruenere, minimè comprobatas. Cū enim fieri possit, vt ex illis aliqua vera sit, subire periculum nolo, ne illam improbens, ipsum grauem; silentium, ne eas comprobem mihi satis sit: aliqua solū eius errata manifesta hîc ex transcurso notabo.

Dicit, præter epistolam Amulij, fuisse in Sessione alteram ipsius Patriarchæ ad Concilium recitatam. Sed hæc epistola non in alia pagina, nisi in Suauiana imaginatione fuit exarata. At è contrario (deridens ipse dissimulanter id quod à narrationibus Patriarchæ aduersus hæreticos trahebatur) aut nesciuit, aut sciendum non curauit, ab Amulio prudenti consilio distinctum fuisse id quod Pontificis nomine scribebat, & quod suâ sponte differebat. Alterum sola erat obedientiæ professio habita à Patriarcha, alterum argumenta quæ ex illius narrationibus in recentes hæreses deducebantur; ac de iis scripsit, Legatos meliùs quàm se illarum efficaciam intellecturos. Quare tempus non teram in hoc litigio. Væ hominum mentibus, si argumentationes non certæ, & ad examen propositæ cogèrent ipsarum auctorem ad eas propugnandas! Etenim maxima illa utilitas omnino deficeret, quæ trahitur ex rationum communicatione, ad dignoscendum in dubiis quæ accidunt, falsum à vero.

Sed aliud Suavis erratum, quò grauioris est ponderis, eò infelicius

cius ab ipso nequitia permiscetur. Narrat, Decreto, quod Christus seipsum obtulerit in Cœna, tres supra viginti refragatos in Sessione fuisse, præter alios, qui aiebant, illud pro vero à se haberi, sed eo loco ac tempore minimè statuendum esse censebant; sententias verò non sine quadam confusione dictas, quod multi simul loquerentur. Supra huius facti basim, immanes ille quasi moles extruit mirificas animaduersiones, quas illius ætatis hominibus de rebus à Synodo gestis adscribit; narratque, mirum nonnullis accidisse, quo pacto, cum solita non esset Synodus Fidei dogma decernere, cui notabilis suffragantium numerus aduersaretur, fuisset articulus ille sanctus viginti tribus illi repugnantibus; nec veretur responsa ad id reddita commemorare. Profectò verum hic deprehenditur Philosophi dictum, Modicum initio errorem progressu grandescere. Qui articulo in Sessione repugnant, non viginti tres, sed duo soli fuerunt, sicuti vidimus; constatque ex Actis tum Paleotti, tum Arcis Romanæ, ubi distinctè recensentur nomina ac verba singulorum, qui in eo aliòve argumento contradixere. Quinam igitur tantum diserebatur de dogmate definito, cui magni numeri pars oblectabatur? Quo pacto ea extitit confusio in dicendis sententiis ob frequentiam simul loquentium? Quin ab ea indecora specie adeò abstinerunt Patres, ut ex Actorum testimonio, illi duo qui Decretum recusarunt, id non linguis sed schedulis egerint. Iam verò ad inuestigandum, quâ ratione Suavis tam turpiter prolapsus fuerit, ut inde mendacis luculentus prodierit, haud abstinero, quin hac vice imiter Suavianum morem, ex narrante ad diuinantem transgressus: sed hoc inter me & ipsum intererit, quod ille cum maximè diuinat, tunc maximè narratorem simulat; ego verò palàm edico, quod hic apponam, meam esse coniecturam. Scriptum fuit in aliquo commentariolo Italicâ linguâ, aduersantes illi definitioni fuisse 2 & 3. dein autem in describendis ex illo deinceps multis exemplaribus, sicut assolet, euenit ut in eorum aliquo omitteretur nota 0, quæ Latinè *aut* significat, solumque ponerentur notæ numerorum 23. In hoc exemplar malis auibis impedit Suavis, & hinc errore facti deceptus, opportunitatem arripuit eidem atextendi animaduersiones illas, quasi à plerisque tunc habitas, quæ ob certam id temporis rei gestæ notitiam adulterina Suauiani capitis proles deteguntur.

10 Ex his in historia erratis progrediamur ad obiecta, quæ alieno ex ore depromit aduersus Decreta. Ac primò quidem de Calicis Decreto inducit lamentabiles querimonias nationum illud efflagitantium.

1562. tantum. Verùm qui narrationem nostram legit, clarè videt quàm maturè se gesserit Synodus, & quo pacto solis conscientia retinaculis cohibita est, cum omnium Principum, ipsorumque Præsidum fauor concessionem militauit. Quod si verum fuisset quod ibi narrat Suauis, Cæsarem postulationem apud Pontificem haud prosecutum fuisse, quòd ipse nosceret, *ead nationes erga Pontificiam auctoritatem male animatas, in bonam partem minimè accepturas fuisse quid quid inde profectum esset, & experimento iam esse compertum, ex Pauli III. concessione plus detrimenti quam emolumenti exitisse*: si hoc, inquam, verum fuisset, iure optimo, & ex afflatu diuino Synodus petitores ad Pontificem remisisset, easque voces quas notauimus vsurpasset, hac ratione *eorum saluti optimè consuli*. Dixi, *Si hoc verum fuisset*: nam euidentissimè falsum fuit, quemadmodum ostenderunt iterata & efficacissima postulata, quæ Cæsar postea Pontifici detulit, à nobis pro varietate temporum recensenda, & ab ipso Suauis, infelicis memoriæ scriptore, aliquoties narrata, pro eo ac opportunè lectoribus indicabimus. Verùm ne condonato quidem illi obliuiofi vitio inexcusabili, vt aliàs eidem exprobraui, in eo qui mentendi artem exercet, absolutus adhuc esset pronuntiati mendacij, nimis conuicti à patentibus facti conditionibus. Etenim quamquam sisteremus in eo, quod accidit vsque ad id temporis de quo ambo in præsentia scribimus, summa studia, quibus Oratores Cæsaris, ac præcipuè Drascouizius, suorum Pannonum peritissimus, negotium saltem in Pontifice reponendum curarunt, & lætitia inde suscepta, cuius etiam Suauis meminit, oppositum sanè probant; idque clariùs ostendit scriptum, quod Ferdinandus ad Pium IV. misit, antequam Synodus celebraretur, à nobis^d adductum, vbi omni argumentorum ac precum robore hanc aliasque concessiones pro suis subditis petiit.

^dVidelib. 14.
cap. 23.

Ad aliam accusationem accedamus, quam Suauis titulo solidioris cohonestat: nimirum, debuisse Concilium priorem ex duobus articulis reseruatis declarare, qui erat; An rationes, quibus permota fuerat Ecclesia ad interdicens laicis vsu Calicis, forent eiusmodi, vt nullo pacto id cuiquam permittendum esset: *In hoc enim, inquit, articulo non de facto, sed absque dubio de Fide agebatur. Quare non nisi imbecillas rationes animaduersas fuisse à Patribus dici potest, sed eosdem ex humano respectu à declaratione se abstinuissent.* Si hæc criminatio nomen solidæ meretur, solidus pariter ipse ventus dicendus est. Quò magis intrepida, eò magis temeraria deprehenditur fiducia illa, quæ Suauis pronuntiat, *In hoc articulo non de facto,*

facto, sed absque dubio de Fide agi. Num arcanè conclusum latet in libris Sybillinis, Ægyptiisve Hieroglyphicis, leges humanas, quippe quæ pro temporibus atque hominibus variari possunt, pendere, quod spectat ad earum conuenientiam, à facti conditionibus? quin si hoc, vt reuerà est, indubitatum est; igitur verum indubitanter est contrarium dicto, quod indubitanter Suauis affirmat, videlicet, in hac quæstione misceri factum, eamque non tamquam Fidei dogma, sed tamquam Prudentiæ sanctionem esse declarandam. Factum inquam miscebatur, quandoquidem disceptatio erat, an rationes, ob quas postremis temporibus Ecclesia Calicem prohibuerat non celebrantibus, perpense præsentis ætatis trutinà, præponderarent vtilitati, quæ trahi posset ex aliqua concessione, quibusuis conditionibus restricta: cum certum sit, articulum illum à Patribus non fuisse ita digestum, vt de illo Fidei definitio esset habenda; siquidem numquam fuerat in dubitationem reuocatum, adeoque nec futuro examini commissum, an euenire posset casus, in quo huiusmodi concessio futura esset licita ac prudens; quando Synodus ipsa Constantiensis declarauerat, hanc sibi auctoritatem reseruare, Basileensis eà vsa fuerat; Romani Pontifices Paulus & Iulius recens eam legem relaxauerant, & Græcis Catholicis sine controuersia vsus Calicis erat permissus. Non omisit igitur Synodus, pro eo quod absque dubio visum est Suauis, declarationem sibi prius reseruatam alicuius dogmatis solùm, cum antea haberet in animo per seipsam ferre sententiam de articulo commemorato, qui & factum complectebatur, & ad prudentiæ deliberationem spectabat, non ad Fidei decisionem. Postea narrationum dubitatio, sententiarumque varietas effecere, vt rem reponeret in Pontifice, quippe distinctiùs ac penitiùs edocto rerum præsentium conditiones, quam Patres, plerumque illarum regionum, quibus Calix postulabatur, imperiti. Et sanè obseruare licet, à Synodo, dum in Pontificem negotium reiicitur, nusquam vsurpari verbum, quod habendam à Pontifice definitionem significet, sed solùm dici, vt *ille pro sua singulari prudentia id efficiat, quod vtile Reipublicæ Christiane, & salutare petentibus vsus Calicis fore iudicauerit.* Sed falsi assertori subdola ars est falsum pro indubitato affirmare, vt animos ab illius trutina distrahat.

1562

C A P V T X.

Differitur de iis quæ obiicit Suavis, aut obiecta refert interdico Missæ celebrandi vulgari idiomate, ipsius precationibus submisæ pronuntiat is; auctoritati Episcopis impertita in Nofcomia, aliâque pia opera; permutationi postremarum voluminum, & legum relaxationibus Pontifici reseruat is.

PEr Decreta de Sacrificio datum sermonibus argumentum affirmat Suavis; cuius rei causam profert stili obscuritatem, ob quam illorum sententiæ dignosci non poterant. Sed mirum omnino est, ab hæreticis Transmontanis, qui libris obscurioribus ac difficilioribus oblectari videntur, eos frequenter adducentes, commendantes, & interdum imitantes, non intellecta fuisse illa Tridentini Decreta, quæ inter nos mediocrem cuiuscumque hominis captum non excedunt. Addit, de prohibitione dumtaxat Missæ in vulgari sermone aliquid à Protestantibus mussitatum; sed hoc ipsum *aliquid*, à mente Suavis attractum, modica videtur exhalatio, quæ in fulgur vertatur. Vix enim vnumquam super alio argumento adeò efferatus erumpit in rabiem aduersus Ecclesiam, Romanamque Pontifices, vt dicere non vereatur, *Celum ab illis terra fuisse suppositum*. Sed vnà cum rabie fatis etiam ostendit cæcitatem, quæ illius comes esse solet. Conatur ille palàm facere, cuncta idiomata olim fuisse vulgaria, adeoque aliis temporibus Missam vulgari linguâ fuisse celebratam. Num ille vnumquam comperit id Catholicos inficiatos? Vocem vllam offendit in Concilio, quæ id ipsum tamquam suoapte ingenio malum damnaret? In extremo Cassone irrogatur anathema affirmanti linguâ tantùm vulgari Missam celebrari debere. Quam affirmationem sacrilega falsitas in dubitationem non reuocat, perspectâ veterrimâ consuetudine celebrandi Græco Latinoque sermone, cum ecubi his linguis homines minime loquebantur. Porro ad litis cardinem veniamus. Habetur in octauo capite: *Non tamen expedire visum est Patribus, vt vulgari linguâ passim celebraretur*. A nullo prudentis sinceræque mentis viro negari potest, huiusmodi Decretum expedire, positâ iam inter homines tantâ multiplicatione, ac tam frequenti mutatione sermonum; idque tres potissimum ob causas. Prima est, Quoniam non rarò ab vno idiomate alterius sententia omninò exprimi nequit: quapropter si variis in regionibus, aut in eadem variis temporibus,

poribus, variis etiam sermonibus celebrandum esset, difficile foret 1562.
eamdem prorsus sententiam retinere, adeoque unitatem Ecclesiæ;
ac semper colluctandum esset cum grauissimo labore, & inextricabilibus
controuersis, ad expendendas corrigendasque nouas interpretationes,
quas oporteret identidem confici in tanta locorum sermonumque
vulgarium varietate. Et compertum nobis est, quantæ fuerit operæ,
& quot implicata litibus latina solum translatio sacræ Scripturæ.
Quamobrem leges ipsæ, quæ supra reliqua popularem sermonem
postularent, vt à populo eas seruaturis perciperentur, eadem de
causa non transferuntur in varia idiomata, sed in sua pristina
lingua relinquuntur.

2 Altera ratio est, Sacerdotum per diuersas prouincias communicatio.
Etenim si suo quisque idiomate celebraret, plerumque Sacerdotes
extra patrium solum celebrare non possent.

Tertia respicit hæreses, ac præcipuè recentes, quæ (vti mos est iniquè
litigantium ignorantes Iudices cupere) concitant idiotarum multitudinem
ad ferendam de rebus Diuinis sententiam. Idcirco magnæ prudentiæ est
prohibere, ne Fidei nostræ mysteria quotidie communi sermone
circumferantur à vulgo, nisi pro illius captu à sacris concionatoribus
per explicationem ac prudentiam temperata.

3 Videtur autem malignitatis dentibus abreptum id quod Suauis
adducit ex duabus Pontificiis litteris, vt in contradictionem incur-
ratur. Altera est Ioannis Octau^a ad Scentum Pulchrum in Dalmatia
Principem, vbi affirmat, non aduersari Fidei sacræque doctrinæ,
quod Missa & Canonice preces lingua populari Illyricâ recitentur:
idem quippe Deus, qui linguam Hebræam, Græcam & Latinam edidit,
reliquas pariter ad suam gloriam constituit. Quibus verbis tacitè
refelluntur veteres quidam, qui tamquam illicitum opinabantur,
Diuinam psalmodiam proferri extra tria commemorata idiomata,
vtpote eiusmodi, quæ in Crucis titulo fuerant consecrata. Iam
verò pro certo posito, id Fidei non opponi, cordatus Pontifex non
recusauit in ea rerum conditione illi indulgere, quò magis
Dalmatas alliceret ad amorem studiumque nostræ Religionis &
Apostolicæ Sedis obedientiam, ad quam antea conuersi fuerant
operâ S. Methodij illius Prouinciæ Apostoli, qui Romam venit,
rationem suæ atque illorum fidei Pontifici redditurus, cuius litteras,
quas diximus, secum retulit. Pontifex igitur, quemadmodum
obseruat Æneas Siluius in libro de Bohemorum origine^b, cum
sibi compertum esset, illic non sufficere numerum ministrorum,

^a Epist. 247.
& vide Baronium an-
no 880.

^b Cap. 13.

1562. rum, qui ad Latini sermonis vsus idonei forent, quò ibidem disseminarentur ac radices agerent nostræ Fidei dogmata, permisit, ut quoniam id Religioni minimè repugnabat, Missæ, Canonicæque preces celebrarentur ipsorum sermone, ac recitarentur pariter laudes quædam diuinæ, eo idiomate iam editæ à quodam Constantino Philosopho. Atque hinc etiam patet, id tunc vniuersè, & sine Pontificis concessione licitum non fuisse; aliter S. Methodius inutilem huiusmodi petitionem illi non detulisset. Altera epistola, quam Suauis adducit, eòdem scripta fuit à Gregorio VII. sed post annos ducentos, adeoque id temporis, quo illic religio fuerat dilata, & simul cum ipsa sacræ Scripturæ Latinæque linguæ cognitio. Hæc autem Pontifex per eam epistolam Vratislao Bohemiæ Duci scribit: *Quia vero Nobilitas tua postulauit, quòd secundum Sclauonicam linguam apud vos Diuinum celebrari annueremus officium, scias, Nos huic petitioni tue nequaquam posse fauere, ex hoc nempe sæpe volentibus sacram Scripturam liquet, non immerito Omnipotenti Deo placuisse, quibusdam locis esse occultam, ne si ad liquidum cunctis pateret, fortè vilesceret, & subiceret despectui, aut prauè intellecta à mediocribus, in errorem induceret.* Et aducit, tolerantiam permissionemque aliàs habitam minimè ad id sufficere, *cum primitiua Ecclesia multa dissimulauerit, quæ à sanctis Patribus postmodum firmata, Christianitate & Religione crescente, subtili examinatione correctæ sunt.*

ε Lib. 7.
epist. 11.

Quænam oppositio deprehenditur in his epistolis, aut inter se, aut inter ipsas, ac Synodum? Negauitne Gregorius VII. negauit Synodus Tridentina id quod scripserat Ioannes VIII. Ecclesiæ licitum esse cunctis sermonibus Deum laudare, ac celebrare diuina mysteria, quæ à Christo vni alteriue idiomati adnexa fuerant? Tantum abest quod inficiati sunt, ut illud potiùs affirmauerint: nam Gregorius illic scripsit, id ab Ecclesia toleratum aliàs fuisse; & tamen in sacris actionibus quod prauum est, illi tolerare non licet, idemque nos Concilium docet. Nam in laudato capite octauo solum dicit, haud sibi expedire visum esse, ut lingua vulgari passim celebretur. Ceterum oportet planè Suauis cum iis loquatur, qui nihil ultra vulgarem linguam didicerunt; dum productam Gregorij VII. epistolam dilacerans, vociferatur, *Probas institutiones promulgari tamquam corruptelas, & ab antiquitate tantummodo toleratas; abusus vero postea inductos, tamquam perfectas correctiones collaudari.* Quod spectat ad primam huius conuicij partem, vbinam vniquam Gregorius veterem illam consuetudinem corruptelæ nomine deturpauit, tametsi oppositam tamquam meliorem illi prætulisset? Quod

fi

si postea correctam dixit, hoc intelligitur de re ex se licita collata cum meliore, non de illicita ex se cum licita, prout accidit in cunctis humanis sanctionibus, in quibus usitata est inter Doctores ea loquendi ratio, quod lex Digesti sit in Codice aut in Authenticis correctæ, & quod Canon antiquiorum Decretalium correctus fuerit in Sexto, aut in alia recentiore Constitutione; nec tamen per hoc intelligitur huiusmodi lex aut Canon fuisse corruptela. Quod attinet ad alteram conuicij partem: Num est abusus postmodum inductus, quod vniuersè vulgari linguâ non celebretur? An fortè in vsu sunt aut vniuerso Orienti, aut certè maximæ ipsius parti aliæ veteres Liturgiæ, sacræ Missarum actiones, præterquam Græcæ aut Chædæ, idiomatica iamdiu demortua? In vsu sunt Occidenti præterquam Latino sermone, qui in Germania, in Gallia, in Anglia, in Polonia numquam vulgaris fuit? Quinam igitur audebat Suavis huiusmodi ritum calumniari tamquam abusum, & corruptelam postmodum inductam?

5 Ad aliud pergamus. Quod quædam Sacrificij partes submissâ voce proferantur, qui ritus ibidem à Concilio comprobatur, non ea sunt in causa quæ comminiscitur Suavis, ligneum sibi signum extruens, quod feriat pro sua libidine; sed sunt reuerà maior illa veneratio, quæ rebus Diuinis oritur ex arcano, & maior ille pietatis sensus, qui excitatur & alitur à silentio; vnde fit, vt qui celebrant, & interfunt, possint attentius quæ aguntur mysteria meditari. Hæc autem arcani silentii quæ decentia in Sacrificiis, ostenditur quoque ex institutione Diuina in sua Lege veteri, vbi præsertim in capite decimo sexto Leuitici, cum solemne Sacrificium thuris describitur, iubetur solus Sacerdos ultra velum pergere, ibique precari non modò non auditus, sed ne visus quidem à populo. Quin idem pariter naturæ lumine ipsi ethnici in suis sacrificiis agnouere. Quod si huiusmodi consuetudo sensus veterum Patrum non consonaret, sed orta esset ab utilitate, mortalisque vitæ rationibus, sicuti Suavis blaterat; certè non extaret apud Ecclesiam Græcam, iam tot sæcula se iunctam ab obedientia Romani Pontificis. Præterquam quod expressa legitur ea consuetudo in vetustissimis Liturgiis S. Basilij & S. Chrysostomi, tametsi de quibusdam vocibus, quæ ibi elato sono dicuntur, cuiusmodi sunt voces consecrationis, Græcus ritus discrepet à Latino.

6 Ex narratione Suavis, si parum fuit quod de Missæ Decretis differebatur, plurimum fuit, quod de morum legibus vituperatum est. Ac primò refert, complures fuisse stomachatos in ea, quæ fuerant

Pars III.

Y

stabilita

1562.

stabilita de auctoritate Episcoporum in Nosocomia, in Gymnasia, & in alia pia opera. Ut causam patefaciat huius commoti stomachi, ita ratiocinatur: Initio piæ fidelium largitiones destinatae ab ipsis fuerunt Nosocomiis, Gymnasiis, & huiusmodi subuentioni pauperum; sed Ecclesiastici sub administrationis obtentu ad se illas traxere, in suos prouentus mutatas. Postea fideles laici condidere noua Nosocomia, noua Gymnasia, ac similia opera in priorum, quæ sibi occupauerant Ecclesiastici, supplementum. Porro hi cum deberent malè ablata ex antiquis restituere, iterum sub fuco procurationis uiam sibi aperiunt ad posteriores accipiendas. Num enormius latrocinium fingi posset, si uerum esset? Sed hinc certissima quædam consecutiones deducantur oportet. Prima: Tridentinos Patres, qui tale Decretum tam abominandi furti gratiâ concorditer edidere, fuisse conuenticulum quoddam rapacissimorum grassatorum, ab omni fide, honestate, humanitate alienum. Sed huic consecutioni Suauis ipse, sibi contrarius, qualis esse solet mendax, testis oppositus aduersatur. Etenim quoties modò Patres, modò alter ex Patribus repugnarunt sensibus Pontificis, & utilitati Romanæ, eorum animos extollit, sinceramque conscientiam commendat. Et sanè Præsides illi, & magna ex parte etiam Episcopi, perstiterunt apud hominum opinionem tam uniuersali concordique famâ conspicui, ut longè maior quàm Suauis auctoritas, minimi esset ponderis ad nobis persuadendam tantam de illis omnibus improbitatem. Præterea nec fieri poterat, ut Patres ad huiusmodi peruersitatem agendi aspirarent, & ad sua lucra, ipsorum ætate; cum id temporis rerum status is non esset, ut Principes ac populi id passuri crederentur: & Suauis ipse uideatur rem lineare tamquam opus adumbratum, longinquâ postmodum ætate colorandum. Hoc posito, aduertendum est, posse quidem reliquarum omnium Rerum-publicarum membra allici ab utilitate ad parandam alienæ rei conuersionem in usum remoti sæculi, non item Ecclesiasticæ Reipublicæ membra. Siquidem in aliis successores propriâ patriæ sanguinisque coniunctione cum decessoribus connectuntur; adeoque posterorum emolumentum à uiuentibus tamquam bonum proprium spectatur: sed in Ecclesiastica Republica Episcopus quispiam nullum agnoscit naturæ nexum cum futuris Ecclesiæ suæ possessoribus, quippe qui ex alia familia, aliaque patria genus trahunt. Quare potius euenire potest, ut inescari se sentiat ab utilitate ad inferendum Ecclesiæ suæ detrimentum, in utilitatem & gratiam laicorum hominum, qui secum sanguine sunt coniuncti: atque huic Ecclesiasticorum

sticorum noxæ, utpote non infrequenti, oportuit occurrere per interdicta, ac per multas. Nec sum infcius, fieri posse, ut vnus aliquis, seu quod mors illi non nisi tamquam remotissima, & quasi per telescopium oculis obuerfetur, seu quod inaniter percipiat superstitem se in populari quadam gloria clarè victurum, seu quod gradum, quem obtinet, immoderatus amet, ex huiusmodi studio non modò feratur in nimia, sed præcipitet in iniusta. Tamen humanæ leges, quippe accommodatæ hominibus obstrictis quidem vinculo, quo licitè agere prohibentur, sed simul liberis necessitate, quâ priuentur arbitrio, non aliâ normâ dirigi possunt, nisi consideratione illius quod probabilius est ex naturali propensione, & quod frequentius est ex consuetudine communi.

7 Sed superuacanea sunt argumenta, vbi patent experimenta. Obseruemus, an centum annorum spatio, postquam Decretum illud editum est, tentauerint Ecclesiastici Nosocomiorum Scholarumque bona huiusmodi vnco ad se pertrahere, an contrà eâ ratione custodita fuerint immunia à frequentibus rapinis, per quas ab infidis administratoribus antea carpebantur. Breuiter: optioni res exponatur, & vrna per manus pauperum, quorum beneficio talia opera sunt instituta, circumferatur; nigrorum calculorum numerus certos nos reddet, num ipsi huiuscemodi Decretum abrogatum velent ob suspicionem, ne prouentus illos Ecclesiastici ad se deriuent ex curatoribus prædatores. Iam verò quoniam Suavis alienam agens personam piâ commiseratione deplorat miseram laicorum seruitutem, quibus hæ sanctiones omnem adimunt facultatem ad pia opera perficienda pro ipsorum arbitratu, sed solum pro eo ac Ecclesiasticis libitum est; vellem ut percontarentur similiter Nosocomiorum Collegiorumque conditores, an se grauatos sentiant, quod Synodus per eiusmodi administrationem Episcoporum prospexerit piis ipsorum donationibus, ut à ministrorum fraudibus tutæ sint; an mallent sanctionem illam, utpote ipsorum libertati repugnantem, deleri. Certum mihi est, tum pauperibus, tum conditoribus, non prouidam Tridentini Constitutionem, sed simulatam Suavis commiserationem visum iri crudelem. Ceterum Cardinalium cœtus, destinatus ad interpretanda, si quæ occurrerint ambigua in sanctionibus Tridentinis, declarauit, locum non esse huic Decreto, eum in huiusmodi piorum operum foundatione apertis verbis excludatur Episcopus, ne illa inuisat: vbi verò non excludatur, & alij designentur executores, vnicum ipsi suffragium æquè ac illis concedi, ad eò ut pro maiori sententiarum numero damnentur aut absoluantur administrantes.

1562. De præsentibus ac futuris locuti sumus; quid de præteritis alienæ rei occupationibus dicemus, quas pro certo Suavis assumit ab Ecclesia perpetratas sub hoc velamine administrationis procuratorumque eorum operum, quæ in egenorum subsidium sunt instituta? Num fortè succedet huic homini, ut audacia in probationem abeat, adeoque mero ipsius dicto lectores fidem tribuant de illis tam multiplicatis, tamque execrandis rapinis veterum Ecclesiasticorum? Equidem vereor, ne hanc ille fidem assequeretur in multis ob nimiam hominum propensionem ad deteriora quæque credenda de iis, qui vitam probiorem profitentur: vererem inquam, nisi ad primum obtutum falsitas appareret. Quânam hominum ætate reperitur, ab aliqua Circe laicos omnes in caudices transformatos, qui se spoliari sinerent tam multis bonis, in tanta prouinciarum varietate, adeò ut nemo resisteret, aut certè quidquam ex aduerso mussitaret? Parcuntne veteres Historiæ Ecclesiasticorum operibus, an potius pro ea quam modò considerauimus hominum malignitate amplificandis praua, & dubia sinistrè interpretantur? Et tamen de huiusmodi fraudibus innumeris & grauissimis nihil loquuntur. Sed huiusce veritatis certiusne argumentum quærimus? animum cogitationemque conuertamus ad ea loca, in quibus Ecclesiastici maximè liberam dominationem obtinent, adeoque in quibus possent ea bona sibi tutò occupare; & quid ibi accidat offeruimus. Vbi gentium ipsis permitteretur, has pias donationes in suam vtilitatem conuertere facilius, quàm in ea ditione, quæ appellatur, & est in bonis etiam terrenis *Ecclesiastica*, & sub Ecclesiasticorum dominatu? Eam inspectemus, inspectemus Romam ipsius Regiam, & cum reliquis orbis terrarum vrbibus conferamus. Affirmare nil vereor, nullam reperiri ditiores reddituum qui destinantur & impenduntur in sumptus Nosocomijs, Collegijs, Scholis, aliisque pijs operibus suppeditandos ad pauperum subsidium.

Neque sistam in eo probationum genere, quas Scholæ vocant à posteriori, & quæ, tametsi euidentissimæ pateant, minùs tamen obtinent de seueritate scientiæ, ut quæ ab effectis non à causis trahantur: ratiocinationem aliquanto altiùs petamus, atque, ut dicunt, à priori. Si velimus pro certo ponere, eos qui sua bona Deo tradidere, piè prudenterque illa donasse, inducemus in animum, donum ita fuisse ab ipsis collatum, ut solùm subuentioni pauperum confuleretur, neglecto quocumque alio laudabili Christianæ liberalitatis sine, cuiusmodi sunt litteratorum ac virtuti studentium præmia,

præmia, alimenta ac stipendia diuinas laudes canentium, Præsum Ecclesiasticorum splendor: breuiter, quidquid confert ad conseruandam frequentiam æstimationemque illius Reipublicæ, cuius vnicum munus est cultus, custodia, amplificatio Religionis. Quis vniquam id sibi persuaferit? Cùm præsertim hæc Respublica non sit quædam certa ratio, ab ipsis laicis distincta, sicuti perperam ratiocinantur ij, qui eam student in inuidiam æmulationemque reuocare; sed ex illorum filiis ac fratribus conflata, atque ipso- rum singulis patens, quibus libuerit se in eius album referre. Addo, dum aliis hisce piis operibus consulitur, consuli melius iisdem pauperibus, quàm si cuncta ipsis fuissent à donatoribus destinata. Meum dictum confirmo. Primò, Præfules, viri docti, & Sacerdotes, qui amplè huiusmodi bonis dotati sunt, bonam eorum partem in leuamentum inopum conuertunt, complures ex charitate, alij boni nominis gratiã, cuncti ob vniuersalem illam necessitatem, quòd cùm diues omnem rem suam nequeat suam in ventrem intrudere, necesse tandem est, eam multos in pauperes disperiat. Secundò; Cùm ipsi concionibus & auctoritate Fidem & immortalis vitæ respectum conseruent, amplificentque, in causa sunt, ne misericordiæ fons vniquam areseat, aut minuatur; quin potius vt noua semper & larga subsidia indigentibus diffundat, tamquam opus tam commendatum in nostra Religione ad impetrandam peccatorum veniam, ac sempiternam felicitatem. Itaque non modò re perpensa ex argumentis, quæ commonstrantur ab ipso facto, longè abest ab Ecclesiasticis omnis suspicio iniustæ occupationis in hoc genere; sed etiam ex rationibus honestatis ac prudentiæ, quæ potuerunt ab initio voluntatem mouere piorum donatorum, credibile non est, ipsorum largitatem ad merum pauperum subsidium fuisse restrictam, quemadmodum pro indubitato Suauis assumit.

10 Pergit referre obiectas capiti sexto accusationes: nam ibi pro certo ponitur, inesse in Ecclesia potestatem voluntates vltimas commutandi. De hoc alibi verba fecimus, vbi videbatur Suauis hanc auctoritatem vniuersè inter mortales inficiari, cùm eam conferret cum potestate auferendi à viuentibus id quod possident; nunc verò ad solos Principes laicos eam coarctat: & liquidò constat de discrimine inter eorum ac Pontificis auctoritatem: quemadmodum illi Dei locum tenent, quatenus illa moderatur homines secundum statum naturalem ac terrenum; ita munus ipsorum est dirigere Rempublicam ad felicitatem naturalem; & ad eorum iurisdictionem attinet, normam præscribere subditorum donationibus, aut

1562. viuentium aut defunctorum, ad hunc finem spectantibus: sed præterea constituit Deus suum Vicarium generalem, quatenus Deus ipse proprium quemdam hominum cœtum moderatur, cui nomen Ecclesia; qui homines per Fidem ac Baptismum capaces effecti sunt beatitudinis naturam superantis, atque cœlestis; ac proinde ab huiusmodi Dei Vicario par est dirigi fidelium opera, quatenus ea tendunt in finem hunc celsiorem, adeoque commutari etiam defunctorum donationes eodem tendentes, cuiusmodi sunt omnes piæ largitiones, easque in alia pia opera melius ad idem conducenda transferri. Porro huius potestatis vsus quàm parcus circumspectusque sit Romæ, vnusquisque poterit experiri, qui tales ibi commutationes efflagitat.

Postremò narrat Suauis in eo capite, animaduersum fuisse, antiquitus facultatem relaxandi leges penes cunctos Episcopos pertinuisse, sed à Pontifice eam sibi fuisse reseruatam, per speciem quòd rei grauitas id postularet: nunc verò cùm in Synodo statuatur, legum relaxationes à Pontifice eisdem Episcopis committi, satis videri, non alia de causa illam Pontifici reseruari, nisi vt petitores adigantur Romæ sibi diplomata comparare. Stultam sanè malignitatem: perinde quasi idem foret, cognitionem causæ, & executionem beneficij Episcopo committere, ac eidem relinquere liberam potestatem, quam ipse eâ non reseruata obtineret: vel talpa quidem discerneret ingens inter hæc duo discrimen. Quin certum est, tum priora Pontificum Decreta, sibi eam potestatem reseruata, tum posteriorem Synodi sanctionem mirificè conspirare ad nimia legum laxamenta præpediendâ; quæ sicuti moderatè obstrictoque quasi pugno concessa legem confirmant, dum tolerabilem reddunt; ita sine modo mensuraque profusa venerationem & custodiam, ipsius veluti neruos, illi adimunt. De hoc publico ex ea potestate reseruata emolumento, in memoriam reuocent lectores id quod alibi considerauimus, quò debiliorem penes manum relaxationum clavis habetur, eò facilius ac frequentius eas extrahi quàm fauore, quàm prece, quàm metu; & idcirco benè constitutæ Respublicæ facultatem relaxandæ legis in re graui coarctare consueuerunt ad supremos magistratus; qui vt validiores, ita minùs indigentes, minusque timidi sunt, adeoque magis inexpugnabiles legum custodes. Neque hoc aduersatur vtilitati sanctionis Tridentinæ, Ordinarios destinantis ad perpendendas exequendasque legum relaxationes; cùm obseruare generatim oporteat, supremum magistratum in vno tantum loco degere, adeoque sicut is longè abest à peculiaribus regio-

regionibus, ita casus peculiare minùs callere, quàm minores magistratus, iis in locis commorantes. Quare quantò minùs cogitur petitorum rationem habere, tantò maiori è conuerso subditur fraudis periculo. Eapropter expedit, vt postquam petitor productis petitionis suæ causis obtinuerit à magistratu supremo legis relaxationem, tamquam rationi consentaneam, positâ expositæ causæ veritate, expedit, inquam, vt hæc veritas expendatur, probeturque coram alio magistratu, qui certiozem de re notitiam habere possit: atque huiusmodi est Iudex, Ordinarius loci. Quàmnam igitur aptiori formâ poterat Ecclesia prospicere custodiæ iurarum legum, suæque disciplinæ, quàm referuatis legum relaxationibus in rebus grauioribus supremo moderatori, hoc est Romano Pontifici, ita tamen, vt tales ipsius concessionem ad veritatem facti discutiendam proprio loci Iudici, hoc est, Ordinario committantur?

12 Duo, tametsi aliò spectantia, tamen vt quæ imprudenter hîc è calamo euolarunt Suauis, nolo vt è manu mihi pariter euolent: etenim scriptor mendax hoc discrepat ab aliis Auctoribus, quòd ratiocinatio inniti debeat in eo quod ipse fortuitò, non consultò dicit. Eorum alterum est, Pontificem iussisse grates agi Oratori Gallico, & Heluetico, & Hispano homini, qui Piscario à secretis erat, quòd acerba Cæsarianorum Gallorumque sensa in cœtu mitigassent; nec minùs Oratoribus Veneto ac Florentino, quòd ibi noluerint interesse, eosdemque simul rogari, vt in posterum interessent, quippe quorum præsentia non nisi prodesse poterat Apostolicæ Sedi, & praua consilia impedire; & à cunctis (sic ait Suauis) *promissa retulit, ita se peracturos; intelligentes, ab obsequio diuino id temporis postulari, vt auctoritas Pontificia defenderetur.* Iam verò si ex mandatis maximorum ac sapientissimorum Principum ita censebant illi omnes Oratores; quæ Suauis temeritas, aut quæ prauitas fuit hominis, vni ex illis subiecti, & stipendio addicti, suum sibi quasi opus proponere euersionem Pontificiæ auctoritatis, conarique non quidem vngues aut capillos refecare in aliquo articulo causarum ad forum spectantium; sed caput ac viscera in Ecclesiæ Principatu, Fideique integritate amputare?

13 Alterum est, Suauis excusatio, hîc initio libri septimi apposita, quòd ipse minutiùs non recensuerit actiones Concilij, ex defectu in plerisque partibus sufficientis notitiæ; qui defectus, inquit, admirationi esse non debet, *nam omni studio à viris perspicacissimis labor omnis impensus est ad cuncta occultanda.* Accipiamus id quod Suauis fatetur, in plerisque partibus monumenta rerum hîc gestarum
fibi

1562. sibi haud innotuisse, quæcumque fuerit causa, de qua infra. Id certe plurimum est ad eleuandam ipsi boni historici auctoritatem. Id ostendet similitudo, quam supra retuli tamquam vsurpatam ab aliis, & alterius rei gratiâ. Quemadmodum qui solius manus anatomiam inspiceret, ignoraretque membrorum omnium constitutionem, ne ipsius quidem manus posset reddere rationem, cum illa totius corporis magisterio congruat, adeoque agnosci nequeat Naturæ sapientia in extruenda manu ab eo qui comparatè ad reliquum corpus eam non considerat; quod pariter in ædificiis, & in quouis opificio contingit: ita nequit historicus plerumque peculiaria quædam negotiorum ciuiliū eâ formâ exprimere, quâ illorum honestas aut prauitas, prudentia aut imprudentia palàm fiat, si nesciat ipse, & non exponat reliquas partes integræ rerum tractationis: cum humana opera speciem suam desumant à fine, bonitatem verò aut prauitatem à conditionum omnium societate.

Dum autem affirmat, tanto studio illarum rerum monumenta fuisse occultata, Suauis imitatur hominem, qui obductâ illi per noctem ante oculos membranâ, querebatur, lucernas sibi ab aliis extinctas. De Concilio ætate Pauli, præter commentarios ab ipso lustratos, supersunt apud complures volumina litterarum Ceruini Cardinalis, litteræ ad ipsum scriptæ à Cardinalibus Farnesio & S. Floræ, Acta Massarelli, qui Synodo à secretis erat, eiusdemque ephemeris, ex quibus nihil ad ipsius oculos peruenit, vt pluribus in locis patefactum est. De conuentu sub Iulio, qui breuis modicique negotij fuit, pauca extant monumenta, præter Acta, compendia variarum inter minores Theologos disputationum, & quædam auctographa litterarum Pontificis ad Crescentium Legatum, quæ cuncta verè admodum recondita sunt, & non modò Suauis ignota; sed postrema, quæ rara sunt, & parui ad rei summam momenti, ne mihi quidem comperta ante primam prioris Partis editionem. Verùm de vltima Pio sedente Synodo, tam diuturna, factisque abundante, habentur in variis Bibliothecis Acta Paleotti, Diarium Seruantij, Legatorum epistolæ ad Borromæum, Cæsaris ad Oratores suos, Fufcararij ad Moronum Cardinalem, Strozzi ad Cosmum Florentiæ Ducem, Seripandi ad Amulium, cum aliis eiusdem narrationibus distinctis, ac plenis, ad primum postremumque conuentum pertinentibus, quibus ille aliâ conditione interfuit, nec minùs Acta Salmanticensis Antistitis. Hæc Acta de quibus aliàs mihi fuit habenda mentio ex transcursu pollicito, post ampliorem eorum notitiam, seruantur reipsa in Hispania, & exemplar, quod est apud me,

me, desumptum fuit ex originali, quod penes Ægidium Gonzalez de Auila historiographum extabat: inde exseribendum curauit anno 1622. Dominicus Pimentellus, Castellanae Prædicatorum Prouinciæ moderator; qui postea ad Ecclesiam Cordubensem euectus, Catholici Regis Orator ad Urbanum VIII. venit; dein verò Hispalensis Archiepiscopus renuntiatus, ac denique insignitus Purpurâ Romam rediit, ad sepulchrum potius quàm ad Senatum, paucos intra menses, relictis egregiæ pietatis exemplis.

15 Et tamen hæc omnia monumenta ignorauit Suauis, ne quid loquar de tot peculiaribus scripturis, spectantibus ad hanc illamve peculiarem actionem Concilij, quæ adhuc superstites & adspectabiles, si omnes vnâ componantur, sufficientes vtique sunt ad vniuersalem exactamque illius magnæ molis effigiem conformandam. Prætereo litteras Iadrentis Archiepiscopi ad Cornelium Cardinalem; hæc siquidem in lucem editæ reuera non sunt nisi post creationem Alexandri VII. ex dono heredum, sicuti narrauimus. At verò quàm facile potuissent Romani Pontifices hæc illarum actionum testimonia maxima ex parte suppressere, præsertim cum ea seruarentur penes viros sibi patriâ subiectos, & non quasi ex Fiscis metu abscondita, sed studiosis amicis liberè concessa? Neque obteguntur in his humanæ quædam laberculæ, quibus inspersi fuerunt aut Pontifices, aut Legati, aut Patres Tridentini, quin nonnullæ commemorantur admodum notabiles, quæ pro veritatis officio à nobis scriptæ sunt, & à Suauis ex ignorantia prætermisæ.

Quare adeò ex postulandum ipsi non erat, præcisos fuisse canales, eò quòd animaduertebat, fontem suum identidem aquâ carere. Nos verò pergamus narratione palàm facere, notitias illius Operis memorabilis haud sepultas latere: illæ tamen sepultæ, & quotidiana, videntur esse, ex quibus historiam suam Suauis contexit, adeò deprehenduntur & corruptæ mendacio, & foetidæ malignitate.

1562.

CAPVT XI.

Noua postulata Gallorum ac Casarianorum de prolatione Sessionis, morumque correctione. Legatorum responsa, significata ab ipsis Pontifici, de Correctione, & ab eo reddita in communi mandata, & priuatim Simonetta.

a Epist. Legatorum ad Borromæum, 21. & 24. Septemb. 1562. & narratio Mufotti.

b Scriptum Regis ad Oratores missum, signatum 12. Septemb. 1562.

Legatis vix licuit Sessionis habitæ lætitiâ delibare, cum illam nouâ amaritiæ inspersam senserunt acri operâ Gallorum ac Casarianorum^a; qui tamen discreti personis se gerent, tam concorditer sententiis locuti sunt, vt se satis ostenderint de opere conuenisse. Dixerunt Galli, paulò antè accessisse tabellarium, à Christianissimo Rege celeriter missum quòd antè Sessionem perueniret, mandata quædam ipsis deferentem, præcipuè vt illam protraherent; quorum sententiam Legatis aperuere. Ea erat^b: Cum Regi innotuissent quæ Synodus peregerat vsque ad postremam Sessionem, habitam 16. Iulij, tum in reseruanda deliberatione de vsu Calicis, tum in proponendis postea articulis de Sacrificio; non posse se non commendare pia ad extirpandam hæresim Patrum studia: calumniam à se putari, quod quidam aiebant, præcipitari à Patribus sanctionem dogmatum, quæ inter eos omnes conueniebant; & prætermitti, aut certè segniter agi morum reparationem. Tamen pro salute regni sui, in quo Catholici, nisi opportunè consuleretur, ægrè possent amplius in Fide persistere, velle se, vt quædam rerum capita infra scripta ab Oratoribus proponerentur.

Triginta annorum decursu in irritum recidisse inflicta hæreticis supplicia, siue aspera, siue mitia: hinc statuisse Regem medicinam quærere ab Oecumenica Synodo. Hactenus ciuiliū bellorum causâ præpeditum Gallix fuisse complurium suorum Præsulum illic accessum. Ad id quod optabatur consequendum, opus esse, vt per ea Synodi initia nihil conficeretur quod seiunctos irritaret; sed vt inuitarentur humaniter, & vbi accederent, tamquam filij à parentibus haberentur; quâ ratione sperari poterat eos ad frugem reuocatum iri. Tam feruidum in præsentia dogmatum examen videri non modò superuacaneum, sed parum pertinens ad Catholicos in Ecclesiæ doctrina constantes, & omnino infructuosum hæreticis, qui inde occasionem querelarum, quasi prius damnati quàm auditi, librorumque ad se tuendos scribendorum argumentum peterent. Vnicè igitur impendendam industriam ad reformandos mores,

tam.

1562.

tamquam ad opus omnibus gratum : à Rege tamen & hæc mandata, à se suis Oratoribus missa, & seipsum subiici, pro eo ac debebat, prudenti pioque iudicio Concilij.

3 Quam demissionem tam reuerentem ac religiosam tam præcellsi Regis referre non curauit Suauis in sua minuta narratione illius regij scripti^c; quod tamen typis expressum legitur. Quin ubi dicitur in eo, videri in præsentia dogmatum examen *parum pertinens ad constantes Catholicos*, Suauis, vt depingeret in Rege contumeliam ac despectum erga Concilium, vertit Italicè, *impertinente à Cattolici*, quæ vox apud Italos *temerariam audaciam sonat*.

^e In citato libro Gallico.

4 Pergebat eo scripto Rex petere moram Sessionis, aut certè promulgationis de Decretis Sacrificij vsque ad exitum Octobris, quo tempore essent ibi adfuturi Episcopi Galliæ: interim verò, vt nauaretur opera omni studio disciplinæ reformandæ. Et quoniam mustitabatur, mutatum quibusdam in rebus fuisse veterum Conciliorum morem, in quibus semper Principibus, eorumque Oratoribus licuerat exponere consuetudines suarum prouinciarum, & ea quibus illæ indigerent; postulare Regem, vt ea auctoritas seruaretur illæsa, & si quid illi oppositum peractum fuisset, reuocaretur. Quod pariter à Suauis corrumpitur; refert enim tamquam absolute postulatam eam reuocationem, quæ in regiis litteris solùm sub conditione ponitur.

5 Adiecerunt Oratores, Reginam quoque iis de rebus ad Pontificem scripsisse: sed quoniam fieri non poterat, vt mandata de trahenda mora Tridentum tempori peruenirent, suarum petitionum summam hanc esse: Vt de duobus postremis Sacramentis nihil omnino ageretur vsque ad incuntem Nouembrem, aut saltem restringeretur tractatio ad solum Ordinis Sacramentum: quod si adhuc vellent de utroque differere, id ita fieret, vt alternatim vnum aut duos dies disputaretur à Theologis de doctrina, ac tantumdem temporis haberetur à Patribus consilium de restitutione disciplinæ. Hinc ad querimonias progressi sunt, quòd articuli super ea tam serò Patribus proponebantur, vt tempus non suppeteret ad maturè deliberandum: ac insuper postularunt, vt antequam proponerentur articuli, secum communicarentur, quòd possent commodè post eà exponere quidquid existimarent profuturum aut speciatim suis regionibus, aut generatim Christianæ Reipublicæ, secundùm suorum Principum iussa.

6 Drafcouizius præter hæc Ferdinandi litteras protulit, in quibus narrabat, Pontificem Oratori suo Romæ spondidisse, plenam morum

Z 2 rum

Historiæ
Concilij Trid.
Sess. III.

1562. rum emendationem statuere, actis Cæsari gratis, quod eam vrgeret. Dein postulatam iteravit, vt Legati Synodo proponerent, aut ab Oratoribus proponi sinerent volumen illud ad se missum à Cæsare. Postremò significauit, ad rem bene conficiendam opus esse ordinem Concilij mutari, numerarique suffragia non pro capitum, sed pro nationum numero.

Breuius responsum à Legatis: Postulata rationi consentanea non videri; se tamen consultius ac distinctius quam primum responsuros quid de singulis ipsi censerent: solum pronuntiarunt, multa in eo volumine digna non esse quæ proponerentur; cuiusmodi erant Sacerdotum coniugia, bona Ecclesiastica iniuste occupantibus relicta, & Sacramentorum administratio hæreticis permissa ex Catholicorum defectu; per ea postulata nihil impetratum iri: & alioqui rem propositam reddituram Augustissimum Cæsaris nomen hominibus vituperabile, & odiosissimum Concilio. Verum Drafcouizius adiecit, Quamquam Præsides earum petitionum repulsam præuiderent, & aliarum etiam, qualis ea erat, vt Cardinales ad numerum vigesimum sextum redigerentur, eas tamen proponerent, quò palàm fieret, ab ipsis Cæsarem, eiusque postulata plurimi haberi.

Ex his variisque similibus coniecturis opinati sunt Præsides, tum 7 Cæsarianos tum Gallos non emendationis desiderio moueri, sed prorogationis, quâ opus erat ad duos tréve annos, vt illius voluminis massa digeretur, minori tempore haud concoquenda: adeoque ed tendere, vt apertam Synodum haberent quasi tormentum ad ictum instructum, vt interim maiori compendio cum contumacibus ipsorum subditis paciscerentur. Quamobrem per certum cursorem de iis omnibus Borromæum edocuerunt, & per Musortum, qui Seripando à secretis erat, responsa Oratoribus reddiderunt, Gallis significantes^d: Postridie Theologos incepturos agere de Ordinis Sacramento; quo ab illis absoluto, inchoatum iri deliberationem de iis, quæ ad illud Sacramentum spectabant. Inter vtumque opus tantum temporis elapsurum, quantum ad Gallicorum Præsulum aduentum satis esset. Antequam morum leges proponerentur, eas Oratoribus indicatum iri, quò possent significare quid ipsis occurreret, siue ex propria sententia, siue ex suorum Principum mandatis. Interim verò ea capita iidem scripto exhiberent, quæ idonea existimarent, quò de illis consultius deliberaretur; simulque conscriptum Legatis traderent id quod antea ipsis & legerant ex Regis mandato, & sua voce exposuerant. Etenim

^d Cuncta erant præter citatas scripturas in peculiari, de hac re narratione Musorti Romanam missa.

in eiusmodi obiectis id accidit animo, quod oculis in corporibus, quò nimirum visio rectè formetur, opus esse vt ea nobis non volitantia in verbis obuenserent, sed fixa in paginis. 1562.

8 Ad hæc Oratores: Quod ad primum attinebat, nihil sibi addendum superesse; solum monere, ne res ita procederet, vt cum Episcopi Galliæ accederent, confectam reperirent; ac proinde cum sibi satisfactum in eo esset, non oportere nouum de illo scriptum tradere præter regium mandatum, cuius exemplar, antequam illud à Musotto peteretur, missum iam fuerat ad Legatos. Nihil sibi peculiare de morum emendatione proponendum suppetere; illam à se in Patrum pio studio sensuque reponi; præterquam quòd nec ipsis de ipsa loqui liceret, antequam suos Præfules audirent. Id quod à se proponi oporteret, potissimum esset, vt veterum Synodorum sanctiones custodirentur: quod si fortè obsoleuissent, renouarentur; se tamen Legatos monitos velle, vt volumen illud à Cæsare missum Synodo proponerent, idque ob generale quoddam mandatum, quo iubebantur reliquorum Oratorum postulatis obsecundare, ac præcipuè Cæsareorum, vbi ea honesta censerent.

9 Eadem Præsidum responsa Gallis reddita, ad Cæsarianos pariter à Musotto delata sunt, sed ægrius ab illis excepta, aientibus, se sperasse maiorem habitum iri rationem de Cæsaris postulato, integram dogmatum dilationem cupientis; præsertim cum ad eandem impelleret proximus complurium Episcoporum, Gallorum, Germanorum, ac Polonorum aduentus: rursumque in petitiones & querimonias non semel habitas effusi sunt.

10 Horum omnium quæ transacta fuerant, breuem narrationem conscribi à Musotto, in iisdem conscriendis ministro, iusserunt Legati, eamque cum ipsis Oratoribus communicarunt, ne postmodum in re discordarent, ac demum eiusdem narrationis, redactæ in formam ab his comprobata, exemplar Romam miserunt: hinc illis opportunitas data liberè scribendi ad Borromæum, Cæsarianos Gallosque numquam quieturos, donec proponerentur ac statuerentur quædam rerum capita contenta in volumine ab alteris allato, & in conuentu Possiacensi ab alteris habito. Risu ab illis excipi emendationes hæctenus promulgatas, despicique vti leuissimas, ac tantâ Synodo indignas: nullam suppetere efficaciorẽ rationem ad coercendos silentio obtrectatores, negantes Pontificem ex animo velle disciplinæ correctionem, quàm eas, vt videlicet attente consideraret Pontifex quæ proponebantur in eo libro, & in eo conuentu, auferretque inde cuncta Pontificali auctoritati noxia, nec

e Litteræ Legatorum ad Borromæum, 24. Septemb. 1562.

1562. nec minus alia supra memorata, quæ ne ipsi quidem Lutherani fuissent ausi deposcere, & aduersus quæ Legati, ubi opus foret, discrimen capitis subiissent. In reliquis ferè omnibus videri sibi posse illis Principibus ac Prouinciis satisfieri; atque ita simul satisfactum iri cunctis hominibus, quibus ex amplitudine partis concessæ compertum foret, ad partem alteram denegandam, à ratione ac necessitate se tantùm adigi. Eo pacto consecuturum Pontificem gloriam, quæ posset maxima in terris obtineri, ob reformatam ac restitutam, quod in se esset, Ecclesiam: sed necesse ad id fore, vt sibi mitterentur in tempore Decreta, quibus assensuri essent, vt simul scirent, quo pacto vsque ab initio negotij agitandi illud ab ipsis gerendum esset, simulque possent secundùm Oratorum postulata cum illis atque etiam cum Patribus paratas sanctiones communicare. Hisce litteris fortius incaluerunt aliæ, ab ipsis Legatis antea scriptæ (nimirum paucas ante horas quàm ad eos accederent Oratores) quibus litteris ad Borromæum perscripserant varia rerum capita, quæ à Patribus vniuersè expetebantur, addentes, Quamquam ipse antea sibi significasset, velle Pontificem per seipsum consulere obstaculis mansionis, adeoque vt ab eo negotio se abstinerent; adhuc tamen à communibus postulatis se ad id scribendum adductos.

f 21. Septembris 1562.

g Cuncta apparet præsertim in epist. Borrom. ad Legatos, 6. Aug. & in memorata Legat. epist. ad Borrom. 4. Septembris. & in aliis Borrom. ad Legat. 26. & 30. Septembris 1562. h Arcanæ notæ Vicecomitis ad Borrom. 24. Septembris 1562.

Et sanè Pontifex suspicionibus commotus ob tumultus de definienda residendi necessitate, & ob liberiores Cæsarianorum Gallorumque sermonem, apud se statuerat vti aliquà erga Synodum restrictione ad huiusmodi sanctiones, cum eas mallet suâ ipse manu conficere, de qua non poterant, sicuti de aliena, dubitare, ne illa impetu capto ultra signum iacularetur; sperabatque id se absque Principum repugnantia consecuturum, quandoquidem re ipsa seueris & opportunis legibus singula Romana tribunalia corrigebat; & insuper declarauerat, ubi Principibus satis non essent quæ ipse sancierat, conaturum se cuiuscumque nouo ipsorum postulato satisfacere, dummodo illud preces non vim præ se ferret. Quare in hanc sententiam mandata Legatis dederat, atque iterauerat. Verùm ad recentes eorum litteras mentem mutauit, præsertim admonitus à Vicecomite^h, Drascouizium duobus post commemoratum cum Legatis colloquium diebus, captâ opportunitate cuiusdam cœtus in templo habiti, ibidem remansisse, retentis secum Episcopis Hungariæ ac Poloniæ cum parte maiore Hispanorum, eosque cohortatum fuisse ad exactam emendationem Ecclesiæ, quibus aiebat Cæsarem, tunc à quauis sollicitudine militari liberum ob inducias cum Turca, omnem opem præstiturum, modò ipsi in eo concord-

des

des feruentēsq̄ue perstitissent : illi fuisse grates à Guerrero persolutas ob operam oblatam, responsumq̄ue, ipsos inter se de negotio acturos. Postea verò statutum fuerat, vt sex eligerentur, qui opportuniora adnotarent, connumeratis etiam inter sex illos eodem Guerrero, Archiepiscopo Massanensi, & Segouienſi Episcopo : cum obstitit ne id fieret Martinus Corduba Episcopus Durtoſensis, affirmans, eam esse Draſcouizij technam, non correctæ disciplinæ desiderio, sed quò ipsorum manibus in angustias redigeretur Pontifex, adeoque concessio Calicis, eorundem sententiæ ac voto contraria, extorqueretur.

12 Cognouit ex his Pontifex, à cunctis aut optari morum correctionem in Synodo statuendam, aut id simulari, vt ageretur cum ipso eâ veluti machinâ deterrito, ex altiori quasi loco : quapropter mutato consilio statuit simul egregio illo opere religionis studiosis gratificari, simul eam molem euertere politicæ calliditatis. Variis igitur litteris respondit aliis suo nomine & etiam chirographo scriptis ad principem Legatorum, aliis Borromæi nomine ad cunctos Legatos, in hanc sententiam : Non nisi paulò antea nouo postulato Episcopum Antisiodorensē Oratorem Gallicum à se petiisse, vt haberetur dilatio. Responsum à se, Synodum esse liberam, adeoque id ab ea petendum. Verùm se Legatis significare, optari à se, vt fortiter ac sollicitè definitiones morumq̄ue leges peragerentur, pro eo quod diuinum obsequium ac recta ratio postulabant post tot inutiles moras. Volumen Cæsaris, & sanctiones habitas in Gallico conuentu, attentè perlecta à se fuisse, & ea pariter, quæ ex rebus postulatis Legati scripserant, videri sibi posse concedi. Se quò illis Principibus nationibusq̄ue satisfieret, indulgisse vltra Legatorum consilium, per ea quæ in apposito scripto præbebantur. Vbi Oratores ne his quidem acquiescerent, se Legatis ipsis, ac præcipuè Mantuano permittere, vt illos limites, quantum vellent, transfilerent, dummodò sine detrimento Sedis Apostolicæ. Si præterea iterum vrgerentur à Cæsariânis, vt integrum volumen illud in generali conuentu legi sinerent; illud etiam haud recusandum, dummodò id fieret ab ipsis non tamquam ea ita proponentibus, vt cogerentur Patres ad ferenda suffragia de singulis tam multorum capitum, & quorum aliqua videbantur absurdissima; sed tamquam merè significantibus, quò designarentur Præsules ex variis nationibus, qui illa perpenderent, atque inde sumerent illud solum, quod trutinâ & vrnâ dignum animaduertent.

13 Super iis etiam morum emendationibus, quæ à Legatis Pontifici ostensæ

1562.
i Die 30. Septembris, & 11. Octob. 1562.

Historiæ
Concilij Trid.
Pars III.

1562. offensæ fuerant tamquam à Patribus communiter expetita, is responsa reddidit, illarum plurimis consensu præstito: & quamquam id videretur Pontifici, sicuti pariter Legatis, non modò sufficiens, sed amplum; tamen in vniuerso negotio facultatem imperit Mantuano eos fines transcendendi. Affirmavit, se illi omnino confidere, solumque vniuersè dignitatem Sedis Apostolicæ commendare, & celerem illius pij operis exitum.

h 3. Odo-
bris 1562.
Scripsit præterea Pontifex ipse peculiarem epistolam ad Simonettam^k, in qua narravit, visam à se fuisse illius sententiam de iis quæ à Cæsare conuentuque Gallico proponebantur, ac de ceteris ad morum reparationem spectantibus; & eiusdem pio studio collaudato, suæque ipsi commendatâ dignitate, hæc addidit: *Ceterum quod melius videbitur, agatis. Nostra enim opera numquam deerit in iis sedulo perficiendis, quæ diuino obsequio, publicæ utilitati conferre censebuntur. Si articulus de obligatione residendi absque graui certamine absolui nequit, in nobis reponatur. Nam quocumque iure mansio præcipiatur, efficiemus ut suam quisque apud Sedem resideat, ne Cardinalibus quidem exceptis. Quod spectat ad Cæsaris librum: placet ut is Patribus legatur; sed legatur simul eiusdem Cæsaris epistola, in qua multa nobis remittit. Postremò adiecit: Vos plurimum hortamur, ut in hoc pium opus constanter incumbatis; cuius felicem exitum vobis post Deum referemus acceptum, ac præcipue Mantuano.*

Sed quoniam à Suauis nouis semper icibus clauus ille defigitur lectorum animis, quòd Synodo facultas non inesset ne latum quidem vnguem transgrediendi eos limites, qui de quouis argumento à Pontifice disertè præscribebantur; atque huiusmodi persuasio iam vsque à Synodi tempore radices egerat in complurium animis, præter ea quæ ad postremos menses pertinent, quo tempore agger apertus est anni præualido emendationum, & libertas innumeris argumentis clarè patuit; aliquas hîc delibandas adiiciam ex certis contrariis probationibus, quas subinde fusius adducam. Paucis elapsis hebdomadis, postquam Pontifex ea quæ diximus adnotauit super articulis sibi propositis à Legatis, hæc illis verba Borromæus scripsit^l: *Nota in quedam emendationis capita eâ solum causâ misse sunt, ut quid sentiat Pontifex, innotescat; qui tamen cuncta in vestra prudentia omnino reponit, satis certus, rem ex communi consensu & satisfactione confectum iri. Verum quidem est, Legatos eâ facultate diu parcius vsos fuisse; & animaduersâ rerum grauitate, eas non antea proposuisse, quàm Pontificis mentem cognoscerent: sed hoc ipsum postremò ob diserta & iterata Pij iussa omiserunt,*
quem

l 14. No-
uemb. 1562.

quemadmodum palam fiet. Interim ad rerum seriem reuertamur.

15 Legati responsis acceptis contenti^m, æque festinè atque arcanè in opus incubuere, nec necesse illis fuit integrum Cæsaris volumen in conuentu recitare, nec ibi publicum habere delectum eorum, qui illud expenderent; sed absque strepitu, & reliquis insciis, rem Simonetta de more commiserunt, adiectis quatuor solum ministris, ad huiusmodi negotia adhiberi solitis, qui fuerunt Castanea, Boncompagnus, Paleottus, & Castellus. In his nec mentis vigor, nec prudentia, nec fides desiderari poterat; ex quibus postrema dos ut maximè necessaria est, ita difficillimè dignoscitur, adeoque rarissima est, si non re ipsa, opinionis certè firmitate. Et iam post multa consilia animaduersionesque, Legatis in promptu erant res publicè proponendæ Patribus & Oratoribus de tam expetita, aut saltem postulata morum correctione: cum omnes homines ad illius curandæ laudem aspirant, complures ad utilitatem, quòd ab aliis obseruetur; pauci ad præstantiam, quòd in seipsis eluceat.

1562.
m. Litte æ
Legatorum
ad Borro-
mazum,
12. Octobr.
1562.

C A P V T XII.

Articuli de Ordinis Sacramento minoribus Theologis propositi.

Leges ipsis præscriptæ in rerum ac temporis partitione. Sententia Salmeronis, Soti, & Cornelij. Quæstio orta: Num Episcopi superiores sint Sacerdotibus lure diuino. Cura Legatorum in ea restringenda, ne altera de mansione resurgeret. Obiectæ ad id difficultates. Tria excogitata consilia, quòd altera præcideretur.

1 **Q**uanto acriùs Oratores, impulsis ad aliud opus Patribus, moras interponebant dogmatum definitioni, tantò maiori studio Præsides eam sollicitare conabantur, fatis gnari, ante ipsius confectionem non posse nisi violentâ morte consilium solui, at post illam, ex arbitratu, non ex necessitate duraturum. Quapropter eodem die, quo aduenerant Oratores dilationem petitori, Legati minorum Theologorum studio commiserant septem^a nouatorum articulos de Ordinis Sacramento, & hi fuerunt:

* 18. Septemb. vt in Actis Arcis Romanæ.

1. *Ordinem non esse Sacramentum, sed certum quemdam ritum eligendi & constituendi ministros verbi & Sacramenti.*
2. *Ordinem non modo Sacramentum non esse, sed esse quamdam fictionem humanam, excogitatum ab hominibus rerum Ecclesiasticarum imperitis.*

Pars III.

A a

3. Ordi-

Historia
Concilij Trid.
Part III.

1562.

3. *Ordinem vnum solum Sacramentum non esse; & Ordines infimos ac medios non tendere tamquam gradus ad Presbyteratum.*

4. *Nullam esse Hierarchiam Ecclesiasticam; sed omnes Christianos eque Sacerdotes esse: atque ad usum & executionem requiri, vt magistratus aduocetur, & populus assentiatur; cum verò qui semel Sacerdos fuit, posse laicum euadere.*

5. *In nouo Testamento non esse Sacerdotium visibile & exterius, nec vllam spiritualem potestatem siue ad consecrandum Corpus & Sanguinem Domini, siue ad offerendum, siue ad absoluendum à peccatis coram Deo; sed solum munus ac ministerium prædicandi Euangelij, & qui non prædicant, absolutè Sacerdotes non esse.*

6. *Vnctionem non modo non requiri ad Ordinum collationem, sed perniciosam & contemnendam esse; similiter & cunctas reliquas caremonias: & per Ordinationem non dari Spiritum Sanctum, ac proinde frustra Episcopos in ea dicere: Accipite Spiritum Sanctum.*

7. *Episcopos non esse Presbyteris superiores, nec habere potestatem ordinandi; vel si eam habent, esse illis cum Presbyteris communem, & Ordines ab ipsis collatos sine populi consensu irritos esse.*

In gratiam breuitatis, quæ non modò parciat tempori, sed officina minuit, adeoque vim habet ad expedienda negotia non maiori solum numero, sed meliori etiam exitu, duo sunt præscripta^b: alterum, Vt non omnes Theologi de omnibus articulis differerent: sed qui differerent, in sex classes diuiderentur, quarum quælibet ex omni Theologorum genere constaret, hoc est, ex Pontificis, ex missis ab aliis Principibus, ex Regularibus & non Regularibus, ex Italis & Transmontanis; atque vt proprium illius classis munus esset adhibere studium, ac loqui super articulis ipsi destinatis.

Alterum fuit, singulis in dicenda sententia iterum claustra figere semihoræ, quod spatium capax censebatur omnium quæ ad rem facerent, vbi omnia inutilia refecarentur. Atque ad id inculcandum Præsides mouerat responsum à nobis memoratum Pontificis, qui festini exitus appetens, questus fuerat, suos Theologos præscriptis ad id legibus restitisse. Sed per hæc omnia effectum non est, vt ea temporis præscriptio custodiretur. Etenim nec dicturi sententiam æquo animo patiebantur, laboriosissimos charissimosque ingenij partus silentio suffocari; nec Legatis, vbi ad opus deuentum est, placuit signum edere, quo argueretur, in ipsis aut audiendi lassitudinem, aut festinationem absoluendi præposse studio exactè perpendendi cælestium mysteriorum sanctiones.

Primus vniuersalis Theologorum cœtus die 23. Septembris^c habitus

^b Acta Pa-
leotti, & Ar-
cis Romanae.

^c Extant cun-
cta in Dia-
rio.

bitus est. Interfuere Legati, Oratores Cæsarei, Gallici, Lusitanus, Veneti, & Heluetius, tres Patriarchæ, duo de viginti Archiepiscopi, centum quadraginta sex Episcopi, duo Abbates, quinque Regularium summi Moderatores, octoginta quatuor Theologi, compluresque Doctores ac viri nobiles cum plurima aliorum frequentia. Verba fecerunt de primis tribus articulis, primæ Theologorum classi destinatis, tres ex ipsa, Alfonso Salmeron, Theologus Pontificius, Ferdinandus Bellosilius, & Didacus Payua, vterque Clericus sæcularis, missi alter à Philippo, alter à Sebastiano Rege. Salmeronis oratio in Diario recensita, fuit huiusmodi: Sacrificium ac Sacerdotium non solum inter se connecti, sed seiungi non posse, adeoque alterius doctrinæ doctrinam alterius merito succedere. Lutherum ad euertendam Ecclesiam negasse Ordinem Sacramentum esse. Ordinis nomine varia significari; modò rerum dispositionem, quemadmodum illud usurpat S. Augustinus lib. 19. de Ciuitate Dei; modò gradum eminentem in Ecclesia: ita distinguimus à Diaconatu Presbyteratum, & ab hoc Episcopatum: modò cæremonias, per quas confertur potestas in eadem Ecclesia, sicuti definitur à Magistro Sententiarum. Ordinem secundum hanc postremam significationem esse Sacramentum, aduersus quam in primo articulo affirmabatur. Fuisse institutum à Christo, ex doctrina sanctorum Patrum, & declaratione antea Sessionis, illis verbis, à S. Luca relatis capite 22. *Hoc facite in meam commemorationem:* & in iis adhibitam à Christo fuisse peculiarem cæremoniam, vt Caietanus explicabat. Alteram potestatem impertitam fuisse à Redemptore Apostolis tamquam Sacerdotibus, cuius meminit S. Ioannes capite vigesimo, cum impressione characteris, vsuque peculiaris cæremonie, dum sufflauit in ipsos; quâ sufflatione illis eam potestatem impressit, ex Augustini sententia; & hanc esse potestatem in corpus mysticum Christi, sicut altera est in corpus verum. Denique cum id peregit, quod habetur in postremo capite S. Lucae, vbi dicitur, *Eduxit eos foras, & benedixit eis*, fuisse à Christo constitutos Episcopos, quod affirmant S. Augustinus, & Clemens Romanus in libro octauo Apostolicarum traditionum; atque id etiam argui, quoniam cum eos ad Euangelium prædicandum Christus misisset, oportebat vt nouam ipsis auctoritatem daret, & hanc esse Episcopalem; ac proinde in præsentia cum Episcopi creantur, ipsis diei: *Ite ad prædicandum*. Præterquam quod cum eos Christus benedixit, infusam illis fuisse quamdam gratiam, maximè additâ manuum elatione.

1562.

Palàm etiam fieri, Ordinem esse Sacramentum in Diaconatu: nam in sexto Actorum dicitur: *Non est æquum nos relinquere verbum Dei, &c.* in quo loco discernitur integra Diaconi creatio cum cæremonia & impositione manuum, vnde impressa fuit gratia, vt constat de Stephano, de quo legitur, *Erat plenus Spiritu Sancto, & predicabat.* Idque confirmavit variis S. Pauli dictis ad Timotheum & Titum: Diaconos non institui ad ministrandum, sicuti volebant hæretici, mensæ terrenæ, sed cælesti: siquidem quò destinarentur ministerio terrenæ, opus non erat, vt qui Ordinem conferebant, ieiunarent, eisque manus imponerent, & vt ij Diaconi Spiritu Sancto replerentur. Electos itaque fuisse Diaconos illos ad Eucharistiam ministrandam; quod declarabant Clemens, Euaristus, Ignatius Martyr, Cyprianus, Hieronymus, Synodus Neocæsariensis, & Beda. Et quamquam quidam Canones sexti Concilij eorum institutionem referant ad ministerium viduarum mensis præstandum, eos Canones ab Ecclesia non fuisse receptos. Idem ille de Episcopatu stabiliuit: Etenim simile ieiunium ac manuum impositionem leguntur in Actis Apostolicis vsurpata erga Paulum & Barnabam, dum instituebantur Episcopi, iis verbis: *Ite, predicate:* & postea narratur, per ciuitates constitui ab ipsis presbyteros, quod Episcoporum munus est. Probauit, Ordinem esse Sacramentum effato S. Pauli ad Timotheum: *Noli negligere gratiam, quæ in te est, & quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum Presbyterij.* Et ad eundem: *Vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum: at nemini citò manus imponas.* Idem corroborauit traditionibus Concilij IV. Carthaginensis, Florentini, & Tridentini sub Paulo, Clementis, Innocentij Primi, Gregorij, & Innocentij III. Pontificum, SS. Dionysij, Augustini, & Hieronymi.

Ostendit postea variis testimoniis, per collationem Ordinis imprimi Characterem. Vt euinceret Ordinem non esse meram electionem ministrorum verbi, sicuti dicebatur in primo articulo, aut fictionem humanam, sicuti in secundo, sed esse Sacramentum, & Characterem impressum ab Ecclesia ex diuina facultate, quartum articulum ingressus est, tertio reliquis suæ classis relicto; confutauitque eos, qui dicerent, Presbyteros ac Diaconos à laicorum magistratu posse constitui, cum eorum potestas naturam superet, spectetque ad munus pascendi, quod Petro commissum est; atque idcirco id interdictum fuisse populo in octauo Concilio in Laterano, & in Florentino. Quod si quando eos elegerat populus ex concessione Apostolica, id peractum sicuti Petrus dixit, *Eligite inter*

205.

vos. Et alibi; *Vt habeant bonum testimonium.* Populum igitur adesse electioni, & testimonium ad electionem proferre; id verò fiebat quò libentior obtemperaret, sed vis confirmandi penes Ecclesiam solùm erat.

1562

6 Insumpto biduo à Theologis primæ classis in dicenda sententia, datus est loquendi locus secundæ classi, in qua primus erat Petrus Sotus Dominicanus, Theologus pariter Pontificius: dicta ab illo de quarto & quinto articulo in Diarium quoque relata sunt, quorum hæc summa: Esse in Ecclesia Hierarchiam, nimirum, potestatem ac prærogatiuam gubernandi, dicente Apostolo: *Obedite Præpositis vestris.* & alibi: *Attendite vobis, & uniuerso gregi, in quo vos posuit regere Ecclesiam Dei.* Explicari hanc Hierarchiam à S. Dionysio; eam videlicet esse sacrum quẽmdam Principatum ex imitatione cælestis. Quemadmodum ille in tres Angelorum gradus est partitus; ita quoque hanc diuidi in Episcopos, in Presbyteros, & in Ministros, sicut exponit idem Dionysius, præsertim capite tertio & quinto, ostendens, quo pacto inferiores etiam Ordines ad eiusmodi Sacramentum pertineant. Cum his consonare quæ pronuntiauit Apostolus: *Ad consummationem Sanctorum, ad opus ministerij, quosdam quidem dedit Apostolos, &c.* non igitur Christianos omnes esse Sacerdotes, sicuti continebatur in articulo expenso. Nihil his obstare ea sancti Petri verba, quibus appellat cunctos Baptismo ablutos *gentem sanctam, Regale Sacerdotium;* ibi enim sermonem esse de Sacerdotio *mystico ac spiritali,* non de proprio & corporali. Baptismum esse Sacramentum quo renascimur, non quo potestas nobis confertur. Atque vt in ordine naturæ, ita in ordine gratiæ absurdum esse, vt ortus ac perfectio in vnum coëant.

7 Tum ad quintum articulum accedens, probauit variis dictis SS. Ambrosij ac Cypriani, & Nicæni Concilij, esse Sacramentum exterius, & visui subiectum; atque ad ostendendum tertium gradum Hierarchiæ, de qua diximus, obseruauit ministeria inferiora, tametsi à Christianis omnibus aliquo pacto exerceantur, non tamen ab omnibus exerceri modo maximè legitimo & congruente, cum ad eiusmodi opera, necessaria sit potestas quædam naturam excedens in infimis etiam ministerijs; quæ potestas impertitur ab eo qui obtinet Ecclesiæ Principatum: quocirca morem hodiernum, quòd infima Ecclesiæ munia exerceantur à merè laicis, haud esse laudabilem, nec primæ Ecclesiæ consentaneum. Ea de causa sanxisse Caium Pontificem, ne ad Episcopi munus eueheretur, nisi qui cunctos gradus ascendisset; atque ideò præscripta fuisse à Si-

Historia
Concilij Tridentini
Lib. 18. Cap. 12.

1562. ricio Ordinum tempora. Porro impugnaturus id quod pariter in eodem quinto articulo habebatur, Sacerdotium in Ecclesia non nisi simplex prædicandi Euangelij munus esse, ostendit, illud non ad meros Sacerdotes, quin potius ad solos Episcopos præcipuè pertinere, cum Apostolus dicat: *Dominus non me misit baptizare, sed prædicare.* Et à Christo hoc de seipso affirmari illis verbis: *Oportet me aliis ciuitatibus euangelizare, ad hoc enim missus sum.* Hinc à Concilio Chalcedonensi fuisse decretum, vt Episcopi à domesticis negotiis abstinerent, vt prædicationi operam darent. Non tamen, sicuti de Sacerdotibus, postrema pars illius articuli affirmabat, eum qui reipso non concionatur, quòd huiusmodi dote careat, Episcopum non esse, & huiusce rei exemplum extare in Valerio Episcopo Hipponensi.

Ad quartum articulum regressus, confutauit posteriorem eius partem, quòd Ordinis potestas conferri posset aut à populo aut à laico magistratu, cum ea naturæ facultatem superet, adeoque cum illius conferendæ facultas desit iis, qui ad id præstandum ab Ecclesia constituti non sunt. Exigi quidem ex primæua constitutione populi electionem, idque colligi ex epistola quarta S. Cypriani in primo libro, atque ex Apostolica traditione: illam fuisse veram electionem, & non simplex testimonium (aduersus quàm indicauerat Salmeron) & idcirco illi clerum etiam adnecti, quòd electio ab vniuersa Christianorum multitudine haberetur. In hanc sententiam dixisse Apostolos: *Eligite ex vobis septem viros:* licere tamen summo Pontifici eam electionem populi supplere, pro eo ac opportunum existimauerit. Etenim quamuis ea eligendi ratio esset Apostolorum traditio; traditiones, quæ ad regimen spectant, esse mutabiles; at verò quæ pertinent ad Sacramenta, mutari non posse. Ac proinde pro temporum conditionibus potuisse Romanos Pontifices electiones variare, easque aut Clericorum Collegiis, aut Principibus, aut aliis concedere. Hæc summatim sunt quæ Sotus disseruit.

¶ Diarium,
29. Septem-
bris 1562.

Ex tertia classe, cui duo postremi articuli commissi fuerant, præcipuè notata^d reperio, quæ Melchior Cornelius, Clericus secularis, missus à suo Rege Lusitanæ, disputauit. Animaduertit is, quæ continebantur in sexto articulo, vbi denegabatur Ordini effectio gratiæ, errorem fuisse Ioannis Wicleffi, aliorumque, qui ducentis ante illum annis vixerant, sicuti colligebatur ex homilia sexagesima sexta sancti Bernardi in Cantica. Dein argumenta opposita dissoluit, veritatem Catholicam firmavit testimonio SS. Leonis & Ambrosij, Synodi Chalcedonensis, vndecimæ Toleranæ, aliarum-

aliarumque complurium, ac demum Florentinæ. Dixit, Ordines quoque minores esse Sacramenta, & effectores gratiæ constitutos ab Apostolis, sed ex institutione Christi, quæ hos Ordines Ecclesiæ præscripserat. Primam Tonsuram non esse Ordinem, cum per eam nulla potestas acquiratur. De Vnctione, quæ velut inutilis ac perniciosa eiusdem articuli initio damnabatur, retulit, eius mentionem fieri à Fabiano Pontifice, ac S. Dionysio, præter Innocentium III. capite primo, sub titulo *de sacra Vnctione*. Tum ad extremum articulum deuenit; ostenditque, Episcopos Presbyteris maiores esse. Respondit celebri Hieronymi dicto, quod producitur ab hæreticis, ubi affirmat, inter Episcopos ac Presbyteros non esse discrimen ex natura, sed prærogatiuam ex consuetudine; & obseruauit, à S. Hieronymo variis in locis disertè affirmari, hanc prærogatiuam ex institutione sua conuenire gradui Episcoporum, adeoque in verbis allatis rem esse intelligendam secundum argumentum, de quo ibi agebatur, hoc est, secundum exteriorem iurisdictionem, quæ lege Ecclesiasticâ præscribitur. Probauit, Episcopatum esse Ordinem peculiarem, præsertim Caietani ratione, quod Episcopus peculiarem potestatem obtineat administrandi Sacramenta Confirmationis, sacræque initiationis, quæ sunt ordinis, non iurisdictionis opera, quippe quæ Vicariis committi nequeunt. Reiecit postremò quæ Sotus in Salmeronem dixerat, antiquitus eligi à populo Sacerdotes & Episcopos, & non simplicem testificationem proferri: quin studuit ostendere propitiam parti contrariæ eandem epistolam quartam S. Cypriani libro primo, quam Sotus produxerat. Post Cornelium reliqui tertiæ classis suam exposuerunt sententiam, vsque ad secundum Octobris; quo die absoluti sunt minorum Theologorum conuentus, reliquis tribus classibus ad Sacramentum Matrimonij reseruatis.

- 10 Cum Legatis videbatur itineris tam longi ac laboriosi meta à se penè contingi, improuisum quasi præcipitium offenderunt, ibique pedem figere coacti sunt, nec quocumque adhibito conatu licuit ipsis ad optatum exitum sibi viam aperire, nisi post tam multos, tamque diuturnos labores ac discrimina, vt cunctæ hæctenus obiectæ difficultates præ hac via planæ censeri potuerint. Primordia referam tam validi ac memorabilis obstaculi, quod diu fraudauit, ac penè in desperationem conuertit spem conceptam vniuersæ Catholicæ Reipublicæ. In articulo postremo, secundum formam Crescentij Legati ætate iam digestam*, quidam error censuræ proponebatur: *Quod Episcopi Presbyteris maiores non essent Iure diuino.* sed

* Litteræ Legatorum ad Botromgum, 24. Septembris, & Archiepiscopi Iadrensis, 28. Sept. & 5. Octobris 1562.

1562. sed Præsides postremas voces abstulerant, veriti, ne disputatio de iure residendi iterum suscitaretur. Quidam Hispanientes illius definitionis cupidi, Præsidium arte animaduersâ conquesti sunt; adeoque Oratores Gallici Præsides amicâ specie commonuerunt de murmure non modico ob eam causam excito. Ab his re dissimulatâ responsum est, visum iri breuî, à se minimè declinari disputationem de iure residendi, dum eam proponerent, pro eo quod alias sponderant, vbi de Ordinis Sacramento ageretur. Nec in eo mentiebantur, quandoquidem numquam sperauerant, se per obliuionem extincturos præteritum de illa controuersia ardorem; sed cauere studebant, ne à noua definitione super Episcoporum institutione, terminare cogerentur pari definitione præcedentem controuersiam, illi admodum adnexam; aut certè inde deducere eadem ipsa corollaria, quorum causâ ab altera se abstinerant. Subdidit Lansacus (quod ipsis valde placuit) se parùm laborare, hoc an illo iure habeatur residendi præscriptio, dummodò reperiretur ratio ad eam firmiter obseruandam, cum certum esset, plurima Ecclesie incommoda inde dimanare.

Vix digressis Oratoribus, superuenere Archiepiscopi Granaten-
sis, Bracarenfis, Messanenfis, & Episcopus Segouientis, expostulantes, abrafam fuisse particulam illam è Decretis Crescentio Legato formatis, ostendentisque id cuius gratiâ particula omittebatur, non compertum minùs quàm odiosum esse Patribus, plurimæque cunctis offensionis; cum ex eo palàm fieret, eorum esse consili-
um, vt procul haberetur quæuis disputatio de mansione, aduersus priora promissa. Ad postremum caput fidenter responderunt Legati; Ab exitu contrarium compertum iri, cum ipsi daturi essent operam, vt de mansione, ad suam fidem præstandam, ageretur. Verùm de articuli mutatione cum ipsi nollent potissimam rationem reddere, neque pariter eiusmodi reddidere quâ illis satisfaceret, simulantes id à se factum, propterea quòd nemo hæreticorum inficiabatur, Episcoporum institutionem haberi ex lege Diuina; adeoque per illius rei damnationem iacula in auras proiectum iri. His reposuerunt illi Præsules, non deesse qui prauam illam sententiam tuerentur. Quare Legati ad moram iniiciendam, conuenere vt huiusmodi auctores conquirentur, & ostenderentur. Confestim filii Præsules rursus adiere Seripandum, quippe qui simul Theologice scientiam vni Osio communem obtinebat, & operam auctoritatemque in deliberationibus longè maiorem quàm Osius; nisi que sunt illi ostendere, errorem illum ab hæreticis recentioribus adiectum

f. In monumentis Seripandi, & in epist. Viccom. ad Borrom. 28. Septemb. 1562.

um fuisse reliquis contra Ecclesiæ Hierarchiam. At contra Seripandus; Hæreticos in productis locis haud negare, gradum Episcopi fuisse institutum à Deo; solum dicere, Episcopos in præsentia non eos esse de quibus loquuntur sacra Oracula, utpote non exercentes ministeria illic ipsis destinata: quibus verbis fateri potius videbantur Episcoporum institutionem à Deo habitam. Illud igitur non esse studium proscribendi opinamenta hæreticorum, sed quoddam artificium iterum indirectâ viâ tentandæ definitionis de iure residendi, aduersus id quod Rex Catholicus suum esse sensum ac votum declarauerat.

12. Quantum propensionis præ se tulerat Seripandus ad mansionis definitionem, tantumdem auersionis præ se ferebat aduersus hanc de institutione Episcoporum^g. Et quoniam ferebatur, tametsi non parum perturbatâ rei veritate, sicuti postea compertum est, fuisse eam definitionem satis expensam ætate Crescentij, adeoque iam in promptu ut promulgaretur, nisi bellum improvisò Concilium soluisset; Seripandus ad Amulium ea de re scribens animaduertit, in mansionis definitione de vnico tantum articulo agi; at verò in altera definitione complures contineri: addiditque, posse cognosci, non solum Theologos ac Cœnobitas interdum implicari, sed præstantes Canonum Doctores non semper diuinare: indicans id quod Romæ missitatum fuerat, dum is cum Simonetta conferebatur in antegressa disputatione de iure residendi, & insinuans in alio articulo grauioris momenti, se Theologum ac Cœnobitam cautiorem fuisse Crescentio, Canonum apprimè perito. Sed quamquam Seripandus & collegæ plurimum studuerint argumentum illud declinare, nec Pagnanus oscitanter operam suam cum Hispanis impenderit, ne emulationem excitarent; hinc tamen effectum non est quò minus aliquot Theologi, ac præsertim quidam Theologus Archiepiscopi Granatensis^h, captâ ab articulo septimo opportunitate, in eam controuersiam de institutione Episcoporum irrepserint, & iam Drascouizius acriorem huius quàm alterius definitionis voluntatem declarabatⁱ. Verùm Præsides, intelligentes, in duobus illis capitibus Patres eòdem tendere, adeoque opus esse primum semel componere, quippe radicem etiam alterius, cum Patribus, quibus magis fidebant, deliberantes, tria consilia excogitarunt, quæ per celerrimum cursorem Borromæo perscripserunt^k, quò responsum acciperent antequam Patres omnes sententias de doctrina protulissent, adeoque antequam ipsi vrgerentur à promisso ad rem exequendam.

^g In epist. Seripandi ad Amulium, 8. Octobr. inter Musotti monumenta.

^h Arcanæ notæ Vicecomitis ad Borrom. 1. Octobris, & epist. Archiep. Iadrensis, 5. Octobr. 1562. ⁱ Epist. Vicecom. ad Borrom. 8. Octobr. 1562. ^k 5. Octobris 1562.

Historia
Concilij Trid.
Pars III.

1562.

Vnum ex consiliis erat, proponere vt in Pontifice negotium reponeretur, quemadmodum ipse Pontifex comprobabat in epistola commemorata, quam ad Simonettam scripserat, sed quæ nondum peruenerat: in quo prædicebant quàm plurimos Episcopos consensuros; cum hoc tamen discrimine, quòd alij existimabant integrum argumentum in Pontifice reponendum; alij, pro certo fidentes definiendam esse quæstionem, solùm consentiebant, vt Pontificis iudicio committeretur definitio pro hac potiùs aut pro altera parte. Vnde coactus fuisset Pontifex per seipsum conficere quod in Synòdo prætermittendum curabat; idque eò deterius, quòd vbi diuino ipse motus afflatu pro rei veritate declarasset, obligationem residendi imponi lege merè Ecclesiasticâ, huiusmodi declaratio, quæ à Concilio profecta optabilis visa fuisset, à Pontifice in eo rerum statu habita, parum decoris Apostolicæ Sedi, parum exempli fidelibus peperisset. Verùm etiam si obtineretur, vt à Patribus res integra ex priori forma in Pontifice reponeretur, duo adhuc proponebantur à Legatis: Alterum, cum antea Calicis negotium Pontifici commissum fuisset, peiorem in partem communiter acceptum iri, si hoc pariter eidem committeretur, videreturque Concilium ab omni arduo manum subtrahere, & cuiusdam canalis instar omnem grauioris ponderis deliberationem ab eo Romam deferri: Alterum, huiusmodi Decretum offensurum vt minimum in quadraginta Episcoporum repugnantiam, quæ tamen magni habita non fuerat in priori decisione, Pontifici committenda, videbatur tamen plurimi facienda in præsentia; tum quia hæc erat secunda, tum ex ipsius argumenti natura, & ob rûmores per Christianam Rempublicam amplè diffusos: præterquam quòd Galli fortasse peruenturi essent ante Sessionem, adeoque ante firmata Decreta, & aduersariis accedentes, numero atque auctoritate non modicum ipsis robur addituri.

Alterum consilium erat, vt proponeretur in Concilio super mansione quædam constitutio, pœnis & emolumentis abundantissima, & eiusmodi, quæ metu ac spe eius obseruationem pollicerentur; atque inter pœnas optauissent aliqui, vt interdiceretur non residentis absolutio in conscientia foro: sed in hoc consilio persistebat adhuc difficultas, an in eiusmodi lege proponenda simul explicandum esset, quòd non ampliùs ad definitionem dogmatis procederetur; ea siquidem explicatio periculum probationi procreabat, silentium verò vtilitatem consilij corrumpebat.

Tertium erat, vt ingens Episcoporum numerus, hoc est supra centum,

centum, Legatos efflagitarent, ut ipsorum nomine rogarent Synodum, ne grauaretur, ad amouendam perturbationem, discordiam, & moras, totum negotium Pontifici remittere: quæ forma decen-
tior apparebat, quam si Legati propositionis auctores secundum primum consilium viderentur. Hæc tamen ipsis occurrebat diffi-
cultas, Patres extra numerum proponentium facile obstituros, alios auerfatione sententiæ, alios technæ suspitione, & alios for-
tasse plus appetentes, quippe nobiliorem aduersarij quam affectæ personam: quare maius potius schisma fieret, dum id refarcire conarentur. Nimiæ quippe vim habet ad augendam sui in alio
diffidentiam, data ab illo repulsa sibi per fidentiam aliquid petenti.

1562.

C A P V T XIII.

De tribus capitibus propositis sententia Pontificis. Varia iactata & cogitata de aduentu Gallorum. Contentio de loci prærogatiua inter Helueticum & Bauaricum Oratorem, rursus ad aliquod tempus sedata.

Iussit Pontifex celeriter ad Legatos rescribi*, Ex voto suo melius eos acturos fuisse, solum propriæ prudentiæ ductum fidenter secutos: seu quod illos vellet obstringere ad rem suam promouendam eo præualido nobilium animorum vinculo, quod ipsis iniicitur, dum se solutos omni vinculo in maximis negotiis à suo Principe sentiunt; seu quod reuera sibi displiceret, emolumentum illud ad rem perficiendam deperdi, quod iidem auctores essent consilij, iidemque executores. Adiecit; Quoniam suam illi sententiam rogabant, eam esse huiusmodi; Susciperetur secundum consilium sancientiæ constitutionis, pœnas & præmia complectentis. De conditione apponenda, ne dogma definiretur, nihil respondebat, cum fortasse vellet id ab ipsis peractum, non à se dictum. Declarabat quidem, ne absolutionis interdictio non residentibus ultra noxam perduraret: sed proponebat insuper, ut iisdem anathema solum à Pontifice soluendum infligeretur. Itaque placere sibi, ut omni studio Legati curarent rem propositam à maiori Patrum parte accipiendam: quod ubi succederet, tamen complures reluctarentur, de iis minimè laborarent; cum certum esset, maiorem acerbio-
rioremque repugnantiam futuram, ubi post tam inflammatam euulgatamque correctionem dogma pro alterutra parte definiretur. Quod si Legati de huiusmodi Decreti successu dubitarent ex pri-
uata

* Litteræ Borromæi ad Legatos, 12. Octobris 1562. inter monumenta Seripandi.

1562. uata solùm ipsorum diligentia obtinendo, nauarent operam, vt centum illi, quos ipsi commemorauerant, essent æquè parati aut ad hoc ipsum perficiendum, aut ad rem Pontifici committendam. Sin autem ne id quidem pariter hac ratione haberi posset, non recusare Pontificem commissionem accipere, dummodò liberam minimeque coarctatam ad alterutram sententiam decidendam. Satiùs enim existimabat ea omnia peragi, quàm decerni in Concilio Fidei dogma, quod à tot Patribus, tantæque æmulatione impugnabatur. Verumtamen etiam si fortasse complures eiusmodi commissioni repugnarent, non propterea Legati ab ea stabilienda desisterent, cum in comperto esset, à negotio tam agitato, tantoque mentium affectionumque conatu, nullam spem fieri reliquam, vt per communem concordiam ipsum absoluèretur. Nulli pariter Legatis curæ foret id, quod siue Oratores siue alij oblocuturi essent, cum cuicumque prudenti sinceroque animo liceret apertè intelligere, sibi, eiusmodi rei & Calicis commissionem accipienti, non aliud emolumentum, nisi pacem Concilij prouenturum, atque in eo casu præualidas à se sanctiones editum iri, quibus omnes re ipsa ad residendum cogerentur. Concludebat ex iis omnibus quæ dixerat, nolle se vt Legati, nisi ex ipsorum arbitratu rem gererent.

Eò magis tum ab ipsis tum à Pontifice optabatur festina & quietata illius litis concordia, quòd vicinior ac turbulentior significabatur aduentus Gallorum; qui si diuisam Synodum reperissent, ad alteram partium accedentes, rerum arbitri omnino euasissent, & pro iis sensibus, qui de illis dicebantur, ad eam sanè accessissent, quæ vellet à consueto secedere. Inter cetera monumenta, in quadam epistola Amulij^b ad Seripandum, comperio ab eo significari, nuntiatum esse, Lotharingum Cardinalem habere in animo sibi famam comparare potissimum ex eo, quod ipse nationes Transmontanas coniungeret ad deliberandum non modò de reliquis argumentis, sed de creatione Pontificis: factam ab eo spem fuisse collocandi in matrimonium Archiduci Ferdinando, secundo Cæsaris filio, fratris filiam, Scotiæ Reginam, quod ipsi addictos Cæsarianos reddidisset. Et quidem ratiocinabatur Amulius, Lotharingum fortasse primo loco propositurum disciplinæ leges sanctissimas, cunctisque Episcopis gratas, ad aucupandam gratiam & auctoritatem, viamque aperiendam nouis molitionibus, per quarum primam, ac tantquam reliquarum fontem, à multis prædici^c tentandum esse, pro eo ac significauerat antea Drascouizius, vt nationum numerus capitum numero præualeret, delectâ in singulis æquali sapientium Episco-

b 10. Octobris 1562. inter commentaria Musotti,

c In responso Amulij ad Seripandum, 21. Nouemb. 1562.

Episcoporum cohorte. Etenim aiebant, par non esse, vt soli Itali
 multitudine dominarentur Concilio, atque in capitibus spectare-
 tur æqualitas exterioris tiaræ, non inæqualitas interioris doctrinæ;
 de quo acriter ^d conquesti sunt, quòd Pontifex id temporis ^e con-
 uentum muniret multis Italicis Patribus, non cunctis idoneis; qua-
 si id fieret, quòd Italia semper in bilance dominatum continuaret,
 tametsi nouum æquilibrium Gallorum, qui expectabantur, acce-
 deret. Quamobrem valdè sollicitè de hoc vulgato exterorum ani-
 mo scripsit ad Amulium Seripandus Legatus, in quo, ob breuem
 Mantuani discessum valetudinis causâ, innixurum erat per eos dies
 primi ductoris munus: sed Amulius postquam cum Pontifice dis-
 seruit, intrepidè rescripsit; In Episcopis Concilij tam enormem
 cæcitatem timendam non esse, vt vellent auctoritati suæ tantum
 detrimentum inferre, suoque suffragio tantum æstimationis sub-
 trahere. Ecclesiam quindecim sæcula ita processisse: nec ex ad-
 uerso militare Synodi Constantiensis exemplum, quoniam nec ibi
 pariter articuli nationum numero stabiliti sunt; sed cùm agitatum
 est de nouo Pontifice creando, in tanta trium veterum litigatorum
 discordia, quorum nulli deerant addictæ prouinciæ, viginti tribus
 Cardinalibus additi sunt triginta Episcopi omnium nationum,
 quòd singulæ suffragij participes in eius electione, adstringerentur ad
 illius obedientiam ac tutamen. Præterquam quòd ex ea noua suf-
 fragij ratione inextricabiles difficultates orirentur, cùm apud ho-
 minum opiniones ambigua nationum confinia permanerent, adeo-
 que si pro ipsarum numero suffragia numerarentur, potius schisma,
 quàm Synodum inceptum iri. Non ex doctrina, sed ex manuum
 impositione reddi Episcopos in sacrosanctis illis cœtibus legitimos
 iudices: doctrinam interdum reperiri maiorem in laicis, quàm in
 Episcopis; eam sibi quemque magnificè tribuere, erga alios verò
 dubia variare iudicia: quapropter per summam prouidentiam Deus
 tam incertæ doti certam fidei firmitatem minimè alligarat: ali-
 quando Episcopi idiotæ voce id fuisse confectum, quod à complu-
 ribus doctissimis confici non potuerat.

1562.

^d Acta Pa-
 leotti, & lit-
 teræ Vice-
 comitis ad
 Borrom.
^e Ex Diario,
 in exitu Se-
 ptemb. & in
 Octobr.

3 Graues dubitationes de consiliis Lotharingi, deque perturbatio-
 nibus quas ille Catholicis ditionibus afferre posset, peculiare non
 erant Pontificis ac Pontificiorum, sed communes prudentibus mi-
 nistris eorum Principum, quorum in eo nonnisi quies vniuersalis
 intererat: nec silentio præterire debuisset ad eam rem Suauis id
 quod ipsi pluribus modis innotuerat, Venetos Oratores in eam
 sententiam ad Senatum ^f perscripsisse: sed silentium rei cognitæ
 narra-

^f Arcanæ no-
 tæ Viceco-
 mitis ad Bor-
 romæum,
 24. Septemb.
 1562.

B b 3

Historia
 Concilij Trid.
 Pars III.

1562.
g 21. Septem-
bris 1562.

narratione incognitæ ab eo rependitur. Cùm is in epistola Vicecomitis ad Borromæum legisset quædam officia à Musotto, qui Seripando Legato à secretis erat, proposita, quibus Lotharingi aduentus remoueretur, illicò plenâ fiduciâ scribit, ea officia fuisse adhibita; haud animaduertens, vbi verum id fuisset, Musottum auctorem consilij, eundemque postea Lotharingo à secretis, adeoque de rebus benè consciùm, ea in sua narratione silentio non oblecturum fuisse, cùm homines mediocres semper appetant, operam suam in dirigendis Principibus famæ commendari. Contrà verò ex voluminibus litterarum certò comperio^h, Pium huiuscemodi artibus minimè consensisse, causatum inter alia, quòd illas inefficaces prænosceret, quippe admonitus litteris Ferrarientis Legati, Lotharingum suoapte ingenio ea viuaciùs aggredi, quæ sibi prohiberi viderentur. Quare ipse cauit, de quo & Legatos præmonuit, ne quod suspicionis multoque magis formidinis indicium in se præferret; suspicio siquidem se tamquam auersum, formido tamquam inferiorem Lotharingo indicasset.

^h Epist. Borromæi ad Legatos, 16. Septemb. 1562.

ⁱ Ex litteris Borromæi ad Legatos, 16. & 18. Septemb. 1562.

^k Epist. Borromæi ad Legatos, 12. Octobr. 1562.

^l Ex S. Dionysio, 10. Septemb. 1562.

Et iamⁱ vtraque minui cœpit, etiam in animo Pontificis: etenim quamuis antea credidisset, Lotharingum non aduenturum, sed fortasse sparsum huiusmodi rumorem à Gallis fuisse ad retardandas definitiones, postea verò per Abbatem Mannensem, à Lotharingo ad se missum, certior esset redditus de vero ac proximo illius accessu; ^k tamen ex iis quæ Abbas exposuit, Pontifex meliora præfagiit. In hanc sententiam^l Lotharingus suo chirographo ad Pium scripsit: Se ab auctoritate precibusque Reginae, Regis Navarrae, Dynastarum ac Præsulum Galliae, totiusque Ecclesiae Gallicanae, atque à lacrymis proborum omnium, & vniuersi populi, fuisse coactum ad opus illud suscipiendum, ad quod vnâ cum Episcopis ac Theologis doctis & Catholicis iturus erat; neque quidquam à se gestum iri, quod Pontifici displiceret, cùm ipse Apostolicam Sedem supra omnia post Deum veneraretur; addebatque, ne grauaretur Pontifex fidem adhibere iis, quæ suo nomine Abbas exposuisset. Is verò tam amplè postea testificatus est obseruantiam Lotharingi erga Pontificem, & sacrosanctam Cathedram, & ea quæ idem habebat in animo per illam functionem efficere, vt Pontifex ipsi fidem abrogare nequiuert; tum quòd absurdissimum videbatur, huiusmodi Principem velle se tam crasso mendacio decurrere in eo quod apertè falsum mox ab ipsius opera reuinceretur; tum quòd Regina concordis sono Nuntium fuerat allocuta; ac denique ob eam rationem, quam alibi animaduertimus, quia nimi-

rum

rum sinceræ significationes à natura vim quamdam obtinent, ex qua homines inter negotia diu exerciti ipfas à simulatis discernunt. 1562.

5 Dum adfuturi Transmontani huiusmodi sollicitudinem excitabant, alteram qui iam aderant incussere. Ea fuit, orta iterùm ^m æmulatio Oratoris Heluetij erga Bauaricum, paulò antè à suo Principe regressum; quæ tantum turbarum discrimen attulit, vt necesse fuerit Legatis ad eas vitandas cœtus iam indictos nonnumquam omittere. Cupiebat Bauaricus saltem bis tēve solemnibus actionibus interesse, ita vt Helueticus non adesset, cùm hic tam diu liberum ob ipsius absentiam theatrum obtinuisset. Atque id ægerrimè impetratum est, & ipso facto dumtaxat, non per promissum, quod singulis vicibus anxios habebat Legatos. Postea nullo inter æmulos temperamento reperto, proposuerunt Legati, vt ambo siue sponte, siue, vbi cautius id sibi suos apud Principes existimarent, ipsorum Præsidium iussu à publicis functionibus abessent, vel Tridenti, vel in vicinis locis degentes, donec opera nauaretur, vt ipsorum Principes concordiam inirent: quòd si hoc non succederet, à Pontifice mandata acceperant, quemnam ex Oratoribus abire paterentur. Sed hoc extremum erat consilium, nec re complendum citra necessitatem, nec vulgandum antequam compleretur. Denique Legatis enixè conuenientibus, & Oratoribus Cæsareis deprecantibus, vterque consensus ne interesset. Enimuerò iurisdictione, quòd celsiores in homines, & in rebus celsioribus exercetur, eò speciosior, sed simul ponderosior Iudici accedit: adeoque ponderosissima illa est, quæ de prærogatiua inter Principes habetur; cùm ea Iudicem cogat, vt alterum sibi reddat inimicum quasi per apertam grauissimamque iniuriam, nec alterum sibi reddat obnoxium, qui se victorem non putaret, nisi victoriam ex manifesto suo iure profectam agnosceret.

CAPVT XIV.

Complura Suavis errata. Polonia Orator exceptus. Variæ sententia de paratis doctrinæ Canonibus; ac præsertim, An & quomodo Episcopi sint ex Iure Diuino.

1 **S**uavis quæ erroribus, quæ mendaciis, quæ versutiis numquam me longius progredi patitur, itinere non interrupto. Et sanè si vellem refellere quidquid ille aut nullo aut falso nixus fundamento narrat, ingentia & multiplicata volumina mihi satis non essent; falsum enim vno verbo profertur, sed nonnisi compluribus reuincitur. Aliquot ipsius errata pro more signabo, ex quibus argu-

m Litteræ
Legatorum
ad Borromæum,
12. 15. &
19 Octobris
1562.

1562. argumentum de reliquis capiatur. Studet minutulam sententiarum, quæ dictæ sunt, rationem reddere, & labitur ad primum gressum, affirmans, articulos tunc expositos trutinæ fuisse octo, quippe qui octo Canones postea legit in ea Sessione à Concilio firmatos; & tamen si leui labore legisset Acta aut Paleotti, aut Episcopi Salmanticensis, aut Musotti, aut etiam Diarium, didicisset, eos fuisse septem, octauum verò non nisi post diuturnam temporis moram propositum. Nihil nouit de distributione sex classium³, ac trium priorum, quæ Ordinis Sacramento destinatæ sunt; sed quatuor solùm enumerat, atque tunc omnino de illis argumentis fuisse locutas.

Præter Acta Arcis Æliæ, Acta Paleotti, Episc. Salmanticensis, & Diarium.

Refert, in primo cœtu 23. Septembris differuisse quatuor Theologos Pontificios, & inter alios Sotum & Brauum Dominicanos, quod est errorum congeries. Etenim non plures quàm tres in ea verba fecere, & ex iis vnus Pontificius, non Sotus, nec Brauus, sed Salmeron: duo reliqui in eo conuentu auditi, Bellosilius Philippi Regis, & Payua Sebastiani Theologi fuere.

In describendis Soti & Cornelij sententiis tantum ab ipsa discrepat, quantum sibi vix persuadere poterit is, qui Suauis narrationem nostræ non componat, ab authenticis integrisque monumentis desumptæ.

Postridie Kalendas Octobris prolixum describit sermonem Simonis Florentini, qui erat Seripandi Theologus, de articulo pridie exagitato, Num Episcoporum institutio sit ex Iure Diuino. Et reuera nihil ille eo die locutus est, sed solùm Chrysofomus Castellanus Eremitanus, Laurentius Venetus Carmelita, Amantius Brixiensis è Seruis B. Virginis, & Diamantus Florentinus, pariter Eremitanus, à supremo suo Præsidente adductus. Quid porro? In iis cunctis conuentibus ne verbum quidem fecere de recitatis articulis Brauus in primum cœtum inductus à Suauis, & commemoratus Simon, vtpote tribus classibus Ordinis Sacramento destinatis minime comprehensi, quod liquet ex Actis Paleotti, vbi earum classium Theologi singulatim recensentur. Reputet hinc lector, quâ fide dignus hic scriptor in enarrandis minutatim, pro eo ac proficitur, singulorum sententiis ac narrationibus.

Nihil ipse de tribus illis consiliis cognouit, à Legatis Pontifici propositis per celerem tabellarium, de mansione: narratque, à Pio fuisse illis iniunctum, vt primo loco rem sibi committendam curarent, sed absque Decreto; & vbi id obtineri non posset, darent operam vt Synodus negotio consulere per pœnas ac præmia, non
item

item per dogmatis sanctionem. Quæ narratio falsi redarguitur in singulis suis partibus ab epistola Borromæi, à nobis adducta, ubi tamquam primum votorum eligitur, quod electum tertio loco Suaui affirmat, & eo non impetrato, probatur tamquam secundum consilium res commissa Pontifici absque vlla distinctione, quod ea per Decretum aut sine Decreto committatur. Ad hanc veritatem confirmandam animaduertent subinde lectores, à Legatis post paucos dies id consilij susceptum, ad quod, ex narratione Suaui, confugiendum Legatis non fuisset secundum Pontificis voluntatem, nisi duobus prioribus consiliis antea sine fructu tentatis.

1562.

2 Vt nostro pergamus itinere, per eos dies accessit Concilio nouæ legationis regis splendor, cum eò peruenisset ^b Valentinus Erbutus Episcopus Præmissiensis, Orator Sigismundi Poloniæ Regis. Obuiam illi processere complures ex Patribus, aliisque, per consuetas honoris significationes, prætermisso idcirco eo die generali conuentu, exceptusque domi fuit ab Osio Cardinali, eiusdem nationis. Adductus postea in solemnem cœtum, mandati loco simplicem epistolam protulit, fidei conciliatricem, ad Concilium scriptam. Nulam habuit mentionem de Polonis Episcopis, qui nondum aduenerant, nec eorum absentiam, pro eo ac expectabatur, excusauit. In responsione Oratori reddita à Synodo & debita Regi reuerentia exhibita est, & grates actæ. Verum Legati veriti ne in proximis illius regni Comitibus de Religionis negotiis ageretur, occurrere periculo haud neglexerunt, scriptis ad Sigismundum Regem efficacibus litteris, in quibus ob oculos illi ponebant, quàm id Ecclesiæ absurdum euaderet, & probrosam Poloniæ, id temporis, quo negotiorum ad Religionem spectantium causâ Oecumenica Synodus extabat.

^b 14. Octobris 1562. ex epistola Legatorum ad Borromæum, 15. Octobris 1562. & præter Acta Arcis Eliæ, ex Actis Murfotti, ex Diario, ex Actis, & litteris Episcopi Mutinensis ad Moronum, 15 & 26. Octobris 1562.

3 Alicuius momenti iactura per eos dies accidit ex obitu Ioannis Antonij Pantusæ Cosentini, Episcopi Literarensis, cui meritò est exhibitus honor, qui solet impertiri homini alterius præmij non amplius capaci, collaudatâ eius doctrinâ apud Pontificem à Legatis. Sed simul aliâ laudatione, magis fructuosâ quàm ea quæ supra cineres spargitur, cohonestatus est ^c Sebastianus Leccauela Archiepiscopus Naxiensis, ad obtinendam, vti factum est, Ecclesiam demortui.

^c Litteræ Legatorum ad Borromæum, 28. Octobris eiusque ad Legatos responsio, 6. Nouembris 1562.

4 Absolutis minorum Theologorum conuentibus, illicò datum est negotiorum nonnullis Patribus formandi ex prolatis eorum sententis Canones & Decreta. Selecti ad id fuere Gaspar de Fosso, ex Ordine S. Francisci de Paula Archiepiscopus Rheginus, Callinus

Pars III.

C c

Archi-

1562. Archiepiscopus Iadrensis, Andreas de Cuesta Episcopus Legionensis, Sala Viuariensis, Suarius Conimbricensis, Colofuarinus Conadiensis, & supremi Moderatores Seruorum B. Virginis & Iesuitarum, quorum opera cum singulis Patribus octauo die mensis communicanda erat. Sed antea eorum exemplar traditum Oratoribus de more ^d. Galli restiterunt in septimo Canone, vbi damnabatur, qui negaret vim habere ordinationes ab Episcopis habitas absque electione & consensu populi, opposcentes id aduersari Gallia consuetudini. Idcirco paratum iam exemplar retardatum, auditique sunt Oratores in quodam Theologorum cœtu; qui Theologi declararunt, suam mentem in illis verbis fuisse, solum definire, vim Sacramenti ab assensu populari minimè pendere. Verùm Oratores clariorem explicationem cupiere, adeoque vox *ordinationes* in vocem *Ordines* commutata. Nono igitur Octobris Canones & Decreta singulis Patribus scripto tradita; ac postea habito ad ea expendenda conuentu, innumera & obseruata sunt & obiecta, ac longè plura^e quàm in quouis præteritorum argumentorum; siue quòd hoc argumentum id ex seipso mereretur, siue quòd in rebus ad nos spectantibus vel minutissima quæque adspectabilia nobis apparent. Magis præcipua percurram.

Venetus Patriarcha repugnauit particulæ, in qua dicebatur, Ordines compleri à Sacerdotio, cum hoc ipsi videretur aduersari capiti primo in titulo De sacra Vnctione, & communi opinioni Iuris Ecclesiastici peritorum, affirmantium, Episcopatum, qui per Sacerdotium haud completur, Ordinem esse.

Contentiosius obstitit Guerrerus: is post quædam minùs grauia à se notata dixit^f, Carere eos Canones definitione admodum necessariâ, & Iulio Tertio sedente iam paratâ: Episcopos Iure Diuino institutos fuisse, & ex eodem Presbyteris esse maiores: nam Caluinus, Musculus, aliique innouatores hanc illis prærogatiuam denegabant, eaque de re se cum Legatis iam egisse, nullo sibi reddito responso. Suam sententiam ex eo confirmauit, quòd Episcopatus vnicus esset, cuius partem cuncti Episcopi obtinebant: Pontificem Romanum & Episcopos esse fratres, filios vnus Patris, qui est Christus, & vnus Matris, quæ est Ecclesia: æquè institutos à Christo fuisse secundos, ac primum. Romanum quidem Pontificem tamquam caput institutum, sed solum tamquam causam beneficientem, non generantem, quemadmodum caput nostrum regit quidem & adiuuat membra reliqua, sed ea non generauit. Petrum Apostolorum institutorem haud fuisse, sed Christum, adeoque Epi-

^d Epistola Iadrensis ad Corneliū Card. & Fuscarij ad Moronum, 18 Octobris 1562. & arcanæ notæ Vicecomitis ad Borrom.

^e Litteræ Legatorum ad Borrom. 26. Octobris 1562.

^f Præter testimonia producta, litteræ legationis ad Borrom. & Iadrensis ad Corneliū, 15. Octobris 1562. & arcanæ notæ Vicecomitis ad Borrom. 19. & 22. Octobris 1562.

Episcopis, utpote successoribus Apostolorum, impertitam esse potestatem non à Petri successoribus, sed à Christo. Attulit exemplum arboris, in qua multi quidem rami, sed vnica solùm inest virtus. Si Sacramenta, Hierarchia, ac primus Hierarcha institutionem à Deo receperunt, Sacramentorum etiam ministros, ceterosque Hierarchas à Deo fuisse institutos. Hæc certissima esse, & ab hæreticis negata, adeoque digna quæ definiantur.

Osius Cardinalis, pro eo ac inter collegas conuenerat, postremis dictis respondit, quibus inferebatur necessitas definiendi: Ab ipsa quoque Augustana Confessione concedi hanc in Episcoporum gradu prærogatiuam, sed solùm negari, Episcopos consecratos vnctionibus, precibus ac ritibus nostris, esse quales instituti fuerant. Ad hæc Guerrerus: Si vel ipsi hæretici hoc fatentur, cur nos puder affirmare? At Osius reposuit: Ne viderentur in controuersiam vocare quod ab aduersariis haud impugnatur. Contrà Guerrerus: Ab hæreticis & Augustana Confessione reuera illud negari; petitque vt vel ea definitio conficeretur, vel productis à se testimoniis ac rationibus responderetur. Sed persistente Osio in iis quæ prius dixerat, ardens Guerrerus respondit: *Rem Nationibus remitto.*

6 Archiepiscopus Iadrensis monuit, Synodum non conuenisse ad solam Confessionem Augustanam damnandam; adeoque cum is error in aliis nouatoribus deprehendatur, esse confutandum.

Id confirmauit Bracarensis, obseruans, ab hæreticis concedi Episcopis ex institutione Diuina solam potestatem prædicandi Euangelij, non item conferendi Ordines, & confirmandi, sicuti apud Ecclesiam Catholicam in vsu est. Hinc aduersus eos declarandum, hanc totam auctoritatem à Christo ipsis collatam fuisse.

Ayala Segouienfis Episcopus obiectum Patriarchæ Veneti confirmauit testimonio S. Dionysij, docentis, Ordinem ab Episcopatu compleri. Censuit, definiendum non esse, conferri in hoc Sacramento illud genus gratiæ, quod nos Deo gratos efficit: Etenim, aiebat ille, à Sacramentis non nisi id effici, quod ab ipsorum forma significatur; at à forma Ordinis illud genus gratiæ minimè significari. Verùm esse, à Deo pro sua misericordia impertiri auxilia præstantiora iis qui hunc gradum obtinent. Postulabat, vt hinc enumerarentur cunctæ cæremoniæ, simulque distinguerentur ea quæ ex necessitate, ab iis quæ fierent ex mera congruentia; atque vt explicaretur partitè Episcoporum ac Sacerdotum origo, quatenus hierarchiam constituunt; quod in memoratam definitionem tendebat. Adiecit præterea: Quemadmodum Pontifex Romanus

1562. Petro succedebat, sic Episcopus Apostolis succedere; proinde ubi iurisdictionis Episcoporum debilitaretur, Pontificiam pariter debilitari. Potestatem iurisdictionis Episcopis à Deo conferri, cum Episcopatus absque iurisdictione consistere nequeat; sed exercitium iurisdictionis ipsis conferri à Romano Pontifice, ad quem spectat personas designare, & Ecclesias partiri. Accipi ab Episcopis in ipsa consecratione iurisdictionem, nec eam per *degradationem*, ut vocant, deperdi. Studuit postea compluribus Pontificum testimoniis ostendere, Episcopatum esse Ordinem. Dixit, illum è tribus hierarchicis Ordinibus vnum esse, quippe quòd duobus solum Ordinibus Hierarchia componi non poterat: reliquos sacros Ordines solum esse Presbyteratum ac Diaconatum; & hinc rursus arguit: Cum Christus Hierarchiæ auctor esset, esse pariter auctorem illius iurisdictionis, quâ Episcopi in Ordine hierarchico supremo constituuntur. Postremò consideravit ea verba: *Quodcumque ligaveritis*, fuisse à Christo dicta cunctis Apostolis; affirmavitque, Episcopus Apostolis plenè succedere tum in Ordine tum in iurisdictione.

Eidem adhæsit sententiæ Episcopus Auriensis, dicens, Nihil ab hæreticis magis intendi, quàm abiectionem Hierarchiæ; adeoque eius fabricam exactè stabiliendam per gradus, eiusdemque Architectum, Deum videlicet, ostendendum. Hanc similiter definitionem urgebant Episcopi Dertusensis & Veglensis.

Verùm ab ea Patres dehortabantur (tamquam à re minimè necessaria, de qua neque ipsi conuenerant, neque minores Theologi disceptarant) Guido Ferrerius Episcopus Vercellensis, postea Cardinalis, & Ioannes Antonius Facchinettus, de quo sæpius habita est mentio, quiq; iam Neocastrensis Antistes eò aduenerat, & longo post tempore ad primam Sedem ascendit, sed mortis celeritate Christianæ Reipublicæ spem fefellit.

Andreas Cuesta Episcopus Legionensis tria in Episcopis distinguit, Potestatem Ordinis, Facultatem & habilitatem conficiendi actus iurisdictionis, & ipsam Iurisdictionem perfectam ac liberam. Posterius ex his cum priori connecti intrinsecus, adeoque ab eo separari non posse; eo pacto, quo in Sacerdotibus vi Ordinis inest absoluendi facultas, atque totum id à Deo esse; sed quemadmodum Sacerdos plenam perfectamque iurisdictionem non obtinet, nisi ab humano superiore, ita contingere Episcopo; & adduxit Cardinalem à Turrecremata in lib. 2. de Eccles. ex cap. 13. vsque ad 67. Nulli igitur detrimento esse Pontifici declarationem, quâ dicantur

g Præter A-
cta, epist. la-
drensis,
22 Octobr.
1562.

dicantur Episcopi esse ex Iure Diuino, cum oporteat id intelligi de ipsorum primaria ac nobilissima potestate: & S. Thomæ doctrinā id confirmauit ^h.

1562.

h Secunda
Secunda,
quæst. 93.
art. 3.

8 In eandem sententiam verba fecere Bouius Episcopus Ostunensis, & Sala Viuariensis, qui volebat, vt claris notis diceretur, Episcopus esse ex Diuina institutione, quod spectat ad Ordinem, non quod ad iurisdictionem. Et Bonellus Episcopus Tifernatium ad illud ipsum adduxit alia duo testimonia Cardinalis à Turrecremata super primo Canone distinct. 21. & super Canone *Legimus*, in distinct. 93.

Contrariam opinionem propugnauit Gadus Episcopus Lucensis, arguens, à Deo positos Episcopos fuisse potissimum vt populum regerent, ac moderarentur; adeoque repugnare Diuinæ sapientiæ eum qui diceret, ipsis collatam à Deo non fuisse hanc auctoritatem: & à Synodo Constantiensi dicti sui confirmationem quæsiuit.

Franciscus Gibertus de Noguera Episcopus Aliphanus mediæ cuidam sententiæ adhæsit, ratus, iurisdictionem Episcopis traditam à Christo, materiam verò ad eam exercendam ipsis designatam à Pontifice: verba illa, *Pasce oues meas*, non fuisse soli Petro dicta, sed reliquis etiam Apostolis, ex doctrina Leonis I. in serm. 2. de die natali SS. Petri & Pauli; Augustini in lib. Pastorum; Cypriani, Ambrosij, & Innocentij III. in eius epistola recens in lucem edita, Christum fuisse locutum cum Petro vnà cum reliquis Apostolis, quò ostenderet, eam auctoritatem in reliquis etiam perstituram; sed cum eo solo postea locutum, quò significaret, licere ipsi illam sine reliquis exercere.

9 Sebastianus Vantius Ariminensis Episcopus, sed veriùs Administrator Vrbeuetanus, cuius doctrinæ præclarum extat vestigium in eius tractatu *De Nullitatibus*, aliã distinctione vsus est, atque ita disputauit: In dubium non vocari potestatem Episcopatus: quod spectat ad Ordinem, esse de Iure Diuino, cum omnes consentiant, Episcopos Apostolis succedere, vt habetur in Canone *In nono*, distinct. 21. & in lege ante vltimam, *Cod. De Episcopis & Clericis*. Præterquam quòd vis imprimendi dona naturam superantia non nisi à Deo conferri poterat. Sed si de iurisdictione sit sermo, hanc diuidi à Iurisperitis in Voluntariam, quæ non exercetur nisi in volente; & in Contentiosam, quæ vsurpatur etiam in repugnante. Voluntariam quippe, quæ personam comitatur, administrari posse vbicumque sit, ex lege secunda, & ex glossa ibi in titulo *De officio pres. & leg.* Contentiosam alligari loco, adeoque alibi non exerceri, ex

1562. lege finali *De iurisdictione Iud.* & ex capite *Coram*, & ex capite ultimo, *De officio leg.* Cum itaque huius iurisdictionis exercitatio locum simul ac dignitatem postulet, sicuti obseruant Canonum Doctores in cap. 1. *De Ordin. ab Episcopo post renunt.* & ex doctrina Hostiensis in summa super eo, & sequenti titulo, locum designari Episcopis à Romano Pontifice, ac proinde hanc iurisdictionem in eos à Pontifice descendere. Id adhuc firmari, quoniam Episcopus electus, & nondum consecratus, huiusmodi iurisdictionis usum obtinet, ex cap. *Transmissa, de elect.* Igitur à Pontifice ipsi prouenire, vt qui nondum susceperit Ordinem, sine quo nihil habet à Christo sibi proximè collatum. Dein ostendit, hanc locorum diuisionem, Ecclesiæ Capiti commissam, optimè institutam fuisse ad confusionem euitandam, vt complures ex Canonum peritis, ex Commentariis ab illo productis adnotabant. Igitur Ordinis potestatem esse à Christo, iurisdictionis verò à Romano Pontifice, si hoc de contentiosa, non de voluntaria intelligatur; ac de eo communiter conuenire Canonum interpretes.

Complures alij de priori illo articulo nihil locuti, solum nauarunt operam ad expendendum id quod positum fuerat, non item ad exquirendum id quod prætermisum in Decretis & Canonibus propositis. Patres centum & octoginta vnus sententiam dixerunt, ex illis quinquaginta tres præter Granatensem additamentum petiere, alij pauci ambiguè disseruere. Duplici lapsu hîc deerrat Suauis: altero, affirmans pro ea parte quinquaginta nouem opinatos, quinque è suorum phantasmatum globo attributis illi factioni, quâcum inire fœdus voluit, quod ipsam Romano Pontifici aduersantem putarat: altero, maiorem fortasse eorum numerum futurum fuisse, nisi pituitæ defluuio multi præpediti abfuisent. Et tamen cum de Decretis & Canonibus propositis centum & octoginta vnus ex Patribus sermonem habuisent, par fuit, vt paucissimi ex morbo domi detinerentur. Sed Suauiana in Pontificem bilis effecit, vt ex pituita obstacula in multis Patribus somniaret.

C A P V T X V.

*Insignis Didaci Lainij dissertatio de institutione Episcoporum,
& noua Suauis mendacia.*

Postremus ex disputantibus, sed extra ordinem, pro iam commemorato ritu ipsi à Legatis præscripto, fuit Didacus Lainius, summus Moderator Societatis Iesu, qui 20. Octobris verba fecit², & integrum conuentus habiti tempus solus expleuit. Hæc

† Litteræ ad-
ductæ Vice-
comitis, &
Acta Arcis
Æliæ.

¶ Diarium,
20. Octobris
1562.

Hæc Lainij disputatio laudem excitauit parem cuiusque alij in eo Concilio vniquam auditæ. Vel ipse Suauis eam eiusmodi fuisse narrat, nec audeat ipsi derogare & aliquam ex sua sententia laudem, & summam ex opinione illorum Præfulum, quos ille Pontificios nuncupat: quorum sanè frequentia ac doctrina neque consuetam, neque facilem ipsorum concordem commendationem reddebat. Mihi, tamen studiosissimè id perquirenti, numquam licuerat legere siue hunc siue alium Lainij commentarium, præter eum quem supra memorauimus in Iustificationis argumento, in legitima Actarelatum. Eius tamen perinde ac aliorum sententiæ extant leuiter indicatæ, hinc & in opere Paleotti. Ceterùm Lainij characteres arcana potius notæ videntur ipsi dumtaxat cognitæ, quàm communes, & aliorum intelligentiæ accommodatæ: quod Societati facultatem ademit, vt ex innumeris illius doctis lucubrationibus, quæ in armariis supersunt, ne vnâ quidem paginam siue ad suam siue ad publicam vtilitatem ediderit. Adeo inconciliata res est negligentia artium, quamuis maximè mechanicarum, vbi hæc necessaria præbent instrumenta ad conseruandos partus earum artium, quæ mentem excolunt. Iam verò cum animaduernerem, à dissertatione, de qua loquimur, in effigie à Suauio exposita, indicari quidem egregiam aliquam lineamentorum formam; mihi persuasi, expictam ab eo fuisse ab auctographo, tamen cum aliqua peruerfione ex penicilli nequitia. Verùm cum postea, quasi ex accidenti, in volumine Vaticani Archiuu^b illam reperissem, stupore perfulsus, cognoui eam omnino aliam esse ab imagine supposita. Quare cum inducere in animum nequeam, illum in re bona sponte fuisse mentitum, certior in dies reddor, in rerum notitia conqui-
renda sæpè ab ipso sæcem exhaustam. Libet hinc Lainij sermonem afferre, quò lectorum curiositas, illo collato cum Suauiano, ipsius descriptione de scriptoris veracitate suum apud animum statuât. Atque vt fidelis sim, illum refero eâ quâ reperio scriptum formâ, non quâ dictum existimo; quamquam eius auctor, temporis avarus, scripto restrinxerit quod dicto largius fuderat. Huiusmodi fuit eius sententia.

2 Quatuor à se suscipi: Quæstionis explicationem; Suæ sententiæ expositionem; Confutationem argumentorum quæ ab asseclis contrariæ obiectabantur; Suæ comprobationem. Præmisit, complures ab eo opere se dehortatos, ne in vituperationem assentatoris Pontificij caderet; non tamen idcirco censere se ab obligatione defendendæ veritatis solutum. Deum sibi testem adesse, iudicem viuorum

b In volumi-
ne Actorum
illius tempo-
ris, & in ex-
teriori nota,
præter no-
men auctoris
exprimitur
fuisse missam
à Vicecomi-
te ad Borro-
mazum,
9 Nouem-
bris 1562.

Historia
Concilij Trid.
Part III.

1562. rum ac mortuorum, se secundum conscientiam loqui; numquam assentandi gratiã verbum à se prolatum. Ter illi Synodo interfuisse, sub Paulo, sub Iulio, & sub Pio: semper vsus sinceritate loquendi, & nihilo minùs eadem vsurum in posterum; nullam sibi causam suppetere aliter agendi, vtpote nihil aut quærenti, aut speranti, aut metuenti.

Posteà quæstionem ingressus, dixit ad eam exponendam: Illud esse ex iure Diuino, quod Deus per se ipse proximè efficit: è conuerso non dici ex iure Diuino, quod idem per interpositas personas peragit. Ita omnem legem à Deo procedere ex Sapientiæ effaro: *Per me Reges regnant, & potentes iusta decernunt*: non tamen omnem legem Iuris Diuini appellari. Quin etiam non modò legem omnem, sed omnem veritatem, vt Ambrosius scribit, à Spiritu Sancto prouenire; nec tamen omnem veritatem esse Iuris Diuini. Obseruauit prætereà, nec requiri, nec satis esse, vt mandatum quodpiam sit ex Iure Diuino, quòd in sacris Litteris illud contineatur. Id non requiri, satis liquere in materiis, formisquæ Sacramentorum, non cunctis in sacra Scriptura expressis, & tamen cunctis de Iure Diuino. Idem non satis esse, deprehendi in decreto, ne sanguis aut animal suffocatum comedatur, quæ prohibitio extat in Actis Apostolorum, cap. 15. nec tamen ea est de Iure Diuino; aliter etiam in præsentia vim haberet. Et quamuis ibi narretur dictum ab Apostolis, *Visum est Spiritui Sancto, & nobis*; non tamen significati, eam S. Spiritus legem fuisse, sed S. Spiritus afflatu constitutam. Similiter non quia Paulus iubeat Episcopum vnius vxoris virum fuisse, & mulieres velare capita, huiusmodi mandata esse Diuina. Ad hæc aduertit, quemadmodum multa opera Deo tribuuntur à sacris Litteris, & à Patribus, quia ipse in ea influit, tametsi per causas secundas id agat, exempli gratiã à Psalte, quòd iumentis det escam, & ab Apostolo, quòd in corpore ponat membra; ita pariter Deo tribui iussiones aliquas, quæ proximè ab ipso non sunt, adeoque nec de Iure Diuino. Hoc pacto ieiunium à Basilio nominari præceptum Diuinum, quia Deus corporis afflictationem generatim præcipit, & hominibus impertit iurisdictionem ad illius rationem decernendam, præscripto ieiunio. Ita dici ab Apostolo: *Nemo assumat sibi honorem, sed qui vocatus est à Deo tanquam Aaron*: quamquam Deus non per se, sed per homines eligit. Ex opposito quædam appellari res vnius aut alterius hominis, tametsi à Deo institutæ, quia tales homines ipsarum ministri fuerunt, sicuti dicitur Baptismus Ioannis, & etiam lex Moyfis, si cæremonialis intelligatur per

per Moysen data; cū moralis dicatur lex Dei, quia non per alium, sed per ipsum processit, quamquam vtriusque auctor Deus esset.

4 Porro hanc regulam posse constitui, nixam obseruatione, congruentiā, & etiam similitudine operum naturalium; eas iussiones quas Deus voluit immutabiles, à se habitas fuisse, mutabiles verò per alium; atque idcirco contineri in Euangelio leges immutabiles, quia ab ipso Christo sunt promulgatæ.

5 Hoc posito, duas esse inter homines potestates: alteram, Civilem, quæ bonum statum moralem intendit, ac de ea hinc differere, ad rem non esse: alteram, Ecclesiasticam, cuius est animorum sanctitatem curare: hanc rursus duplicem esse, vnam quæ id perficit virtute Sacramentorum absque alio adiumento; & alteram, quæ per anathemata, aliasque Constitutiones id præstat. Priorem esse Ordinis potestatem, quæ per consecrationem imprimitur, atque instituta per se est ad sanctitudinem aliis rebus impertiendam, quantum id animarum sanctitati opus est: posteriorem esse iurisdictionis potestatem, atque hanc non infundi per consecrationem, sed per simplicem collationem, adeoque communicari posse cuius Clerico minori, & etiam homini laico. Vtramque potestatem, quippe ad cælum tendentem, à cælo prouenire, sicuti necesse est vt aqua ex tam alto descendat, quàm altum ascendit. Sed inter se discrepare variis proprietatibus. Potestatem Ordinis infundi non hominis arbitratu, sed definitis pactisque à Deo modis, quò ita patefieret, eam esse Diuinam; & idcirco à malo dæmone, Diuinitatis æmulo, magicas cantiones fuisse institutas, cupiente se coli tamquam Deum, quem videt sua, vt ita loquar, habentem incantamenta in efficacia verborum ac rituum, quibus Sacramenta peraguntur. In potestate iurisdictionis nullum esse ritum à Deo decretum, eaque propter illam communicari pro arbitratu humani Superioris. Præterea, homini per priorem non nisi nudum ministerium concedi, nec ab ipso effectum attingi, qui produciatur à Deo: in altera exerceri ab homine auctoritatem & imperium, & effici proximè potestatem denuò productam: prioris, quippe immobilis, effecta à nulla humana potentia obturbari posse, tamen vsus licitus vetari queat: alterius, quæ mutabilis est, effecta posse ab alio homine pro suo arbitratu impediri.

6 Explicatis vocabulis, normæque vniuersali statutâ, accessit ad alteram partem, hoc est, ad suam ferendam sententiam. Affirmavit, Ordinis Episcoporum potestatem esse à Deo proximè in sin-

Pars III.

D d

gulis

1562. gulis hominibus, Iurisdictionis potestatem esse à Deo proximè in genere, nimirum in quibusdam, vt in Petro ac successoribus; atque, sicut ipse arbitratur, in cunctis Apostolis ex peculiari priuilegio: in reliquis, veluti in Episcopis peculiaribus, eam manare per interpositam à Deo personam, proximè à Romano Pontifice. Hanc rationem conformari normæ & congruentiæ à se expositæ in primo articulo. Etenim in Romano Pontifice dum is in Pontificatu perseuerat, iurisdictionem esse inuariabilem, quemadmodum etiam in Apostolis; in Episcopis variari posse, & mutari à Pontifice, quamuis non ex mera voluntate, sed ex causâ.

Ad tertium rei propositæ caput progressus, argumenta contraria confutauit, ad quod sibi nauiter viam strauerat in primo capite. Obiectare nonnullos, Christi verba, *Pasce oues meas*, à SS. Basilio & Ambrosio intelligi non ad solum Petrum dicta, sed ad omnes Apostolos, & in ipsis ad omnes Episcopos, eaque propter ipsis fuisse proximè impertitam à Christo iurisdictionem significatam in potestate pascendi. Ad hæc responderi, ea verba dicta quidem fuisse cunctis Apostolis, non tamen in omnibus, sed in solo Petro; à quo, cum gregem integrum pascere per seipsum non posset, admo- uendi erant illi operi reliqui Apostoli: si secus exponerentur, hæresim ex illis deduci. Cum enim ex vi huiusmodi verborum tradita fuisset iurdictio in eos qui pascendi erant; cumque ea verba essent vniuersalia, adeoque complecterentur singulas Christi oues, quarum vna erat Petrus, si intelligerentur proximè dicta ac directa cunctis Apostolis, confectum iri, iisdem fuisse commissum, vt Petrum etiam pascerent, eundemque proinde ipsorum subditum ex- titisse.

Simile quiddam ab alijs opponi ex alijs verbis: *Quodcumque liga- ueritis, &c. Cuiuscumque remiseritis peccata, &c.* quæ sanè ad cunctos Apostolos ac successores directa sunt. Sed hoc nihil officere, quoniam per ipsa tradita fuit Ordinis potestas ad absoluendum in Sa- cramento, non facultas iurisdictionis exterioris; ac propterea dici à S. Thoma, Clauis, earumque potestatem, quæ iurisdictionis po- testas est, traditas fuisse Petro, ita vt ab eo in reliquos deuenirent. Hanc interpretationem firmavit; animaduertens, cum Christus protulit recitata verba, *Quodcumque ligaueritis, quodcumque remiseritis*, nondum Petrum Ecclesiæ Caput fuisse constitutum, cum ad- huc dictum ipsi non fuisset, *Pasce oues meas*: non esse igitur verisimile, voluisse Christum formare Ecclesiam quamdam & hierar- chiam, cum iurisdictione compluribus præcipuis ipsius membris tributa,

tributa, antequam ipsi Caput destinaret. Præterquam quod etiam si admittatur, memoratis verbis iurisdictionem importari, alterum non deesse responsum, videlicet, ab illis non in præsentia eam tradi, sed promitti tamquam futuram, & à futuro Capite membris communicandam; perinde ac si diceret alicui Deus, *Tu eris Rex*; hinc non conficeretur, illum à Deo proximè Regem constitui, sed prænuntiari, regnum ex hominum electione illi conferendum.

1562.

9 Tertio loco sic argumentari aduersarios: Apostoli acceperunt iurisdictionem à Christo, non per alium quempiam communicatam; igitur eam quoque acceperunt Episcopi illorum successores. Consecutionem esse nullam; sicuti neque vim habet hæc alia similis: Adamus accepit à Deo corpus, & non per alium quempiam; igitur & homines pariter Adami successores: & esse Iurisprudentium regulam, *Non requiri in subrogato naturam illius cui subrogatur, nisi secundum id quod satis est.* Episcopos non esse in omnibus Apostolorum successores. Huiusce rei exemplum haberi in eodem argumento, quando, tametsi Episcopi Antiocheni Petro successerint, & Ephesi Ioanni; nemo tamen agnoscebat in ipsis eam iurisdictionis amplitudinem, quæ fuerat in Petro & in Ioanne. Solùm igitur Episcopos successisse Apostolis in potestate consecrandi: at verò Romanum Pontificem successisse sancto Petro in integra potestate, quam ille distribuit minoribus Præsulibus; solus enim Romanus Pontifex est Generalis Dei Vicarius, adeoque solus ipse à Deo proximè iurisdictionem accipit, reliqui ab ipso. Eo pacto in amplis regnīs, cùm Prorex integram supremamque potestatem à Rege obtinet, ab eodem postea peculiare magistratus constitui.

10 Quarto loco adduci multa sacræ Scripturæ testimonia, vbi Deo tribuitur Episcoporum institutio, cuiusmodi est Apostoli dictum ad Ephesios: *Posuit Deus in Ecclesia Pastores.* &, quod dicitur in Actis Apostolorum: *Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei:* parabola serui fidelis ac prudentis, *quem constituit Dominus super familiam suam:* quod iurisdictionem significat: hanc verò parabolam intelligi de Episcopis, quando in ipsorum consecratione vsurpantur hæc verba: *Sit ille seruus fidelis & prudens, quem tu Domine constitues super familiam tuam.* Dixit, nullo ex his testimoniis, quod intende- batur, probari, idque ex iis quæ ipse initio obseruarat. Idcirco ad primum soluendum differuit: Pastores, perinde ac cuncta reliqua bona, fuisse à Deo constitutos, nimirum aut per ipsum, aut per alios, eâ ratione quâ similiter affirmatur, Principes ac Magistratus laicos ab eodem esse constitutos, tametsi non omnes ab ipso proximè.

D d 2

Ad

Historiæ
Concilii Tridentini
Part III.

1562. Ad alterum testimonium progressus, petiit, Quomam pacto Spiritus Sanctus Episcopos posuerat, num fortè eos ipse tulerat, & suà quasi manu collocarat in Episcopatus sede? Minimè verò; sed per electionem habitam à populo, & per consecrationem ab Episcopis peractam. Igitur ibi sermonem non esse de collocazione quadam, proximè à Deo posita. Ad postremum: Aut efficaciam argumenti trahi à nuda parabola, aut ab eius significatione: non certè à nuda parabola, quippe quæ non de Deo loquitur, sed de quodam patrefamilias; non ab eius significatione, quippe cui satis est, fuisse constitutum à Deo Episcopum supra familiam suam quocumque modo, seu proximè per se, seu remotè per alios.

Solutionem parum dissimilem adhibuit aliis Scripturæ effatis. Vnum ex his fuit, vbi Christus Episcopos nominat *Pastores*, dum ipsos significans dicit: *Bonus pastor vitam dat pro ouibus suis, & eas vocat nominatim, & eos educit ex ouili.* Igitur (opponebant) voluit ipsos esse Pastores, adeoque voluit in ipsis iurisdictionem inesse, cum in pascendo iurisdictione exerceatur. Responsum attulit: Certum esse, voluisse Deum vt in Episcopis inesset iurisdictione, sed non illis tradita proximè ab ipso Deo, quemadmodum etiam voluit alia, quorum causas proximas idem constituit. Alterum fuit, vbi Apostolus inter condiciones Episcopi ponit, vt ipse domum suam benè regat, ostendens huiusce rei necessitatem eà ratione: *Qui domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?* vnde colligebant, regendi munus ex Apostoli sententia ab Episcopis seiungi non posse. Iam verò regere, & iurisdictionem exercere, idem esse. Igitur iurisdictionem, vtpote commissam Episcopis in sacris Litteris, esse de Iure Diuino. Postremam consecutionem negauit, si ea intelligatur esse de Iure Diuino secundum explicationem antea positam, secundum quam est de Iure Diuino illud dumtaxat, quod prouenit à Deo absque vlla inferiori causa intermedia. Voluisse Deum, vt Episcopi iurisdictionem haberent; exegisse in Episcopis, vt ad eam rectè exercendam essent idonei; sed noluisse illis per seipsum hoc impertiri, nec eos per seipsum ad regimen destinare: quemadmodum in Scriptura numerantur doctores serui boni, nec inde conficitur, seruum ab hero constituendum non esse, nec ministerio destinandum. Et quòd multa in pauca redigam, per eiusmodi solutionem à plurimis similibus sacròrum Voluminum testimoniis se facili negotio expediuit.

Nec minùs facillè explicauit hac ratione, adducta ex aduerso dicta SS. Patrum Ambrosij, Emiffeni, Basilij, Leonis Magni, affirmantium,

mantium, Episcopos, eorumque potestatem à Deo esse. Animadvertit, eos numquam vfos fuisse hac voce, *proximè*, aliavè idem sonante: sed è contrario multos Patrum apertè docere, Episcoporum iurisdictionem esse à Romano Pontifice. Quòd cum ita esset, velle se ratiocinari, perinde ac ratiocinatus est Bessarion Cardinalis adversus Græcos in Synodo Florentina, dicens: Sanctissimi sapientissimiqùe Patres Latini scribunt, Spiritum Sanctum à Patre Filioque procedere, num ipsis affigemus anathema? minimè quidem. Neque pariter affigendum illud est Græcis Patribus, qui scribunt, Spiritum Sanctum esse à Patre, non factâ Filij mentione. Quare, si neutrum volumus, adhæreamus illi interpretationi, quæ sola cunctos in concordiam reuocans, eos tueri potest, atque affirmemus, mentem Græcorum non fuisse, Filium excludere, sed significare, Spiritum Sanctum à Patre procedere etiam per Filium. Similiter hîc res se habet: (dicebat Lainius) Patres aliqui pronuntiant iurisdictionem Episcoporum à Deo esse, alij, esse à Romano Pontifice: aut necesse est fateri, eos inter se repugnare, & ex ipsis complures decipi in articulo tanti ponderis in Ecclesiastica Hierarchia, qui sensus nec probabilis, nec pius est; aut oportet ad eos conciliandos, agnoscendamque veritatem, in eo quod vtrique docent, cunctos in hanc sententiam interpretari, Episcopos per Romanum Pontificem à Deo esse.

- 13) Negari non posse, affirmari à multis sacris Doctoribus, Episcoporum potestatem à summo Pontifice deriuari, idque in primis à compluribus præclaris Scholasticis, quibus, tametsi responderetur eos in multis rebus errasse, tamen id cuiusque hominum esse commune, adeoque per eam responsionem sublatum iri argumentum à quouis humanâ auctoritate deductum. Bos in paucis errasse, in multis verum assecutos, præsertim vbi eorum plurimi concordant. Ipsorum doctrinam, tamquam auctorum doctrinâ ac pietate præstantium, ab Academiis magni fieri, & admitti: neque quòd dictionis elegantia ipsis desit, sententiarum æstimationem minui. Porro ex iis tres in schola Principes adduxit, & singulorum verba subinde recitavit; S. Bonaventuram in libro, cui titulus est, *Breviloquus*, vbi ostendit, Romanum Pontificem potestatum omnium fontem, originem ac normam esse; Durandum super quarto Sententiarum distinct. 24. & S. Thomam ibidem, ac præterea in Secunda Secundæ art. 3. quæst. 39. His addidit nonnullos veterum Patrum, Leonem Magnum, adductum distinct. 19. vbi cum agatur de commissæ Apostolis munere à Iesu Christo, sic loquitur: *Sed*

1562. huius muneris Sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, ut in Baptismo Petro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret, ut ab ipso quasi quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Eundem rursus, sermone tertio de sua ad Pontificatum assumptione, ubi de S. Petro ita dicit: *Si quid cum eo commune voluit esse Principibus, numquam nisi per seipsum dedit, quidquid aliis non negavit.* Et Magnum Gregorium in capite, *Quanto*, distinct. 63, quod sic incipit: *Quanto Apostolica Sedes Deo auctore cunctis pralata constat Ecclesiis, tanto inter multiplices curas & illa nos valde sollicitat, ubi ad consecrandum Antistitem nostrum expectat arbitrium.* Quod si quid obstabat huic Gregorij testimonio, quoniam ipse recusauerit *Episcopum vniuersalem* appellari, respondit; obiectum dilui ab Innocentio Tertio, ubi ostendit, quâ significatione Romanus Pontifex dici posset Episcopus vniuersalis, & quâ non posset; quemadmodum quidam ex illis Patribus monuerat, esse illum Romæ Episcopum, eique, utpote tali, potestatem inesse in suos suffraganeos: inesse quoque Primatum; atque hoc nomine antiquitus exercitam ab eo fuisse iurisdictionem in multis prouinciis, ad eumque delatas complures causas Italiæ, Africæ, & aliarum regionum: esse denique summum Pontificem, & ut summum Pontificem, esse vniuersalem, omnium superiorem. Quare dici ab Innocentio, summum Pontificem esse in sua Romana Ecclesia Episcopum, adeoque sinendum ab ipso, ut reliqui sint Episcopi in suis Ecclesiis: præterea esse vniuersalem, cum ipsi fas sit audire & cognoscere causas omnes, sed fas non esse auferre sine causa auctoritatem Episcopis iure concessam.

Peccare consecutionem, quam aliqui deducebant, Nisi Episcopi à Deo potestatem accipiant, non posse in Concilio definire; & quod definiunt, Fidei dogma non esse: nam sufficere, eam à Pontifice ipsis conferri, atque hinc fieri, legitimam non esse Synodum, nisi summus Pontifex illi consentiat, & Synodi definitiones esse definitiones Dei, quatenus ab Romano Pontifice sunt, cui Spiritus Sanctus assistit.

Adhuc contrà offerri: Episcopatum esse Sacramentum; igitur de Iure Diuino: sed iurisdictione spectat ad Episcopatum; igitur eam pariter esse de Iure Diuino. Primam enuntiationem complures inficiari, opinatos, Episcopatum non esse Ordinem Sacramentalem à Sacerdotio distinctum; sed à se veram putari: falsam tamen consecutionem inde confici, propterea quod omne Sacramentum potest in eo, qui ipsum suscipit, sine iurisdictione persistere. Opponi
prisci

prisci temporis exemplum, cum Episcopi à Clero populoque eligebantur, & à Primatibus confirmabantur. Sed hinc potius oppositum probari; cum certum sit, Primates non constitui proximè à Deo, adeoque huiusmodi potestatem à summo Pontifice ipsis communicari.

Multis efficacix non modicæ hanc rationem videri: A veteribus fuit tamquam hæresis reiecta Ærij Ariani opinio, Episcopos Iure Diuino Presbyteris superiores non esse. Et Martinus V. in quadam Constitutione, in Oecumenico Concilio à se edita, damnat tamquam hæresim sententiam, negantem Episcoporum iurisdictionem iurisdictioni Presbyterorum superiorem esse; & tamen hæresis aliud non est, nisi opinio, quæ Iuri Diuino aduersetur. Ad hoc soluendum dixit, Hæresim Ærij in eo sitam, quod omnes Presbyteros æquales ex Iure Diuino affirmabat; adeoque summum Pontificem complectebatur, qui Iure Diuino cunctis superior est. Quod spectabat ad Constitutionem Martini, obseruauit, ab Ecclesia vt hæreticos damnari eos quoque, qui aliquid loquuntur aut faciunt contra Ius Ecclesiasticum, vbi per id ostenditur sententia contraria alicui veritati, quæ sit Iuris Diuini, & includatur in eo, quod est Iuris Ecclesiastici. Hac ratione tamquam hæreticos damnari sacrarum Imaginum contemptores, quia in eo contemptu Dei ac Sanctorum despectus continetur. Igitur tamquam hæresim re-felli sententiam, negantem iurisdictionem in Episcopis superiorem comparatè ad Presbyteros; per id enim negatur auctoritas, quam Iure Diuino supremus Pontifex obtinet, qui Episcopis maiorem quàm Presbyteris iurisdictionem impertit.

15 Quæstionis explicatione, obiectorumque solutione sibi visus est magna ex parte corroborasse, simulque persuasisse sententiam, sicuti sæpè contingit: declaratio siquidem vim habet ad tribuendam speciem veritatis; solutio, ab indiciis falsitatis illam purgandam. Quare breuiter postremam partem, hoc est, eiusdem probationes est profecutus, SS. Patres à se productos affirmare, iurisdictionem omnem amitti posse ab Episcopis, & ipsis auferri posse; igitur eam non esse ex Iure Diuino: etenim quod est huiusmodi, ab humana voluntate ac potestate variari non potest.

16 Nec valere quorundam distinctionem: Esse quidem de Iure Diuino iurisdictionem Episcoporum, sed à summo Pontifice ipsis materiam destinari, & loca distribui, sicuti Iosue terras à Deo promissas ac donatas Hebræorum populo distribuit. Hinc deduci, A Romano Pontifice nihil ampliùs fieri, quàm fiebat ab Ethnicis magistratibus,

1562. stratibus, qui in vno loco Flamines, in alio Archiflamines, alibi Protostamines collocabant, nullam postea in ipsorum munera curam ingerentes. Quin arguit: Si ea iurisdictio esset ex Iure Diuino, potius materiam ac Dicecesim Iuris quoque Diuini futuras; quandoquidem iurisdictio quædam species est respectus; omnis autem respectus ab ea causa, à qua ipse fit, accipit pariter vt suos terminos signatè respiciat; terminos verò huiusce respectus esse, superiorem, & subditos. Igitur si Episcopi hanc definitam iurisditionem habent à Deo, necesse foret hos peculiare subditos habeant à Deo, & vt falsò dicantur Diceceses habere à Romano Pontifice, adeoque neque idem possit eas illis auferre, aut commutare. Argumentatus insuper est: Si iurisditionem accipiunt à Deo, aut eam loco terminatam, aut non terminatam accipi: ex altero absurdum nuper expensum collectum iri, videlicet, non licere Pontifici eam coarctare, sicuti nec dilatare: ex altero secururum, ipsam ad omnem regionem extendi, adeoque vnicum totius Ecclesiæ Principem non esse, sed tot Principes vniuersales, quot Episcopos.

Impugnauit postea allatam à quibusdam sententiam, concessum non fuisse Romano Pontifici, vt ab Episcopis iurisditionem auferret, quippe ipsis à Christo traditam, sed iurisditionis exercitium, quod à Christo non est. Quorsum (ait ille) genus quoddam iurisditionis prorsus impotentis, & quæ exerceri non posset? Christo dignum non esse eiusmodi donum, quod ex se nihil valeat. Et pleribus in pauca redactis, verba illa, *Pasce oues meas*, aut soli Petro, eiusque successoribus fuisse dicta; & hinc palàm fieri, plenam ipsi traditam iurisditionem in vniuersam Ecclesiam, adeoque hunc esse fontem vnicum, ex quo cuncti haurirent: aut dicta fuisse à Redemptore singulis Episcopis; & per id subtrahi quoque fundamentum affirmandi id quod etiam aduersarij tamquam necessarium fatebantur, vniuersam huiusce iurisditionis materiam à Christo subiectam fuisse Romano Pontifici, & ab eo distribuendam peculiaribus Episcopis: quamobrem hoc admissò nihil superesse, in quo firmiter innitatur Ecclesiæ vnitas & monarchia. Conclufit hanc loquendi sentiendique rationem: Quòd summus Pontifex solam materiam præbeat, esse nouam, nec Doctorum probationibus usurpatam, ac proinde vti periculosam esse vitandam.

Hoc est exemplar, quod Lainius in eo conuentu adumbravit calamo, & quod viuidius colorauit linguâ. Et quamuis exemplar, quod illi Suauis tribuit aliud omnino, satis pulchra contineat, dona
tamen

tamen ab inimicis accipere, honestum non est, & ipsa pulchritudo 1562.
vbi mendax est, fœditatem affert historiæ.

Sed donorum speciem haud præ se ferunt alia mendacia, quæ harum rerum narrationi Suavis intexit. Dicit, Animaduertisse Legatos post duos priores generales conuentus, per eam definitionem longè grauius detrimentum illatum iri Apostolicæ Sedi, Aulæque Romanæ, quàm ipsi putauerant, adeoque se tamquam malè cautos in reprehensionem incurfuros; hinc verò studuisse, vt Patres inde remouerentur: curauisse præterea, vt per Sotum proponeretur Hispanis Canon, quo Episcopi declararentur instituti à Christo secundum Ordinem, nullâ mentione illic habitâ de iurisdictione, quam hoc pacto intendebant tacitè significare vniuersam à Romano Pontifice pendere; sed Canonem ab Hispanis fuisse reiectum; vnde Legatos id consilij suscepisse, vt Lainius super eo articulo dissertationem haberet, quæ Romani Pontificis studiosis, & in eam sententiam imprudenter prolapsis, ansam præberet ad ipsam mutandam: hanc verò Lainij orationem fuisse digestam meditatione & consilio quatuor Iesuitarum ibi præsentium, qui erant, sicut ipse aliàs narrauit, præter Lainium, Salmeron & Torres, Theologi Pontificij, & Cauillonius Alberti Bauariæ Ducis Theologus. Purissimam profectò falsitatem, nullâ quippe veri guttulâ aspersam! Atque vt incipiam à postremo: non modò Iesuitæ tres dumtaxat fuere, & Torres minimè Regularis, quod pluribus in locis ostensum est; sed is acriter aduersabatur in eo Lainij sententiæ, sicuti Salmeronis opinioni de mansione repugnauerat, adeò vt inter Seripandi monumenta prolixus extet Torres commentarius aduersus eam dissertationem. Præterea Canon à Legatis per Sotum propositum Hispaniensibus, & accepta repulsa tantum causa non fuere, quâ impellerentur ipsi vt à Lainio peterent copiosam pro ea sententia orationem, quantum id quod sequitur, illius quod præcessit causa esse non potest. Etenim Lainius verba fecit, sicut ipse Suavis affirmat, die vigesimo Octobris, & Sotus Legatorum nomine Hispanos adiit die vigesimo octauo, quod liquet ex epistola Legatorum ad Borromæum, eo die signata. Tertio viri illi egregij, ex definitione partis expressæ nequaquam arguebant contrariam definitionem partis omissæ, quemadmodum hic & alibi Suavis arguit: nec Hispanienses Canoni sibi proposito id obiecerunt, sed ipsum recusarunt, quia indifferenti silentio non contenti, disertam quamdam declarationem flagitabant. Postremò consecutiones, quæ ab aliquo turbulento ingenio confici poterant ex ea definitione,

Pars III.

E c

nc,

Historiæ
Concilij Tridentini
Pars III.

1562. ne, quâ dicerentur Episcopi etiam in iurisdictione fuisse à Christo per seipsum constituti, tam serò detecta non sunt à Legatis, nimirum post duos Patrum cœtus, super eo argumento habitos; sed ab initio ipsis innotuerant: quin eadem Legatos permouerant ad eam particulam abradendam ex Canonibus iam paratis sub Legato Crescentio, qui idcirco perstrictus fuerat à Scripando in enumeratis eius litteris, ad Amulium ab ipso scriptis, antequam conuentus vllus haberetur à Patribus de illo articulo.

Mendacia redarguimus; calumnias confutemus. Illa in primis stulta videtur, quam Suauis apponit Episcopo Parisiensi, quò Lainium alienâ manu diuerberet, & in ipso cunctos Regularium Ordines, & Ecclesiam vniuersalem. Audet scribere, Parisiensem ex morbo domi detentum, cum Lainius sermonem illum habuit; sed re cognitâ in eum acriter inuectum fuisse: hîc verò eundem inducit in Societatem, in reliquos Ordines vniuersè, & etiam in Apostolicam Sedem ea promentem, quæ vix ab hugonottorum ministris dicta fuissent, quod certè nimis abhorrebat à doctrina ac pietate tanti Præsulis; nimirum primò, Lainij sententiam de auctoritate Pontificis supra Concilia, *præteritis seculis inauditam*, à Caietano *ad purpuram adipiscendam excogitatam fuisse*. Indignissima ac stultissima verba: quasi non duo sæcula ante Caietanum ea sententia tradita ac scripta fuisset à celebri Doctore Gallo^e, Natali Heruzo, & elapso post sæculo ab alio non minùs inclyto Hispano, Ioanne Cardinali à Turrecremata^d, & paulò post ab illustri Germano Gabriele Biel^e, non connumeratis Alberto, Bonauenturâ, Durando, aliisque veteribus, quorum verba plurimùm illi fauent, & quasi post Caietanum eadem vsque ad id temporis destituta patronis iacuisset, nec illi præsertim Dominicus Sotus^f, insignis Theologus Hispanus, & Carolo V. à Confessionibus, adhæsisset, vt silentio prætermittantur Iacobatius^g Cardinalis, & alij Canonum Consulti. Et de Purpura Caietani, quasi celebris non esset sanctitas huiusmodi viri, ab ambitu alienissimi^h; quasi Purpura ei collata non fuerit ab alio, & non ab eo Pontifice, pro quo ipse scripsit aduersus Pisanam Synodum schismaticam, idque post annos plurimos, & contra eiusdem expectationem, vt in comperto est ex illius ætatis scriptoribus. Quin eâ tempestate ac proximè superiori duo mirabilia exempla edidit Deus, vt ostenderet, quàm sincerè ab Ecclesia Romana distribuerentur præmia. Vnum extitit in Ænea Siluio, qui tamen in ea Christianæ Reipublicæ caligine Basileensi Concilio aduersus Eugenium adhæsisset; tamen ob egregias viri dotes exornatus Romæ fuit

^e In Tractatu de Potestate Papa, circa medium.

^d In lib. 2. Summæ de Ecclesia, cap. 54.

^e In Canone Missæ, lect. 3. initio, & clariùs post medium.

^f In 4. distinct. 20. qu. 1. art. 2. concl. 4. in fine.

^g Lib. de Concil. art. 7.

^h Legatur Vita Caietani apud Ciacconum, in appendice in auctoribus ibi adductis.

fuit & Purpurâ à Callisto, & hoc demortuo, supremâ tiarâ à Cardinalibus¹. Contigit alterum Caietano superstitite, & ex parte sub eodem Pontifice, à quo ipse Purpuram accepit, in Adriano Florentio; qui quamquam sustinisset in suis Commentariis aliquam in Conciliis prærogatiuam supra Pontificem, tamen à Leone in Collegium cooptatus est, & post eius mortem, ob commendationes, præsertim Caietani, electus Pontifex.

Secundo loco, quod spectat ad Ordines Regularium, Suavis numquam mihi suaferit, Episcopum Parisiensem voluisse ea opimenta in lucem reuocare, quorum causâ Guillelmus de sancto Amore, aliique eius asseclæ reiecti sunt vt hæretici à S. Thoma. Nos verò alibi demonstrauius, homines politicos vel maximè impios, qualis fuit Nicolaus Macchiauellus, fateri, ab his Ordinibus & Ecclesiam & Fidem sarta recta seruatas. Quin potius Gallia meritò gloriatur, multos præcipuos ex illorum Ordinibus, multosve ex ipsorum Fundatoribus à se traxisse siue natalem lucem, siue lac, siue educationem. Sed cùm clarus quidam Poëta^k per allegoriam in nixam vero inclytam illam regionem quasi Berecinthiam quamdam Deorum matrem depingat, noster Historicus eam quasi quamdam Medæam audet describere, in suos amabiles filios alumnosque sæuientem.

1562.
11458.

k Carus in celebri Cant. Venite aliq^o ombra de gran Gigli d'oro.

C A P V T XVI.

Altempfij Cardinalis discessus. Pontificis consilium de addendis Legatis; sed depositum. Nouæ tricæ in reficienda forma septimi Canonis, ad Episcoporum institutionem spectantis.

MOra, quam innecebant Synodo hæc noua semper & ferè impacata opinionum dissidia, Altempfium Cardinalem impulit, vt peteret impetraretque facultatem à Pontifice Tridento abeundi, ad Constantiensem Ecclesiam suam inuisendam, ac postea redeundi. Profectus igitur est exeunte Octobri²: & sicuti profectiones temporariæ sæpè in perpetuas mutantur, ita Legati postea munere solutus est, cùm experienciâ constitisset, neque patriam aut nobilitatem satis illi fuisse pro concepta iam spe ad complures Germanos ad Synodum pertrahendos, nec per ætatem adhuc illi licuisse prudentiâ doctrinâque maturefcere ad prægrandia illa molimina. Ex altera parte induxerat in animum Pontifex addere Concilio nouos Legatos, duos ex illis, quos apud se designarat

2 Litteræ Borrom. ad Legatos, 12 Octobr. 1562.

1562. gaarat paucis antè mensibus^b, sicuti dictum est: hi erant Burdesius
 & Nauagerus. Considerabat, ab utroque, quippe minoris in Col-
 legio notæ quàm Mantuanus, primi Legati dignitatem illæsam illi
 seruatum iri, adeoque existimationem, animique alacritatem: &
 alioqui videbantur rerum conditionibus optimè idonei. Etenim
 præter ea quæ aliàs Pontifici persuaferant, vt ad ipsos animum ad-
 uiceret, arbitrabatur Burdesium, utpote Gallum, & ad summa Re-
 gai negotia adhibitum, vim plurimam apud Gallicos Præsules ha-
 biturum ad compensandam apud eosdem, quasi per æquipondium,
 Lotharingi auctoritatem, vbi hic illà vt immoderatiùs tentasset.
 Huiusce rei rumore ad Mantuanum delato, significauit Vicecomi-
 ti per Archiepiscopum Iadrensem, se æqui bonique facturum quid-
 quid Pontifex decreuisset, sed tenuem ex eo fructum suo iudicio
 sperandum esse: fieri non posse, vt Burdesius apud Gallos obfiste-
 ret Lotharingo, qui gradu Princeps, doctrinà præcellus, missus eò
 fuerat tamquam suorum Præsulum antesignanus: & ex altera par-
 te eundem Lotharingum offensum, tum collatione, tum hominis
 sibi collati inæqualitate, conaturum fortasse reipsa ostendere, quan-
 tum ipse auctoritate ac virtute præposset: Nauagerum nec Theo-
 logiæ neque Canonum esse peritum, adeoque illis negotiis haud fa-
 tis idoneum. De Lotharingi prudentia, aliisque dotibus ad pru-
 dentiam spectantibus nihil dixit, quò per se Pontifex animaduerte-
 ret, nullam earum in illo desiderari; quin eò validiores in ipso es-
 se, quò fortior pollet vigor mentis, si vigor manus illi respondeat.
 Simonetta pariter contrariam huic consilio mentem suam patefecit
 Vicecomiti. Et sanè non poterat molesta non accidere antiquis Le-
 gatis nouorum collegarum adiectio, quamuis sibi non præcellen-
 tium: argumento siquidem foret, aut eos muneri non plenè suffi-
 cere, aut ipsis Pontificem non plenè fidere. Quin hoc ipsum sua-
 pte naturâ effecisset, vt illi qui ob experientiam agmen ducebant,
 minùs sollicitè successus prosperos curassent in posterum, vt qui
 nouo sociorum subsidio tribuendi essent.

Cùm igitur ipsi munus legationis integrum prosequerentur ac
 vellent, nec labori corporis, nec animi sollicitudini quidquam par-
 cebant, vt ad prosperum exitum rem perducerent. In cœtu gene-
 rali 20. Octobris, positâ sententiarum discrepantiâ de præcipua con-
 trouersia, & expetitarum mutationum multitudine in reliquis De-
 cretis, alij quatuor adiecti sunt^c Patribus, ad formandos Canones
 ac Decreta selectis, quò simul omnes illorum formam singulis gra-
 tam conficerent. Hi fuerunt tres Præsules Dominicani, Naclan-
 tus,

^c Epist. Le-
 gatorum ad
 Borromæum,
 12 Octobris
 1562. & Acta
 Paleotti.

rus, Marinus, & Fuscararius, & cum ipsis Castanea. Incredibile est, quantâ solertiâ & obseruatione fuerint excogitatæ ac perpensæ innumeræ formulæ ac voces ad supremum illum Canonem perficiendum; cum exquirentur eiusmodi, quæ dogma Fidei plenè declarantes, nullum simul aditum relinquerent, ne animis quidem affectu occupatis, ad interpretationes habendas aut discordes aut certè alienas à Fide. Denique nouam formam iam digestam ^d Legati detulerunt Hispanis vesperi die 28. quò eam concorditer referrent ad cœtum crastinum: sed ab illis minimè comprobata. Quare, quâ ob duritiam indignati, quâ concordiam desperantes, apud se statuerunt adhuc illam proponere, suffragiisque committere. Verùm deferuescente in ipsis æstu per algorem ^e noctis, postridie manè cum Præsulibus sibi intimis consilium habuere ad aliquam concordiam rationem ineundam. Dum hæc illi agitarent, complures Hispani Præsules petierunt ab ipsis colloquium, inter quos Guerrerus & Aiala ardentius locuti sunt: Iure optimo ab ipsis peti, vt apponeretur Canon ille, qui ætate Iulij III. constitutus fuerat; vtque dum agebatur de Sacramento Ordinis, ac de Hierarchia, minimè dissimularentur prerogatiuæ à Christo traditæ Episcopatu, qui supremus est inter Ordines, & gradus præcipuus hierarchiæ. Id vbi recusaretur, conquesturos se apud Regem Catholicum, ac reliquos Principes, nec cœtibus interfuturos. Adiecit præterea Guerrerus ^f, à se grauissimæ sibi contumeliæ verti, quòd à quibusdam idcirco notarentur modicæ fidei in Apostolicam Sedem: in hoc se nemini concedere; & ad firmissimum fidelitatis suæ argumentum sibi probari, vt poneretur in Canone, Episcopos ex Iure Diuino subiectos esse Romano Pontifici, & ad ipsi parendum obstrictos. Præsides cum eos inflammatos animaduernerent, censuere longam cum ipsis disputationem esse declinandam: in eo quippe statu quæcumque adhibeatur ratio, perinde se habet, ac cibus in incremento febris ingestus, qui naturalem calorem non reparat, & febris æstum exasperat. Quapropter Mantuanus ipsis generatim respondit per summam vrbanitatem ac moderationem, se & collegas haud prætermitturos muneri suo satisfacere, quemadmodum hætenus præstiterant, & res à se antea gestæ testabantur. Leni quoque ratione eos cohortati sunt ad quietem, communiq; Synodi sententiæ se submitterent; vtrumque enim Ecclesiæ commodo à quouis probo Præsule, & normæ virtutis politicæ à quouis probo ciue debebatur.

3 His dictis eos dimiserunt: sed ea denuntiationis species grauem

Ee 3

folli-

1562.

^d Litteræ Legatorum ad Borromæum, 28 Octob. 1562.

^e Litteræ Legatorum ad Borrom. 1. Nouembris 1562. & Fuscararij ad Moronum, 2. Nouembris, & Acta Salmanticensis Episcopi.

^f Acta Salmanticensis Episcopi.

1562. sollicitudinem Legatis iniecit, considerantibus, tametsi totius nationis nomine id expositum non fuisset, & sciretur quibusdam aliam inesse mentem, complures tamen in eo conuenisse, & ex præcipuis; adeoque verebantur ne aduenientes Galli in vnum coalescerent cum iam commotis Hispanis in articulo promouendo, qui videbatur vniuerso Episcoporum ordini fauere; atque ne ob eandem causam fieret illis multorum Itatorum accessio, si à conuentibus illi se abstinerent, pro eo ac denuntiarant: facile ab iisdem recessuros suorum Principum Oratores; ac potissimum Cæsareos id effecturos, vbi, sicuti fama erat, Philippi Regis Orator ad Concilium accederet Comes Lunensis, qui apud Cæsarem Regemque Bohemiæ diutius commoratus, cum illis Principibus animi sensibus & amore arctè coniungebatur, ac proinde illi parti suorum Hispaniensium Lunensem fauturum, quæ præter numeri prærogatiuam cum Germanis sentiret; hos verò tam valido fœderato confisos audacius tumultuatos. Quamobrem timendum erat, ne eiusmodi secessio fieret, ob quam Synodus parum honorificè dissolueretur, relicta mortalium iudicio dubitatione, cuiam id vitio tribuendum.

Inter hanc cogitationum anxietatem ambiguitatemque nocte à Legatis transactâ, manè ad eos accessere quadraginta circiter Italicæ Præsules, quorum duces erant tres Patriarchæ, & aliquot Archiepiscopi^g. Petiere, vt in septimo Canone iam proposito nulla fieret mutatio, quam inaudierant ab Hispanis postulari. Æquum non esse, minore numerum maiori anteire, ac præsertim in articulo spectante ad summi Pontificis auctoritatem, quæ vtrique in sua firmitate seruanda erat, & disputationi neuti quam exponenda. Eos prætereà rogarunt, ne paterentur amplius in cuiusvis gratiam tempus teri, sed cœtus sollicitarent, cum supra modum esset necessaria Synodi absolutio, tum quò liberarentur ab incommodis iam penè intolerabilibus illius domiciliij, tum quò vniuersalis Ecclesiæ incolumitati promulgatione Decretorum, & peculiari bono Episcoporum reditu consulere.

Postrema hæc Itatorum petitio nonnihil admirationis peperit in Legatis, quippe quibus non videbantur ipsi tam lentè se gessisse, vt stimulis indigerent. Comuni nomine respondit Mantuanus, ad primum caput: Se agere ipsis grates ob pium postulatum: idem quoque esse Legatorum propositum, adeoque nihil mutatum iri absque accuratissima consultatione. Ad alterum dixit, Satis quidem à Legatis agnosci absolutionis necessitatem; sed ob difficultates

^g Extant in adductis testimoniis, & in epistola Iadrensis Archiepiscopi, 2 Nouembris 1562.

tes iam compensas illius septimi Canonis, vnum aut alterum diem fuisse conuentus protractos, ea ipsâ morâ ad celeritatem directâ; quam sanè impenderant in exquirenda forma cunctis accepta, adcoque ne per discordiam esset aut retardanda Sessio, aut corrupendus fructus, quem illius Concilij conuocatione Pontifex quaesierat, & Christiana Respublica expectauerat.

6 Huiusmodi postulatam Italorum, quod obliquè exprobrabat, nimium Hispanis tribui, Legatos id temporis remouit ab eo concilio, quo antea statuerant communicare cum Hispanis nouam Canonis formam, quam deinde ipsis consentientibus conuentui proponerent; vt qui malebant adire periculum vt illa reiceretur à conuentu, hoc est à legitimo Tribunali, quàm vt ipsi subderentur censuræ paucorum illorum Præsulum, quibus non plus auctoritatis inerat, sed plus audaciæ quàm ceteris; atque vt illis se magis inclinarent, quia minùs iidem suis se maioribus inclinabant. Verùm sicuti caloris æstus, altiùs quàm par est consilia attollentis, illicò temperatur in animis ab annis & experientia tepesfactis; ita postea concordia studium ad transigendæ rei consilia ipsos retraxit^h. Vanam esse ac popularem gloriam, decertasse, præsertim in homine, qui pacificas artes proficitur; honestissimam victoriam euadere eam quæ Reipublicæ maximè conducibilis est, nimirum prosperum expeditionis successum cum vniuersali comprobatione, quâ ille & utilior & stabilior redditur. Meminerunt itaque, cuiusdam Canonis formam ab Archiepiscopo Lancianensi & Mutinensi Episcopo ipsis delatam fuisse, quæ tametsi obscurior erat, eam tamen iidem Hispani per legitimam sententiam interpretabantur. Quare vnâ cum Auditore Paleotto coeuntes adiecerunt animum ad eandem ipsam perficiendam, verbisquæ expresserunt id quod animo à se intelligi affirmabant Hispani: tum per Castaneam & Lainium ab Italis eam comprobendam curarunt, post quorum consensum Hispanis erant eandem exhibituri. Verba à variis variè recensentur. Cùm enim ea omnia trutinâ exactissimâ ponderarentur, eorum aliquod in horas singulas mutabatur. Nos illa referemus perinde ac ipsa comperimus in Actis Paleotti, qui sæpè eorum auctor erat, semper verò antea consiliarius, postea custos. *Anathema sit, si quis dixerit, Episcoporum auctoritatem ordinandi, confirmandi, & docendi, non esse de Iure Diuino, seu potestatem iurisdictionis quam habent Episcopi, non fuisse traditam à Christo in Romano Pontifice ipsius Vicario, quæ ab ipso in Episcopos deriuatur, cum in partem sollicitudinis assumuntur: aut qui diceret, Episcopos non esse superiores Presbyteris.* Itali difficiles ad hæc se præbue-

1562.

^h Litteræ Legatorum ad Borromæum, 2. Nouembris 1562. & Acta Paleotti.

1562. præbuere; alij, quòd probro sibi verterent, tantum alterius nationis voto concedi; alij, quòd prior Canonis pars sibi nimis ampla, & posterior de Episcoporum potestate nimis angusta visa est. Nec deerat qui certamen cuperet, quòd scripto & operà de Sede Apostolica bene mereretur. Sed religiosiores prudentioresque intelligebant, verum emolumentum pacifici diuturnique possessoris esse, non litigare. Quapropter hæc tandem vniuersalis Italorum responsio à Patriarchis Hierosolymitano ac Veneto reddita est: Daretur opera Hispanis pacandis: si hi acquiescerent huiusmodi formæ, se quoque ex pacis desiderio eam accepturos; sin decertandum esset, expressiorem clarioremque à se expeti: sed Hispanorum animi à Soto tentati, nequaquam se faciles exhibuere, recusante Guerro ea verba ¹, *in partem sollicitudinis*, ac pronuntiante, certum non esse, à Romano Pontifice assumi Episcopos.

† Litteræ Legatorum ad Borrom. 2. Nouemb. 1562.

† Litteræ Borrom. ad Legatos, 19. Octob. is, eorumque responsio ad eundem, 5. Nouembr. 1562.

† Ex Actis Paleotti vbi extant singulorum sententiæ, & ex litteris Legatorum ad Borromæum, 5. Nouemb. 1562 & Fuscarij ad Moronum, 3. & 5. Nouembr. & ex epistola Ladrensis Archiepiscopi, eodem tempore.

Non interfuerat his postremis congressibus Seripandus ægrotus decumbens; & vbi primùm digestam formam cognouit, illam repudiavit, & tamquam ambiguam subiectamque sinistris interpretationibus, ad quas euitandas huiusmodi definitiones admittendæ non sunt, & tamquam omnino aliam ab ea, quæ antè missa fuerat ad Pontificem; qui tandem etiam Legatos ^k monuerat, vt ab omni verborum ambiguitate in eo argumento declinarent, vt quæ facillè detorqueri posset in explicationes consecutionesque deteriores. Quamobrem nouum ac tutius exemplar Canonum ac doctrinæ elaboratum est. Et Canon septimus reformatus, erat huiusmodi: *Anathema sit, si quis dixerit, non fuisse institutum à Christo, vt in Ecclesia Catholica sint Episcopi: ipsosque, cum assumuntur in partem sollicitudinis à Romano Pontifice, eius Vicario in terris, non esse veros ac legitimos Episcopos superiores Presbyteris; nec habere eandem dignitatem eandemque potestatem, quam hæctenus obtinuerunt.* De hac noua forma ^l dici sententiæ cœptæ sunt accuratissimè simul ac longissimè. Et Granatenis in sua defixus opinione negarat, Episcopos à summo Pontifice vocari in partem sollicitudinis; affirmabatque, eosdem esse Christi non Pontificis Vicarios: cui Legati respondendum curarunt in subsequētis cœtibus efficaciter ac modestè à Præsulibus præcipuis, quibus ius erat dicendæ sententiæ post Guerrerum, præsertim verò à Marino Archiepiscopo Lancianensi, & à Marco Antonio Columna Tarantino, illustri postea Cardinale.

Initio pauci Hispaniensibus vniuersè consensere in hac definitione postulanda de Institutione Episcoporum: sed in posteris conuentibus auctus est asseclarum numerus. Et validissimum his erat telum,

telum, quòd huiusmodi declaratio^m aetate Iulij non modò digesta fuerat à selectis Præfulibus, sed à Patribus confirmata, nec nisi eiusdem promulgatio in Sessione supererat; adeoque contra ius fasque quodammodò videbatur, id nunc Episcopis auferri, quod ipsis tunc concorditer adiudicatum fuerat. Quamobrem cum sæpè magis moueantur hominum conuentus ab exterioribus causis, quippe patientioribus, quàm ab interioribus, quippe disputationi magis obnoxii, ea Patrum auctoritas, sedente Iulio coeuntium, complures iam in hanc sententiam traxerat. Comperto igitur, quantum obesset hæc vniuersalis opinio, necessitas solertiam exacuit ad certius exquirendum id quod eousque per incuriam positum pro vero fuerat. Et planè accidit quod interdum in scholis philosophantium contingit, vbi, postquam diu nauiter desudatum est in soluendis argumentis aliquo narrato experimento nixis, tandem re per periculationem discussâ, narratio falsa detegitur. Episcopus Telesæ, qui in Iulij conuocatione à secretis fuerat, commentariis denuò illustratis, reperit illum Canonem non modò tunc à Patribus non firmatum, sed ne expensum quidem fuisse. Quo supra modum gauisi Legati; eorumque Princeps retulit in cœtum quintâ Nouembris rei veritatem. Granatensis, cum primùmⁿ huiusmodi definitionem in conuentu flagitauerat, afferens tamquam præcipuam causam antecedentem illius confirmationem, produxerat testimonium Aialæ, & Octauij Præconij, ex Ordine Minorum Obseruantium, tunc Archiepiscopi Panormitani, & olim Monopolitani, qui ambo secum illi conuentui interfuerant. Ij tamen cum postea sententiam ex ordine dixerunt; illud ipsum testimonium non confirmarant, sed silentio præterierant. Verùm Aiala in priuatis congressibus cum Legatis, vnà cum ceteris Hispanis narrationem comprobabat; quare is postea auditis quæ Mantuanus retulerat, cum postmodum loquendi rursus locum habuit, iterum confirmauit, in Iulij conuentu fuisse id perpensum à Patribus, & statutum; & pro rei argumento ac monimento protulit scriptam tunc à se recitatamque sententiam, vbi vel ipsius diei nota visebatur. Hac Aialæ testificatione altè confossus est Mantuanus, quasi mendacij redargutus; sed gnarus, quàm sit honestius summis viris certamen retardare, donec illud vnà cum victoria eodem tempore sit habendum, per profundam dissimulationem diem posterum præstolatus, afferendum curauit à Telesæ Episcopo volumen authenticum: qui Episcopus cum præmisisset, se honesti studiosum esse, & idcirco deletum à duobus summis Pontificibus, vt illi sacrosancto Concilio

Pars III.

F f

à secre-

1562.

m Præter Acta in Arce Aia, 7. Nouemb. Litterarum Legatorum ad Borrom. 8. Nouemb. 1562. & Fuscarij ad Moronum 9. Nouemb. Acta Musotti, 7. Nouemb. Ep. sc. Salmanticensis, arcanæ notæ Vicecomitis ad Borrom. 9. Nouembr. & Archiep. Iadrensis, 9. Nouemb. 1562.

n In arcanis notis Vicecomitis ad Borrom. 25. Octobr. 1562.

Historia
Concilij Tridentini
Pars III.
S. 17

1562. à secretis esset, testatus est, eos quos proferebat Commentarios, tantummodò extare in Actis Iulij super eâ re: eorumque lectâ sententiâ palàm fecit, quæ Mantuanus narrauerat vera esse. Quin etiam ostendit, eo die quo affirmabat Aiala dictam à se fuisse de iam memorato Canone sententiam, ne dum quidem Patres ad formandos Canones fuisse destinatos. Si quis nollet habere fidem sibi, ac publicis Concilij Scribis, qui Actis subscripserant, denegandam illam non esse saltem Legato ac Præsidibus eâ tempestate, à quibus tamquam legitima ea fuerant recognita.

Narrat Suauis, de iis Mantuanum & Aialam plurimum contēdisse, & integrum conuentus spatium occupasse, atque ab utroque sibi arrogari rationem ob ambiguam significationem Decreti Canonisque stabiliti sub Legato Crescentio, cum illic diceretur: *Docet præterea sancta Synodus, audiendos non esse eos, qui dicunt Episcopos non esse institutos Iure Diuino, cum manifestò constet ex litteris Evangelicis, ab ipso Christo Apostolos fuisse vocatos promotosq; ad gradum Apostolatus, quibus subrogantur Episcopi: nec debet in mentem cadere, hunc tam necessarium & eminentem gradum inductum in Ecclesiam fuisse humanâ institutione: id enim esset detrectare, ac paruifacere Diuinam Providentiam, quæ in rebus nobilissimis deficeret.* Ac dein Suauis hæc habet: *Octo quoque Canones notati sunt, quorum octauus dicebat: Si quis dixerit, Episcopos non esse institutos Iure Diuino, aut superiores non esse Presbyteris, aut non habere auctoritatem ordinandi, aut hanc etiam Presbyteris conuenire, anathema sit.* Et subdit: *Vnusquisque ab aliqua opinione iam occupatus, in singulis quæ legit, eam nanciscitur; mirumq; non est, si ambo hi Præsules suam quisque nancisceretur in iisdem verbis, quæ intelligebantur à Pontificiis dicta esse de sola Ordinis potestate, ab Hispanis vero de vniuersa, quæ Ordinem & iurisdictionem comprehendant; tametsi quidam ex Pontificiis existimarent, Mantuanum, consulto simulantem se cum reliquis consentire, vetus Decretum legendum curasse, non quo suam, sed quo Hispanorum sententiam, quam in sinu celabat, confirmaret.*

o Paret ex supra allatis testimoniis.

Cuncta hæc falsa esse liquidò demonstrantur. In primis, Legati^o citra omnem dubitationem significarunt Borromæo, Aialam à se conuictum fuisse, palamque conuentui factum, illud minimè stabilitum sub Crescentio, ne verbo quidem adiecto aut de nouis responsis ab Aiala redditis, aut de alio Canone ac Decreto super hac re ætate Iulij confirmato. In eandem sententiam ad eundem Borromæum scripsit Vicecomes arcanis notis. Idem retulit in sua Acta Musottus, & fufius Paleottus in sua. Præterea Suauis aliquid viderat quod fidem omnem adimebat Aialæ testimonio, quodque adscri-

adscribi non potest ambiguae verborum intelligentiæ: In memorato volumine litterarum Vicecomitis, quod similiter extat in litteris Legatorum, fuisse ostensum ab Episcopo Telesinæ, qui à secretis erat, nedum quidem fuisse destinatos Patres ad Canones ac Decreta formanda eo die, quo autumabat Aiala ex sua scripta scheda à se super eo themate dictam sententiam. Pergamus, producamusque testes duos Antistites, huiusmodi definitionis studiosos, Archiepiscopum Iadrensem, & Mutinensem Episcopum, qui illi parti fauebant. Hi rem gestam perscripserunt, alter ad Cornelium, alter ad Moronum, æque ac ego narraui, ne mentione quidem factâ ullius ambigui scripti, quod repertum fuerit sedente Iulio confectum. Præter hos Petrus Consalvus de Mendoza Episcopus Salmanticensis in suis Actis idipsum disertè narrat; quin duas addit condiciones, quæ Suavis mendacium nimis deturpant. Vna est, Aialam Diuino consilio, cui libitum fuit hominis ægrimoniam mitigare, à conuentu abfuisse eo die, quo Episcopus Telesinæ Mantuani iussu rem gestam patefecit, & quem diem fingit Suavis fuisse integrè insumptum contentionibus inter Mantuanum & Aialam. Altera est, Mantuanum ægerrimè passum, Aialæ testificationem aduersus quæ ipse dixerat redditam, cui tribuit iniunctum fuisse, vt illi qui à secretis erat, suas sententias scripto traderet, quasi non sinceram doctrinam, cum is reuocasset in dubium, sicuti narrauimus, An Ordinis Sacramentum eam infundat gratiam, quæ nos efficit Deo gratos & amicos; & prætereà, an imprimat characterem, per quæ videbatur superiorum definitionum firmitatem labefactare. Vsq̄ adeò abhorret ab omni specie veritatis fama illa, quam Suavis excitatam comminiscitur, conatum videlicet Mantuanum eâ scriptorum lectione comprobare sententiam, cui ad speciem aduersabatur.

11 Controuersia itaque haud perinde se habuit ac eam Suavis depingit: Num verba sub Crescentio Legato parata hanc illamve significationem importarent: in quo casu quis non animaduertet, vtramque partem facile conuenturam, acceptis denuò iisdem verbis, & à singulis partium intellectis secundum eam sententiam, quam sibi sonabant? At verò quamquam eiusmodi verba suapte naturâ sanissimam innocentissimamque sententiam continerent, consultò Legati ea reiecerunt, ad vitandam in argumento tam delicato quamcumque ambiguitatem, quæ postea in sementem seditionis in Ecclesia conuerti posset. Sed certamen fuit, quoniam Mantuanus quintâ Nouembris narrauerat, fuisse Canonem illum

1562. sub Iulio digestum à selectis Patribus, sed postea ne delatum quidem in generalem cœtum, nedum ab eo confirmatum, sicuti dicebatur: cui narrationi cum Aiala postredie restitisset, eadem die postero comprobata est, allatis ab Episcopo Telesinæ legitimis tabulis.

Iam verò ex iis quæ Seripandus in sua peculiari narratione huius rei gestæ notauit, & nos oculis vsurpauimus in Actis authenticis Arcis Æliæ, solum exceptis quibusdam minutulis, quæ illic non habentur, res gesta sedente Iulio ita se habuit. Post quartam Sessionem die tertio Decembris anno 1551. commissus fuerat Minorum Theologorum censuræ inter alios hic articulus, *Episcopos non esse Iure Diuino institutos, nec Presbyteris superiores, nec ius obtinere ordinandi; aut si obtinent, illud esse Presbyteris commune, eorumq; ordinationes absque populi consensu irritas esse.* Eo examine absoluto die 29. Decembris, descriptum fuit exemplar doctrinæ, & à Patribus expensum, auditæque de eo sententiæ sunt complures dies; tum decimo quarto Ianuarij anno 1552. selecti sunt octodecim ex Patribus illud reformaturi, simulque inde Canones extracturi; ex quibus octodecim Patribus tres illic præsentis nominauit Antistes Telesinæ, cum septimo, uti diximus, Nouembris die ordine rem gestam exposuit: ij verò erant Guerrerus, Naclantus, & Præconius. Hi selecti Patres decimo octauo Ianuarij die cum reliquis Præsulibus formam Canonum à se digestam communicarunt: & inter Canones quidam erat, quo memoratus articulus damnabatur, exceptâ postremâ particulâ de ordinationibus absque populi consensu habitis, fortasse ob eam difficultatem quam postea Galli obiecerunt. Et vigesimo ac vigesimo primo die exemplar doctrinæ tradiderunt, ut illic stabiliretur, quod erat quale suo rudi Italico stilo refert Suauius: sed non modò illud ibi firmatum non fuit, sed ne sententiæ quidem super eo à Patribus dictæ sunt, propterea quòd Oratores Septemuiri Saxonis Ducisq; Wirtembergici petiere, ut earum rerum tractatione tantisper superfederetur, dum ipsorum Theologi audirentur. Quapropter die 25. Ianuarij quinta Sessio celebrata est, prorogatis Decretis, quæ postea nunquam ad trutinam reuocata sunt, nedum promulgata. Putauerim equidem falsum ab Aiala fuisse narratum non datâ operâ, sed imprudenter; cumque reuera ille articulus aliquâ ratione fuisset expensus ætate Iulij, hinc illum post tot annos lapsum esse vitio memoriæ, quæ sæpè inter incertæ mentis tenebras amore sui deprauata, nobis ipsis testatur, confidentiâ parum fideli, id quod optamus.

Ita

Ita se habuit certamen illud inter primum Legatorum, & Segouiensem Antistitem: & reipsâ huiusmodi erat rationis fundamentum. Quisnam postea præcipuæ controuersiæ fuerit exitus, post multum temporis ac negotij, in historia constabit. Etenim quemadmodum Natura plus artis ac laboris impendit in ea opera, quorum effector ac receptor vnus & idem est, & in quibus vita bonaque constitutio cuiuslibet animantis fita est; ita prudentes hominum cœtus summam impendunt solertiam iis decisionibus, quarum iudices & iudicati iidem ipsi sunt, & ex quibus vita bonaque Reipublicæ constitutio pendet.

CAPVT XVII.

Diploma Pontificis ad reformanda Vaticana Comitia. Mantuani propositio in conuentu de Mansione. Regis Catholici litteræ ad Hispanos Præsules. Cesaris litteræ ad suos Oratores. Sessionis prorogatio Gallis postulantiibus prius Pontifici probata, postea improbata, sed serò. Lotharingi Cardinalis aduentus.

DVm Patres tam acri studio rem gerebant, Pontifex suam quoque operam nauiter locabat. Quò Reipublicæ Christianæ ac Synodo satisfieret, duo potissimum necessaria censebantur; emendatio Aulæ Romanæ, & Episcoporum mansio suas apud Sedes. Quod ad prius spectabat, complures à Paulo III. ac successoribus editæ fuerant salutare Constitutiones, quæ paulatim suauiter deleuerant plurimas ex pristinis corruptelis, partim, vt affolet, ab negligentia inductis, partim ab indulgentia. Sed adhuc reformandum supererat opus supra reliqua conspicuum, & à quo rectè constituto reliquorum probitas manat, hoc est, summi Pontificis electio. Hæc, quæ omnium inter mortales optimè constituta esse deberet, omnium pariter difficillimè institui posse ab humana prudentia noscebatur: leges reliquæ vim capiunt ad regendum à brachio executoris, dominantis in eos qui legibus obligantur; hinc lex præscribitur eiusmodi capitibus, quæ nullum sibi Principem agnoscunt cum illa obseruanda est. Ex altera parte, in re tantum ponderis, priuatarum animi affectionum quasi incantatio, maximorumque Principum respectus, id cuique tamquam licitum depingunt quod in rem suam conducit. Iulius III. sicuti narrauimus, diploma post diuturnam consultationem dictauerat ad reformanda Comitia Pontificia: sed antequam ea lex à solemnibus promulgatione

1562. ne vitam caperet, ob mortem legislatoris necesse fuit haberi Comitiam. Iam verò Pius IV. conuerso in idem animo rem compleuit, missaque ad Legatos Constitutione, pollicitus simul est, complures alias se vulgaturum, & ad ipsos missurum, iam à se confectas ad Aulam emendandam. Sed notatu dignum est, eam de Comitiam Constitutionem, tamen iam fuisset vulgata quantum ad eius absolutam efficacitatem satis erat, tamen vniuersè sic latuisse, vt Pontifex in appendicula ad epistolam, quæcumque fuisset ratio, Legatis prohibuerit, ne per eos dies illam cuiquam communicarent. Legati lecto diplomate illud impensè commendarunt, respondentes pro more^a, optare se, vt lex aded sacrosancta serò deduceretur in opus.

^a Epist. Borrom. ad Legatos, ultimo Octob. & Legatorum ad Borrom. 8. Nouembris 1562.

Quoniam autem Suauis affirmat, huiusmodi emendationum leges parum prodesse, cum eas liceat non exequi, oportuisset inuentum aliquod ab ipso tradi ad Christianam Rempubicam corrigendam quadam paginâ tantæ virtutis, vt ea postea electio à voluntate & efficacia executoris minimè penderet. Profecidò ea Pij IV. sanctio, quod attinet ad rem ipsam, etiam in præsentia obseruatur, quin illi noua seueritas addita est per alteram Gregorij XV. sanctionem. Quare, tamen si spectatâ ideâ illius sanctitatis, quâ opus esset in eligendo Christi Vicario, animaduertatur ea electio in quibusdam deficere; contingit hîc perinde ac in maculis adamantis, quæ si forent in corpore manûs lucido ac terfo, non certè maculæ, sed decora viderentur. Exputet vnusquisque, quibus angustiis domicilij ac famulatus coarctentur in Comitiam diutius tam inelyti Ecclesiæ Proceres, & eorum complures senes, & imbecillâ valetudine, quàm multis vinculis iuramentorum ac censurarum in foro interiori, infamix & priuationum in exteriori illigentur; quot arcani repagulis ea peragatur electio: ac postea oculos conuertat ad alias plurimas rationes quibus conferuntur, & quauis ætate collati sunt principatus in orbe terrarum; diiudicetque, vllâne ad hanc accedat siue legis honestate, siue actionis dignitate. Si, quod amplius optandum superesset, tunc sperari poterit, cum Omnipotens dextera duo præfiterit beneficia; cum euellerit à Præfulum Ecclesiasticorum animis innatam in homine appetentiam dominatus, & efficaci asslatu Principes ita coërceat, vt electionis iudicium arbitriumque electoribus integrum illi relinquat.

^b Litteræ Borrom. 4. Nouembris, & ex supra alata epistola Legatorum ad ipsos.

Quo tempore Pontifex Christianorum votis in eo satisfecit, struerunt Legati Concilio gratificari in eo negotio mansionis. Communicauerant ipsi cum Pontifice^b paratum Decretum, quò quid ipse

ipse vellet cognoscerent, antequam Patribus proponeretur: ad quod efficiendum præstolabantur absolutam sententiarum dictionem de Ordinis doctrina. Sed mutato consilio utrumque præuenterunt, eo Decreto conuentui proposito, quamquam alterum, nimirum Pontificis comprobatio, postridie ipsis innotuerit, eoque illis charior, quod improbatio fuisset inutilior, quippe quod non consilium, sed ipsum opus improbaretur. Ad eam agendi festinationem impulsus sunt ab instanti Gallorum aduentu, cum cautius agi censeretur, si cœptum negotium, & non integrum hi reperissent. Dum itaque de Canone septimo disputatio vehementius feruesceret, Mantuanus cuiusdam cœtus initio in hanc sententiam verba fecit.

Acta Arcis
Æliæ, &
Diarium,
6. Nouem-
bris 1562.

4 Debitori cum statutum solutioni tempus aduenerit, procrastinandum non esse, ubi suppetit unde soluat: Legatos esse Concilio debitores in articulo mansionis, adesse solutionis diem, utpote promissa cum de Ordinis Sacramento agendum esset, Legatos quidem esse soluendo, adeoque dilationem recusare. Duo sibi superesse significanda, alterum quod commendaret, alterum quod rogaret. Prius esse, cum fuisset propositum in conuentu 11. Martij, ut excogitaretur ratio quâ Episcopi residerent, in quo niti videbatur bonus Ecclesiæ status, fuisse Patres transgressos nescio quo pacto ad id quod Legati numquam proposuerant, hoc est, ad disputandum, cuiusnam iuris esset debita Episcoporum mansio apud suas Ecclesias; atque à disputationibus ad contentiones progressos. Quò tunc declinaretur offensio, fuisse recisam tractationem, atque ad hoc tempus repositam. In præsentia ipsis considerandum tradi Decretum quoddam, ex imitatione veterum Conciliorum, ubi præmiis inuitarentur Episcopi, & pœnis adigerentur ad residendum: eam rationem videri & validiorem ad obseruantiam, & tutiorem à periculo, ne præterita certamina rursus excitarentur. Cæsari ac Regi Catholico illud probari, ac censi probatum iri pariter Regi Christianissimo, quando Lansacus ipsius Orator, tantâ auctoritate ac prudentiâ vir, palàm fecerat, se nihil laborare ex hoc an ex illo iure declararetur esse mansio, sed tantummodò ut ea obseruaretur: ab eo qui erat à secretis cunctos audituros Decretum: munus esse Legatorum, illud proponere, Patrum iudicare: ad hoc iudicium spectare id, quod secundo loco ipsos rogaturus referuarat: præ oculis haberent, esse se lucem mundi, à Deo positam in monte, & supra candelabrum Ecclesiæ. Decere ipsos disceptare sacræ Scripturæ Patrumque testimoniis, non iris & contumeliis: nullam
effica-

Historiæ
Concilij Trid.
Sess. III.
S. 17.

1562. efficaciorē congruentiorēque superesse rationem ad obliterandam memoriā præteritæ acerbitatē, quā pacem ac modestiam in futuris congressibus.

His dictis, ab eo qui à secretis erat recitari Decretum iussit, quò Patres maturè sententias ferrent: dein verò de Ordinis doctrina sermones habiti. Sententiam huiusce Decreti non affero, cum aliibi proferenda sit, postquam eā sæpius mutatā ac reconcinnatā, res tandem absoluta est.

Multis hinc erroribus implicat se Suavis. Quatuor à Legatis excitata consilia describit, habitamque inter eos consultationem, unde id consilij suscipere; ignorans, excitata consilia fuisse solum tria, & huius suscepti electionem à Pontifice profectam, sicut indicavimus. Quin cum ipse antea falsò narrasset, significasse Pontificem, curandum primo loco, ut in ipso negotium reponeretur: si verum id foret, quo pacto licuisset Legatis hoc ipsum præterire, & exemplò proponere sanctionem præmiis ac pœnis refertam? Verum quidem est id quod fortasse decepit Suavem^a, fuasisse Pontifici Vicecomitem, ut sibi rem remittendam curaret, id plerisque Patrum in Synodo postulantibus, simulque dissuasisse, ne Constitutio proponeretur; sed responsum est, prius haud placere Pontifici, posterus placere, quod sententiæ Bolani Brixienfis Episcopi consonabat, idque à Borromæo Legatis significatum fuisse.

ad Epist. Vicecomitis ad Borromæum, 5. Octobris, & responsum 13. Octobris 1562.

Multo minus intropexit Suavis causam, quæ rei proponendæ moras abruptit, cum id ipse querimoniis Præfulum ob cunctationem tribuat: sed nullus reipsa tunc de eo sermo erat Patribus, feruida Episcopatus disceptatione occupatis. Verum Legatis calcar subdidit Gallorum aduentus, sicuti narratum est.

Denique quoniam comminiscitur, huiusmodi Decretum propositum Patribus parum placuisse, satis mihi sit, illi opponere contraria verba Petri Confalvi Mendozæ Episcopi Salmanticensis, quæ sunt: *Ingenti omnium alacritate*. Nec amplius in præsentia de Suavi.

Idem Mendoza scribit, Cum certò constaret de proximo Gallorum accessu, fuisse Hispanos admonitos ab eo qui Piscario à secretis erat, nomine regio, audiri, novos illos Præfules aduentare animo haud benè affecto in Apostolicam Sedem. Quocirca suos à rege iuberi, ut eam nervis omnibus tuerentur, cum id postularet Dei obsequium & Reipublicæ Christianæ, eā præfertam tempestate, quā sacrosancta illa Sedes tam concordī conatu ab hæreticis oppugnabatur & quatiebatur. Respondit Mendoza, grates à se

à se Deo persolui, quòd mentem sibi iniecisset Regiæ conformem, antequam sibi illius iussio innotesceret; vnde fortasse ipsius operà multa in Pontificem detrimenta desuissent. Eisdem animi sensus profitebatur Guerrerus: etenim tam ipse, pro eo quod scripsimus, quàm reliqui, concedebant summo Pontifici Iure Diuino prerogatiuam supra Episcopos, potestatemque eos suspendendi & priuandi. Quapropter idem in confessu hac suâ mente patefactâ, simul conquestus vehementer fuerat, quòd à quibusdam ipse & reliqui Nationis suæ appellarentur auersi ab Apostolica Sede, quæ semper ab ipsis vel sanguine fuerat ac fuisset propugnata.

1562.

Epistola Oratoris Florentini ad Cosmum Ducem, 5 Nouembris 1562. & varæ litteræ Iadrensis Archiepiscopi.

Litteræ signatæ vltimo Septembris & 4. Octobris, & Tridentum delatæ 15. Octobris 1562.

20 Septembris 1562. in com. eno. rato volumine Gallico.

8 At Ferdinandus aliquod coniunctionis genus cum aduenturis Gallis iniunxerat suis Oratoribus. Ad eos scribebat de præteritæ Sessionis successu, rei gestæ acquiescendum esse; tibi verò curæ futurum id quod suorum subditorum saluti conduceret, quod spectabat ad impetrandam Romæ Calicis concessionem. Ægro admodum animo audiri à se, complures Episcopos ad suspendendam Synodum propendere; quamobrem velle se, vt Oratores pro viribus obisterent. Conqueri se pariter, quòd intelligeret, de morum emendatione vota tepentia præ se ferri à reliquis, exceptis Gallis. Studerent Oratores efficere, vt in eam incumberet omni curâ Concilium, sepositâ dogmatum tractatione, aut certè vtroque simul opere promotò. Confidere se, plurimum ad id profuturum nouorum Galliæ Præsulum aduentum: cum his concorditer se gerent Oratores sui: vbi vniuersalis emendatio obtineri non posset, quemadmodum vtilitas Christianæ gentis postulabat, suarum propriam ditionum conquirent. Et quando Præsides sibi significarant, in volumine à se misso haberi quædam, quæ si proponerentur, offensionem animique molestiam Synodo allatura essent, ea Oratores auferrent, reliqua verò proponerent. Præcipuo studio remedia perquirent Clericorum concubinatui, simoniæ, luxui, prauæque distributioni prouentuum Ecclesiasticorum. Addebat, suas ad aures peruenisse declarationem Gallorum, quâ ostendebant, molestum sibi futurum aduentum Lunensis Comitatus titulo Oratoris Cæsarei (id erat in animo Hispanorum, & à Pontifice proponebatur ad euitanda prerogatiuæ litigia) de rei veritate perquirent, ac se temporariorem facerent. Et vox illa, quam Cæsar audierat, haud vanam trahebat originem: siquidem Lansacus ad Reginam scripserat, id vbi accideret, nec ipse prius mandatum regium oppositum accepisset, nolle se Lunensi cedere, nisi præmissâ Synodi declaratione,

Pars III.

Gg

tionem,

Historiæ
Concilij Tridentini
Liber III.
Siv

1562. tione, sibi tamquam Oratori Regis Christianissimi primam sedem post Cæsareos Oratores deberi.

Ceterum Galli, intento animo ad impetrandam moram tantisper dum Lotharingus accederet, se leniter gerebant. Quare cum ipsis

h Responsum Legatorum ad Borrom. 22. Nouemb. 1562.

i Litteræ Insulant ad Reginam, 2. Octobris 1562.

k Litteræ Legatorum ad Borrom. 9. Nouemb. 1562.

traditi fuissent parati Canones ad reformandos mores^h, summo opere eos commendabant, tantummodò desiderantes, ne per quamcumque limitationem Sacerdotiorum multitudo permitteretur; quamquam de hoc eodem postulato paulò antea subridens Pontifex Oratori Gallico dixeratⁱ: Valdè idoneum ad illud promouendum fore Lotharingum, qui plurima Sacerdotia possidebat, trecentis scutorum millibus inde prouenientibus in annos singulos: *Nos verò* (adiicit Pontifex) *unicum obtinemus, eoq; contenti sumus.*

Lansacus postea^k à Legatis petierat, vt dies aliquot protraherent Sessionis diem, propositionemq; Canonum, de quibus dictum est, quandoquidem Lotharingus non modò discesserat, sed iam propè aderat. Faciles ad id se præbuerant Legati duplici ex causa: altera, quòd ipsis iniunxerat Pontifex, vt decem aut duodecim dies illum præstolarentur, vbi certum esset eum intra huiusmodi spatium adfuturum; id autem liquere videbatur ex litteris Piscarij, quibus certò ac disertè affirmabatur, propè iam esse Lotharingum: altera, quòd ex antegressa intermissione conuentuum ad conueniendum de septimo Canone cum Hispanis, & ob prolixas super eo Patrum disputationes, adhuc immatura supererant reliqua argumenta, quæ imminenti Sessioni parabantur. Lansacus optatâ cunctatione potitus, haud ægrè tulit, vt interim proponeretur Decretum de mansione, sibi à Legatis ostensum; ac per eam occasionem iterum insinuauit, se nihil laborare, hoc an illo iure præcepta declararetur mansio; quod in memoratum conuentum retulit Mantuanus.

l Epist. Legatorum ad Borrom. 9. Nouemb. 1562.

m Prædicta epistola, & Diarium eodem die.

Discessit Lansacus^l, obuiam iturus Lotharingo, & Ferrerius dilationis postulatum iterauit, eamq; ad dies quindecim petiit: etenim, sicut ipse aiebat, eodem die duodecimo Sessioni præscripto peruenturus erat Lotharingus; idq; Mantuanus proposuit in cœtu^m nonæ diei. Dixit, prætermissionem cœtuum postremis diebus, compertam omnibus, nec sine dolore memorabilem, vtpote ab humanis animorum affectionibus profectam, impedimento fuisse, ne ad diem præstitutum argumenta digererentur; adeoque censere Præsides Sessionem ad alios quindecim dies esse retardandam: præterquam quòd breuî Lotharingus Cardinalis adfuturus erat, cuius doctrina, prudentia atque dignitas etiam solæ per se eam cunctationem

tionem merebantur. Cui omnes consensere; quin aliquibus nouus 1562.
terminus visus est angustior.

11 Cùm aduentaret Lotharingusⁿ, Pontifex ad significationem honorificentia obuiam illi misit Romam, cum eodem postea venturum ad Synodum, Carolum Grassium Episcopum Montis Falisci, & postmodum nobilioris coloris veste cohonestatum: consimilem urbanitatem Legati per Urbanum Roborem Senogalliensem Antistitem adhibuerunt. Grassius perfunctus erga Lotharingum iniunctis officiis, eum postea Tridentum^o anteuenit, ob causam quam mox exponemus; Senogallienfis verò ipsum comitatus est. Ex his alter coram cunctis Legatis, alter per litteras ad Mantuanum multa retulerunt^p de miti religiosoque Lotharingi animo, longè alia ab iis quæ fama vulgarat, & suspicio crediderat. Quin Grassius narrauit, tantam illum pietate in Apostolicam Sedem esse præditum, vt etiam obtulerit, se in conuentu sententiam non dicturum, quam antea Pontifex non iustrasset. Sed aduersa prior opinio tam constanter obduruerat, tam altè inhæserat hominum iudiciis, etiam prudentiorum rerumque peritiorum, vt quamuis in eandem sententiam cum Pontifice verba faceret Orator Gallicus, pro ignauia haberetur, habere fidem melioribus huiusmodi nuntiis. Ac per eos dies scripsit Amulius ad Seripandum^q: Cùm bona verba sint quædam merx parui pretij, opus esse ad ferendum de animi sensu iudicium, manum non linguam adspicere.

12 Nolo in hoc negotio dissimulare rem gestam, cuius notitiam à me plurimi mercatus esset Suauis, vt eam acu suam pingeret, ac variaret. Quamquam verum sit id quod ipse narrat, Pontificem haud consentaneum rationi duxisse aduentum Lotharingi Sessione præuerrere, iussis proinde Legatis, sicuti dictum est, eam prorogare: verum quoque est id quod Suauis ignorauit, fuisse postea in Pontifice mutatam sententiam; quocirca per expeditum tabellarium^r Legatis mandatum reuocauit, & prolationem prohibuit: & quò vnà cum re gesta eius pariter causa innotescat, opus est aliquanto altius narrationem redordiar. Ante mensem & amplius Orator Gallicus iterauerat apud Pontificem consuetas petitiones^s moræ, quò Lotharingus Cardinalis expectaretur, & qui descuerant ad Concilium traherentur. Sed primò Pontifex conquestus erat, quòd ex vna parte, cùm Synodus per aliquem etiam rarum euentum quidquam aggrediebatur se petente, Principum administri expostularent, quasi Patribus à se libertas adimeretur; ex altera verò, se quotidie stimulari, vt hoc illudve, quod ipsis placeret, à Concilio

ⁿ Epist. Pontificis ad Legatos, vltimo Octobris 1562.

^o Diarium, 11 Nouembriis.

^p Litteræ Legatorum ad Borrom. 12. Nouemb. 1562. & Murenensis ad Moronum, eodem die.

^q Litteræ Amulij ad Seripandum, à Musotto asseruatae.

^r Epistola Legatorum ad Borrom. 10. Nouembriis 1562.

^s Epist. Insulani ad Regiam, 2. Octobris 1562.

Historia
Concilij Tridentini
Carolus III.

1562. cilio conquireret. Postea subiecerat, moras hæc postulari ex vanissima spe efficiendi ut Synodo subiicerent se Britannæ Regina ac Protestantes, qui numquam ibi interfuturi erant, satis certi, non nisi proscriptiones inde se reportaturos: aduentum quoque Lotharingi sæpè incassum fuisse promissum: sibi nuntiari, Lotharingum tunc ad alia prolixa negotia distrahi; at ubi reuera iter ageret, & ad eum prætolandum opus foret paucos dies Sessionem protrahi, suam ad id operam impensurum.

Post breue temporis spatium, & in eodem colloquio cum Oratore, Pontifex suspiciones de immodicis Lotharingi consiliis apud se confirmarat. Etenim cum postremò adductus ad ipsum fuisset ab Oratore Bartholomæus à Bono, Regis familiaris, qui recens Romam aduenerat, & redeundi in Galliam petebat veniam; Pontifex, quò ille ferret spargeretque in eam regiam proba consilia, eadem cum eo verba repetit de Concilio, quæ cum Oratore illic adstante iam habuerat. Bartholomæus verò plura de Lotharingo Cardinali, eiusque sensibus ad hugonottos pacandos locutus est, narrans, Lotharingum sibi die quodam significasse, Salubre consilium à se putari, ut Missæ Diuinæque psalmodiæ Gallico idiomate celebrarentur, & pro eo quod ipse in Ecclesia Rhemensis peragebat, eodem sermone administrarentur Sacramenta. Ad quæ Pontifex placidè respondit, licere Cardinali id Synodò proponere, sed in Germania minimè profuisse.

Non tamen ex ea, aliisque similibus narrationibus Pontifex à promissa mora recesserat, quin illam confirmarat: cum enim Abbas Mannensis¹ ipsi diceret, putandum esse, Lotharingum id temporis iam iter facere, rogaretque Pontificem ne Cardinalem cogere ad iter adeò præceps, adeoque vitæ suæ periculosum, cuiusmodi fuisset, si festinaret adesse Tridenti præscripto Sessioni die, sed commodum octo dierum spatium adhuc illi concederet, quæ mora nihil detrimenti Concilio, magnum Cardinalis incolumitati momentum afferret; respondit Pontifex, Se commendaturum Legatis ut consensum Patrum curarent, dummodò constaret, Lotharingum se iam in viam dedisse, & hoc ipsum ab illo postulare. Re ipsa Tridenti de itinere constabat, & ab Oratorum postulatis, Cardinalis simul ac Regis nomine, illius postulatio supplebatur. His conformia locutus erat Pontifex cum Grassio, dum ad Lotharingum mittebat: sed res postea variis modis priorem speciem mutarat.

Scripserat Lansacus² Tridento ad Regiam exeunte Octobri, 1562.

¹ Litteræ Borromæi ad Legatos. 4. Nouemb. 1562.

² 26 Octobris 1562. in numerato volumine Gallico.

se omni conatu dissolutionem Concilij, de qua sermo habebatur, impediturum; adiecitque id quod de Romanis Pontificibus sæpè suos ad Principes scribunt Oratores, decepti vocibus Aulicorum, ambitione & insatiabili famâ laborantium, adeoque propinquam semper eclypsim præfagientium, quâ mundus inferior perturbetur; expectari ex plurima verisimilitudine vicinum obitum Pij, senis & infirmâ valetudine. Proinde sibi significaret Regina, quo pacto & quo loco, id si contingeret, ipsa mallet electionem haberi, an Romæ à Cardinalibus, an Tridenti à Concilio: illâ siquidem cum Hispano Rege concordi, certum rei exitum pro ipsorum arbitratu futurum. Existimare se, ad euitandum omne schisma, optimum fore, si creatio retardaretur vsque ad exitum Concilij, & in eo leges futuro Pontifici præscriberentur, cui postea minimè licuisset illisiam sancitis se subducere.

16 Ea Gallicorum ministrorum molimina, quantum mihi videor animaduertere, Romanam Aulam haud latuere. Illud extra dubitationem affirmare possum, postridie quàm Pontifex ea postrema Legatis Concilij commisit, Abbatem Nichettum, à Legato Gallicæ missum, illi significasse, tamen si Lotharingus Cardinalis ac socij sese ostenderent, & fortasse suos apud animos se putarent agnosce- & angelos; absona tamen opinamenta ferre, ex quibus laboris plurimum perturbationisque posset enasci. Ferrariensis etiam Cardinalis suo chirographo Pontificem monebat, Lotharingum quidem sibi asseueranter affirmasse, rectam in se mentem inesse de duobus præcipuis, de quibus ipsum certum reddi studuerat, nimirum, ut auctoritas Pontificia illæsa persisteret, & ne Synodum prorogandam ipse curaret; tamen prudentem sibi cautionem videri, si Legati defensionem molirentur, parati que forent ad obsistendum, & ad suam adhibendam auctoritatem cum iis, quibuscum oporteret, cum præualida euadat munitio, ipse animus ad excipiendam sustinendamque aggressionem paratus: & in publicis rerum Gallicarum narrationibus, ab eo missis ad Pontificem, habebatur, audiri, Cardinalem suosque Parisienses accedere paratis animis ad excitandam quæstionem de prærogatiua inter Synodum ac Pontificem.

x Litteræ Borromæi ad Legatos in communi, & ad Mantuanum fecerunt, 6. No- uembr. 1562.

17 Cunctæ huiusmodi notitiæ simul coactæ adduxerunt Pontificem ad eam duram conditionem, ad quam rediguntur nonnumquam Principes, aut suæ famæ aut publicæ salutis lædendæ; ratusque minus malum se lædere, deuenit in consilia specie quidem periculosa, ac vituperationi obnoxia, quasi aduersantia meritis Nationis, ac promissi vinculo, quò Synodus celeriter conficeretur.

G g 3

simul.

Historiæ
Concilij Tridentini
Lib. 18. Cap. 17.

1562. simulque sibi cautum esset ab eo torrente, qui, prout metuebatur, ingruerat ad prosternendam auctoritatem Collegij ac successorum, à quâ rebatur Ecclesiæ, adeoque Fidei unitatem pendere; idcirco tam festinatò retardationis mandata reuocauit. Quamquam enim animaduerneret, etiamsi aduentum Lotharingi eâ Sessione præoccupasset, non idcirco materiam turbidis illius consiliis subtractum iri; considerauit tamen, & Legatis proposuit, non modico futuram emolumento antecedentem decisionem duplicis articuli, vnde facilius accendi posset seditio de mansione & institutione Episcoporum, qui articuli eâ Sessione erant definiendi.

Sed hæc mandati reuocatio serò peruenit, cum pridie decreta fuisset prorogatio. Quod graui notâ Pontificem Synodumque liberauit: siquidem cum ea inscriberetur essetque Oecumenica, coacta per antegressam inuitationem cunctarum gentium Christianarum, nimium contra suum nomen & officium egisset, si dum egregia illa Præsulum cohors præ foribus stabat, fuissent, vt ita loquar, depulsi, præuertente eorum accessum per diem vnicum Sessione, adeoque patefactâ opinione, tum de illis, tum de inclytatione Galliæ, aut vilissimâ aut pessimâ. Quamobrem etsi Legati significarent Pontifici, se magnam molestiam passos, quòd ipsius rursus tempori non accepissent, animaduerneret mihi videor, eos in finu magnæ id sibi prosperitati duxisse.

Paucas post horas Fererius ab illis petiit, vt quando Lotharingus Piscariam iam peruenisset, triduo illinc distantem, cœtus vsque ad ipsius aduentum intermitterentur, quò maiorem sententiarum numerum audire posset in quæstione quæ tunc feruebat, de Episcoporum auctoritate. Præsides considerarunt, ex vna parte moram illam ad summam rei parum conferre, quandoquidem non plures quàm octo decemve in conuentu diebus singulis loquebantur, adeoque impediri non posse quò minus Lotharingo liceret pet tempus dimidiam certè sententiarum partem audire; sed ex altera, gratificationis dulcedine, aut amaritie repulsæ nimium posse oris sensum variare in eo primo libamine, eaque propter prompto animo consensere. Adfuit paulò post Grassius præmissus à Cardinali, vt suo nomine prorogationem peteret, quam impetratam ignorabat: eiusque litteras attulit ad Legatos, Brixiam scriptas, in hanc sententiam: Videri sibi, vtpote Synodo iam propinquo, aliquam obsequij significationem præmittendam erga ipsos, qui Præsidium munere fungebantur, ratum, se prius fuisse per illud officium me-

y Apparet ex epistola Lotharingi ad Pontificem, infra adducenda.

z Hæc epistola scripta die 9. Nouembris, & responsum 12, extant inter commentarios Burghesiorum,

ram

ram reuerentiam exhibiturum, quoniam tum ipse tum comites diligentiam omnem impenderant, vt ante destinatum Sessioni diem peruenirent. Verùm cùm ipsis nec celerius iter conficere licuisset, nec iam per summam lassitudinem liceret in tempore adesse Tridenti, illos à se rogari, etiam nomine venerabilium illorum Præsulum comitum suorum, vt paucos dies Sessionem retardarent. Episcopum Montis Falisci ad se missum à Pontifice, vt ipsum inuiserit, ac deduceret; qui sibi significarat, habere se in mandatis, vt idem peteret à Præsilibus Pontificis nomine. Cùm spatium tam angustum cerneret, voluisse iter festinare per dispositos equos, vt id muneris coràm exequeretur: idem etiam præstiturum Ferrerium, ad quem ipse ea de re scripserat. Postremò se petere à Legatis, vt per alterum ex illis, quid ipsi statuerent sibi significarent. Atque ita nutu quodam reuerenti ac remoto illis indicabat, velle se hanc anticipatam notitiam, quia fortassis haud postea existimasset posse cum dignitate sui Regis suæque nationis adesse Synodo, si hæc per repulsam ostenderet aut superuacaneam aut suspectam à se censei propinquam illam honestissimorum collegarum cohortem.

20 Legatorum responsio amorem simul & honorem abundè præstitit. De mora Sessionis rescribere, opus minimè fuisse litteris Cardinalis; ad simplicem Oratoris petitionem in longius quàm necesse foret spatium fuisse protractam. Addebant, ad æstimationis amorisque argumentum, eo ipso die paratum cœtum ab ipsis esse reuocatum, eò quòd Ferrerius dixerat, gratum Cardinali futurum, Patres audire super Ordinis argumento, quod tunc agitabatur. Cum hoc responso Grassium remisere.

21 Diu habita sunt consilia de excipiendo Cardinali. Rem describens Suauis dicit, & fortasse in probatis monumentis reperit, exceptum fuisse eo modo, qui videtur in Diariis vsurpatus cum eodem Cardinali à Legatis Concilij Bononiam translatis, cùm ille Romanam pergens illac iter habuit; & tamen reuera ita non est. Tunc Legati obuiam illi vsque ad Urbis^a portam iuere, veste Carbasinâ, Rocchetum vulgò dicunt, quæ vrbani habitus est: nunc verò visus est aspectabiliorem personam agere, dignamque honore ampliore. Quare non solùm præmiserunt obuiam longo itinere ipsorum familias^b cum Episcopis compluribus; sed ipsi quoque extra Tridentum per aliquem viæ tractum exiuerunt, & habitu viatorio, iis omnibus per Grassium illi prænuntiatis. Duo primarij Legati in medio ipsum collocarunt, reluctantem in hoc eâ repugnantiam, cuiusmodi

^a Litteræ Legatorum ad Borrom.
12. Nouembris 1562.
^b Litteræ Legatorum ad Borromæum,
16. Nouembris. Diarium 19. & Acta Palcosii.

Historiæ
Concilij Tridentini
Liber III.

1562.

modi esse solet, quæ non meri officij causâ, sed ex animo habetur, tametsi eandem honorificentiam illi Bononientes præstitissent: duo reliqui Legati cum Madruccio subsequerantur, & post illos Oratores Ecclesiastici Cæsaris & Regis Poloni, & centum ac triginta vnus Præsules, absentibus reliquis^e, propterea quòd eius aduentus expectationem celeritate præuertit. Ante illum ferebantur in equis Oratores laici tum Veneti, tum Galliæ, tum Florentiæ: cum Cardinali venerunt quatuordecim Episcopi Gallici^d, tres Abbates, & duo de viginti Theologi, plerumque Sorbonistæ, & hi sumptu regio: reliqui à peculiaribus Episcopis adducti. Eius aduentus apud complures metum in lætitiâ vertit, siue ob eam voluptatem, quam secum semper affert maiestas amicam speciem induta, siue ob eam occultam vim, per quam in homine recti animi sui habitudinem aliis persuadent, eiusdem dicta nescio quo soni, actuum, & oris temperamento condita, supra quàm omnis eloquentia aut literis aut legationibus enitatur.

^e Epistola Fulcararij ad Moronum, 16. Nouembri 1562.
^d Epistola Legatorum Episcopos 12. numerat: sed reliqua monumenta 14. Causa varietatis est: quia duo ex illis 14. alt-quantulum retrò subistere valetudinis causâ, vel scribit Orator Florentinus ad Duce-
cem, 16. Nouemb. 1562.

HISTO.